

HANDELSPOLITISK ORIENTERING

2009

INDHOLDSFORTEGNELSE

1. INDLEDNING	1
2. Handelsbarrierer og protektionisme	3
3. WTO	6
WTO's ministerkonference.....	6
DDA-forhandlingerne.....	9
Landbrug	11
Industrivarer (NAMA)	13
Tjenesteydelser.....	16
WTO's regler	17
Handelslettelse.....	19
TRIPS.....	20
Handel og miljø.....	22
Handel og udvikling	23
WTO's tvistbilæggelse.....	24
Løbende sager i WTO	26
Tvister.....	26
Trade Policy Reviews (TPR)	27
Optagelse af nye medlemmer i WTO.....	28
4. REGIONALE OG BILATERALE AFTALER	31
Regionale og bilaterale aftaler	31
EU's igangværende forhandlinger – Det Globale Europa og de nye frihandelsaftaler.....	34
Frihandelsaftale med Korea	36
Frihandelsaftale med Indien.....	38
Frihandelsaftale med ASEAN.....	40
Frihandelsaftale med Gulf Cooperation Council (GCC)	41
Frihandelsaftale med Mercosur	42
Frihandelsaftale med Andinpagtlandene (CAN).....	43
Frihandelsaftale med Centralamerika (CA)	44
Frihandelsaftale med Euromed.....	45
Det Østlige Partnerskab, herunder Ukraine.....	46
Rusland	47
Kina.....	48
Det transatlantiske økonomiske samarbejde	49
Canada	50
EPA'erne og GSP	51
5. FÆRØERNE OG GRØNLAND	52
6. KOMMENDE STØRRE HANDELSPOLITISKE UDFORDRINGER.....	53

Handel og klima efter COP15.....	53
Reform af WTO.....	55
Andre emner.....	59
Singapore-emnerne.....	59
Arbejdstagerrettigheder i WTO/ILO	60
7. BILAG.....	61
Bilag 1: EU's handelspolitik	61
Bilag 2: Codex Alimentarius	63
Bilag 3: WTO medlemmer og ansøgerlande pr. 30. december 2009	70
Bilag 4: Aktive panelsager ved WTO med Danmark/EU som part	75
Bilag 5: Beach Club-samarbejdet.....	84
Bilag 6: Ordliste	86

1. INDLEDNING

Overordnet har international handelspolitik i 2009 været præget af den internationale finanskrisen og eftervirkningerne deraf. I tillæg hertil kan tre begivenheder i løbet af 2009 fremhæves på den handelspolitiske scene. For det første afholdt Verdenshandelsorganisationen WTO en ministerkonference i 2009 – den første siden ministerkonferencen i Hongkong i 2005. For det andet lykkedes det i 2009 for EU at opnå enighed med Korea om en bilateral frihandelsaftale. Endelig stod klimaudfordringen også i 2009 centralt på den handelspolitiske dagsorden med fokus på bestræbelser på at opnå en aftale om frihandel for miljø- og klimavenlige produkter.

Finanskrisen bevirkede, at den internationale handel i 2009 faldt med mere end 10 %. Efter et markant fald i slutningen af 2008 og de første måneder af 2009 stabiliseredes tendensen. Der blev dermed igen skabt håb om udsigt til vækst i de internationale handelsstrømme. Reduktionen i den internationale samhandel var imidlertid den største i de seneste 25 år. I kølvandet på krisen voksede presset i en række lande for at beskytte national produktion og beskæftigelse. Omfanget af handelsbegrænsende foranstaltninger steg dermed markant. Både WTO og EU indførte skærpet overvågning af protektionisme, og det lykkedes generelt at begrænse tendensen. Også G20-topmøderne understregede gentagne gange vigtigheden af at undgå, at krisen førte til handelsbegrænsende protektionisme, der blot yderligere ville forværre krisen. Selv om handel ikke i sig selv var årsag til krisen, var det internationale økonomiske samkvem medvirkende til at sprede krisen. På samme måde vil handel kunne være med til igen at sætte gang i den globale økonomi. I afsnit 2 redegøres nærmere for tendensen til protektionisme i 2009 og for bestræbelserne på at begrænse denne tendens.

Verdenshandelsorganisationen WTO blev oprettet i 1995 som afløser for GATT-aftalen fra 1948. Baggrunden for GATT (Den Almindelige Overenskomst om Told og Udenrigshandel – "General Agreement on Tariffs and Trade") var den økonomiske krise i 1930'erne. Udgangspunktet var, at medlemmerne skulle fastlåse ("binde") deres restriktioner for handel med varer, fx told og kvoter, og derefter gradvist afvikle dem. Samtidig blev der fastsat regler, der skulle skabe gennemsigtighed, forudsigelighed og ens behandling i den internationale handel og derigennem modvirke protektionisme. WTO's øverste organ er ministerkonferencen, der efter aftalen skal afholdes mindst hvert andet år. WTO's syvende ministerkonference blev afholdt fra den 30. november - 2. december 2009. Afsnit 3.1 gør rede for forløbet af ministerkonferencen.

I perioden mellem 1947 og 1995 blev der gennemført otte internationale forhandlingsrunder, som bl.a. reducerede tolden mellem industrilande til under 5 % i gennemsnit. Det har til gengæld betydet, at andre handelshindringer har fået større betydning. Samtidig er også andre områder end handel med varer kommet i fokus, ikke mindst har tjenesteydelser fået øget betydning i det internationale handelssamkvem. Parallelt hermed er antallet af aktører i det internationale handelssystem steget, og forbindelserne mellem disse, bl.a. i form af handelsaftaler, er øget væsentligt. Endelig er kompleksiteten i mange af de emner, som handelspolitikken dækker over, blevet stadig større. Mens de traditionelle hindringer for handel, som GATT beskæftigede sig med, var af overvejende kvantitativ karakter, er de nye handelshindringer, som i stigende grad volder vanskeligheder for international handel, ofte baseret på regler og principper, der vedrører kvalitative forhold. Det kan fx være krav til en vares kvalitet og indpakning af hensyn til forbrugerbeskyttelse, krav om uddannelse og kvalifikationer for

en udbyder af tjenesteydelser eller regler om beskyttelse af varemærker og patenter. De nye handelshindringer er således i høj grad knyttet til den lovgivningsmæssige ramme i de enkelte lande for handel med en given vare eller ydelse. Dette er sket parallelt med, at man i WTO forgæves har søgt at bringe en ny forhandlingsrunde om liberalisering af verdenshandelen til afslutning. Doha Runden – "Doha Development Agenda" (DDA) eller Doha Udviklingsrunden – blev indledt i 2002. Den oprindelige plan var, at der skulle gøres status ved WTO's ministerkonference i Cancún i 2003, og at forhandlingerne skulle være afsluttet den 1. januar 2005. Forhandlingerne er imidlertid siden starten foregået med vekslende intensitet og med varierende frister, som løbende er blevet justeret, senest ved ministerkonferencen i Genève i december 2009. Efter at det i december 2008 måtte erkendes, at der ikke var gjort tilstrækkelige fremskridt til at holde et ministermøde om forhandlingerne på det tidspunkt, har bestræbelserne i 2009 været fokuseret på afklaring af tekniske spørgsmål og på at tilvejebringe et grundlag for en plan, der kunne føre til et foreløbigt resultat i løbet af 2010. I afsnit 3.2 gøres der rede for DDA-forhandlingerne i 2009 og forventningerne til det videre forløb.

Foruden at være ramme for forhandlinger om nye regler og yderligere liberalisering fik WTO også til opgave at gennemføre og overvåge efterlevelsen af de allerede indgåede aftaler, og et særligt tvistbilæggesystem blev oprettet til at behandle handelsstridigheder mellem medlemmerne. I afsnit 3.3 behandles det løbende arbejde i WTO med fokus på behandlingen af tvister mellem medlemmer og på gennemgangen af medlemmernes handelspolitik. Desuden orienteres om status i forhandlinger om optagelse af nye medlemslande.

Parallelt med DDA-forhandlingerne har WTO's medlemslande forhandlet og indgået bilaterale og regionale handelsaftaler. Siden 1995 er antallet af sådanne aftaler firedoblet. Denne udvikling kan ses som en afspejling af behovet for liberalisering og regulering af den øgede internationale handel som forudsætning for vækst i en stadigt mere globaliseret økonomi. Dette behov har de store og meget omfattende forhandlingsrunder i WTO ikke kunnet imødekomme tilstrækkeligt hurtigt og fleksibelt. Bilaterale og regionale aftaler mellem færre deltagere og omhandlende en snævrere emnekreds har derfor i mange situationer været et attraktivt alternativ. Dette har ført til en diskussion af forholdet mellem WTO og de bilaterale og regionale aftaler. Inden for rammerne af de igangværende WTO-forhandlinger har dette i første omgang resulteret i en foreløbig aftale om øget transparens omkring bilaterale og regionale aftaler. Efter "Global Europe"-beslutningen i 2006 satte også EU kraftigere ind i forhold til forhandling af bilaterale frihandelsaftaler med henblik på at styrke EU's internationale konkurrencedygtighed. I 2009 opnåedes enighed mellem EU og Korea om en aftale. I afsnit 4 behandles bilaterale og regionale handelsaftaler, og der gives en oversigt over de igangværende forhandlinger mellem EU og tredjelande og om andre væsentligere tiltag i relation til EU's bilaterale handelsforhold.

I afsnit 5 sammenfattes Grønlands og Færøernes særlige problemstillinger i forhold til WTO-samarbejdet.

Endelig behandles i afsnit 6 nogle af de nye, større udfordringer, der optræder på den handelspolitiske dagsorden. Bl.a. klimaudfordringen var også i 2009 et centralt spørgsmål med fokus på bestræbelserne på at opnå en aftale om frihandel for miljø- og klimavenlige produkter. Andre nye handelspolitiske udfordringer skal ses i et bredere eller lidt længere perspektiv, og overvejelser er endnu kun på et indledende stadie.

2. HANDELSBARRIERER OG PROTEKTIONISME

International handel har i 2009 været præget af virkningerne af den finansielle krise. Krisen og den efterfølgende globale lavkonjunktur betød, at den samlede varehandel i 2009 blev reduceret med over 10 %. Varehandelen blev derved bragt tilbage til 2005-niveau. Det er det største fald siden krisen i 1930'erne. Specielt udviklingslandene har været sårbare for reduktionen i eksporten, ikke mindst kombineret med sværere adgang til bankfinansiering, faldende udenlandske investeringer og faldende råvarepriser.

De globale økonomiske sammenhænge og det omfattende net af internationale transaktioner betød, at handel var med til at sprede krisen, selv om handel ikke var årsag til krisen. Tilsvarende vil handel kunne være en væsentlig faktor til at komme ud af krisen. Dette forudsætter imidlertid, at det internationale handelssamkvem holdes åbent og ikke udsættes for begrænsninger. Erfaringerne både fra 1930'erne og fra begyndelsen af 1980'erne viser betydningen af at undgå en protektionistisk spiral af handelsrestriktioner og modforanstaltninger.

Overordnet har den aktuelle økonomiske krise ikke udløst en så omfattende protektionistisk reaktion, som man kunne have frygtet på baggrund af krisens størrelse og uforudsigelighed. Verdensøkonomien er omtrent lige så åben for handel i dag, som den var, før krisen startede. Antallet af handelsbegrænsende indgreb er ganske vist vokset markant. Men meget tyder på, at bl.a. de eksisterende aftaler i WTO har lagt en dæmper på tendenserne til handelsprotektionisme. Samtidig har både EU og WTO sat fokus på at begrænse protektionistiske tiltag. WTO har således iværksat en særlig overvågningsmekanisme inden for rammerne af gennemgangen af medlemmernes handelspolitik (Trade Policy Review Mechanism – TPRM). Det har bidraget til, at de værste internationale handelsrestriktioner har kunnet undgås. De handelshindrende og fordrejende foranstaltninger, der siden oktober 2008 er blevet indført af medlemmer af WTO, har således svaret til en reduktion på højst 1 % af verdens varehandel. Det kunne desuden tyde på, at restriktionerne har været målrettet relativt specifikke områder. En anden indikation af effekten af WTO's regler er, at lande, som endnu ikke er medlem af WTO, fx Rusland og Algeriet, er de, der mest intensivt har indført restriktioner for handel og investeringer. Endelig er et relativt stort antal restriktioner koncentreret inden for områder, der ikke er omfattet af regulering i WTO, eller hvor reglerne er relativt svage, fx investeringer og offentlige indkøb.

Det faktum, at verdensøkonomien har undgået alvorligere udbrud af handelsprotektionisme, skal også ses på baggrund af den politiske reaktion i både de udviklede lande og udviklingslandene. Faren for protektionisme blev anerkendt allerede ved G20-topmødet i Washington i november 2008. De efterfølgende politiske forpligtelser – både ved G20-topmødet i London i april og i Pittsburgh i september 2009 – om, at undgå nye handelsrestriktioner frem til udgangen af 2010, er blevet gentaget af andre, bl.a. af EU og af APEC-landene.

Et usikkerhedselement i vurderingen af den fortsatte udvikling er, at der i en række lande, herunder i mange G20-økonomier, er fremsat krav om undersøgelse af andre landes anvendelse af unfair handelspraksis, fx dumping. Iværksættelse af sådanne undersøgelser kan i sig selv have en handelsbegrænsende effekt. Såfremt en undersøgelse fører til, at der indføres modforanstaltninger, kan det skabe risiko for en eskalerende handelskonflikt.

Fremadrettet har WTO peget på to risikomomenter, som må undgås.

Det første er den gradvise opbygning af handelsrestriktioner. Selv om den enkelte restriktion i sig selv umiddelbart kun har en mindre effekt på handelen, kan restriktionerne, når de akkumuleres, have en underminerende virkning på bestræbelserne for at sætte skub i den samlede efterspørgsel og genskabe vedvarende global vækst.

Hertil kommer, at det har vist sig vanskeligere at fjerne handelsrestriktioner, end det er at indføre dem. Og ikke mindst, at jo længere handelshindrende og fordrejende foranstaltninger får lov at forblive i kraft, desto dybere forankret bliver de, og desto sværere bliver de at fjerne igen.

Der er i drøftelserne i WTO peget på flere forskellige skridt, der kan bidrage til i den aktuelle situation at styrke de internationale handelsstrømme.

Overordnet har bl.a. generaldirektør Lamy flere gange fremhævet de potentielt positive virkninger af en afslutning af Doha Runden. For det første vil et forhandlingsresultat omfatte toldnedsættelser og fjernelse af handelshindringer, der i sig selv vil kunne virke stimulerende for den globale økonomi. Selv om fx en toldnedsættelse er af mindre omfang og gennemføres gradvist over en implementeringsperiode, vil den betyde en indskrænkning af landenes råderum til at gennemføre nye handelsbegrænsninger, fx toldforhøjelser. Således har specielt mange af de nye vækstøkonomier i Asien og Sydamerika kun forpligtet sig til ikke at hæve toldsatsene over et vist loft. Samtidig har løbende nedsættelser gennem de seneste år imidlertid sænket de faktisk anvendte toldsatser til at ligge langt under loftet. Derved har landene mulighed for – uden formelt at bryde WTO-reglerne – at hæve toldsatsene op til loftet. For det andet vil signalværdien af en aftale kunne give et skub til optimismen i international handel og investeringer. Endelig vil en aftale kunne skabe fornyet tillid mellem WTO's medlemmer og derved skabe en bedre basis for at modstå protektionistisk pres og at indlede afvikling af de restriktioner, som er indført. Samlet set er vurderingen, at krisen har øget "værdien" af en afslutning af Doha Runden.

Et andet muligt skridt i forhold til protektionismen vil være, at WTO's medlemmer enes om en exit-strategi for at fjerne de handelsrestriktioner og støtteordninger, der er blevet indført på midlertidig basis for at imødegå krisen. En fælles, udmeldt strategi kunne virke som en gensidig forpligtelse til at afvikle foranstaltningerne. Det ville antagelig forudsætte, at de mekanismer, der er blevet etableret til at overvåge protektionistiske tiltag, bliver styrket. Derved vil den nødvendige transparens kunne sikres såvel omkring de foranstaltninger, der er i kraft, som om de, der bliver afviklet.

Et muligt konkret indsatsområde er de dele af WTO-samarbejdet, der ikke direkte er omfattet af Doha Runden, eller hvor WTO's regler er utilstrækkelige eller svage. Det gælder fx offentlige indkøb, subsidier, investeringer og dele af service-området. I fravær af klare regler, der kan håndhæves, er sandsynligheden for diskriminerende og handelsbegrænsende tiltag større. For offentlige indkøb, hvor der i øjeblikket alene eksisterer en begrænset aftale mellem et fåtal af WTO's medlemmer, kan man således dels forestille sig aftalens anvendelsesområde udvidet til at omfatte flere lande, dels at flere typer af offentlige indkøb bliver omfattet af aftalen. Derudover kunne aftalens regler styrkes, så der i højere grad blev tale om bindende forpligtelser, og undtagelsesmuligheder kunne begrænses.

Hertil kommer, at overvågningen af efterlevelsen af WTO's regler kunne styrkes. Med tiden har handelsbarrierer ændret karakter. Hvor der traditionelt var tale om relativt enkle indgreb i form af told og importrestriktioner, er det i dag ofte mere komplicerede reguleringer, subsidier eller handelsprocedurer, som er i fokus. Derved er barrierehåndteringen også blevet mere kompliceret. Det betyder, at nogle af de mekanismer, der eksisterer for at sikre, at reglerne overholdes, står svagere. Eksempelvis kunne arbejdet inden for WTO's faste komitéer og fora intensiveres, så disse i højere grad inden for hvert sit arbejdsområde løbende overvåger og diskuterer de handelspolitiske tiltag, som medlemmerne iværksætter.

Endelig er der som et særligt område blevet peget på, at udviklingslandenes muligheder for at deltage i international handel er blevet påvirket af de begrænsninger i adgangen til finansiering af handelen, som landene har oplevet. Med finanskrisens strammere likviditet har det bl.a. været vanskeligere for udviklingslandene at stille den nødvendige sikkerhed for handelskreditter. På den baggrund er behovet for at fastholde og i muligt omfang udvide finansieringsmulighederne, bl.a. gennem "Aid for Trade", blevet fremhævet.

3. WTO

WTO'S MINISTERKONFERENCE

WTO's syvende, ordinære ministerkonference fandt sted i Genève fra den 30. november til den 2. december 2009. Det var den første WTO ministerkonference siden Hongkong 2005 til trods for, at Marrakesh-aftalen om oprettelse af WTO såvel som WTO's forretningsorden foreskriver afholdelse af ministerkonferencer hvert andet år. Sammenlignet med tidligere konferencer adskilte denne begivenhed sig ved et kortere forløb og færre deltagere, ligesom der ikke blev ført egentlige forhandlinger under konferencen. Det overordnede tema var "WTO, det internationale handelssystem og det globale økonomiske klima". Dertil kom to lukkede arbejds-sessioner om "WTO's aktuelle aktiviteter og arbejdsprogrammet for Doha-forhandlingerne" og "WTO's bidrag til økonomisk genopretning, vækst og udvikling".

Konferencen blev som forventet et ordinært møde uden overraskelser. Selv om ministerkonferencen for første gang ikke var et egentligt forhandlingsmøde med fokus på Doha Runden, så var Runden på mange måder et gennemgående tema i de enkelte delegationers indlæg under hele forløbet. Uanset om emnet var WTO's virkemåde, den globale økonomiske situation eller noget tredje, så blev betydningen af at afslutte Runden fremhævet som middel til at øge WTO's troværdighed og virke, til at undgå protektionisme, til at fremme udvikling, til at fremme kampen mod klimaændringer osv.

På den baggrund blev der i formandens opsummering konkluderet, at man i tråd med udmeldinger fra G20-erklæringen fra Pittsburgh-mødet i september 2009 skulle foranstalte en "stock-taking exercise" i første kvartal af 2010 – formentlig ved udgangen af marts måned med henblik på at drøfte status for Doha Runden og en eventuel afslutning af forhandlingerne i 2010. Det nærmere format og indhold for mødet blev ikke skitseret, men 'senior officials' blev stillet i opdrag at fremkomme med en egentlig handlingsplan for den videre forberedelse.

Hovedparten af medlemmerne argumenterede under mødet for ministerdeltagelse ved mødet i marts med henblik på at kunne afslutte Runden i 2010, men det forslag mødte modstand under konferencen, især fra den amerikanske delegation. Konferencen efterlod det indtryk, at det pga. den amerikanske modstand kan blive meget vanskeligt at skabe fornyet momentum i forhandlingerne foreløbig. Da der samtidig er udsigt til midtvejsvalg i USA og brasiliansk præsidentvalg i løbet af 2010, forekommer en afslutning af Runden i 2010 langt mindre realistisk. Flere toneangivende lande pegede uformelt på 2011 som næste reelle mulighed.

Den overordnede vurdering af konferencen var dog positiv. Set i lyset af både den økonomiske krise og stilstanden i Doha Runden var det hensigtsmæssigt, at WTO's medlemmer bekræftede deres støtte til det multilaterale handelssystem, til WTO's arbejde for at undgå protektionisme samt til at søge at afslutte Runden i 2010. På den baggrund var konferencen samlet set en nyttig begivenhed – også fordi handelsministrene fik lejlighed til personligt at mødes og i sideløbende bilaterale samtaler drøfte aktuelle spørgsmål. I alt blev der afholdt mere end 250 bilaterale og plurilaterale samtaler.

Ud over beslutningen om et statusmøde i begyndelsen af 2010 skal følgende fremhæves fra ministerkonferencen:

- Det stigende antal bilaterale og regionale frihandelsaftaler (RTAs) har stor betydning for det multilaterale handelssystem. Det er vigtigt, at RTA'erne er WTO-kompatible. WTO's transparensmekanisme (jf. side 32-33) fungerer godt, men der er plads til forbedringer. Der var bred støtte til idéen om årligt at gennemgå mekanismens virkemåde.
- Optagelse af nye medlemmer: Der var bred enighed om, at fortsat udvidelse med nye medlemmer vil styrke WTO, og at der skulle ydes teknisk bistand under alle faser af optagelsen. Erfaringsudveksling skulle opprioriteres, særligt med de senest optagede medlemmer. Flere observatører (ansøgerlande) beklagede sig over, at det er vanskeligt at gennemskue processen, som oftest også er forbundet med høje omkostninger over en meget lang årrække.
- Udvikling og hensynet til LDC'er fyldte meget under hele konferencen – både i indlæg fra udviklede lande og udviklingslande. Der skal sættes mere på teknisk bistand til disse lande, således at de også fremover kan udnytte de muligheder, som øget markedsadgang vil give. Medlemmerne er enige om, at det er vigtigt at fastholde momentum i forhold til den hjælp, der bliver ydet under "Aid for Trade" og "Enhanced Integrated Framework". (Generaldirektør Lamy var under mødet vært ved en vellykket og substantiel drøftelse mellem LDC'er, donorer og internationale organisationer om "EIF".)
- WTO's overvågnings- og analytiske arbejde vedrørende protektionisme anerkendtes bredt. WTO har spillet en signifikant rolle i forhold til at afværge en eskalering af handelsbegrænsende tiltag under det seneste års økonomiske krise. En afslutning af Doha Runden vil forstærke dette bolværk. Der var betydelig opbakning til, at man forbedrer notifikationer, dataindsamling, analyse og udbredelsen af information.
- Transparens og rummelighed er fortsat vigtige værdier i organisationen. Disse skal der værnes om, og der bør ses på muligheder for forbedringer i implementeringen.
- WTO's tvistbilæggelsessystem fremhævedes positivt. Nogle medlemmer fremhævede, at systemet i højere grad skal tilgodesee fattige og små medlemmers særlige forhold.
- Derudover blev en række andre temaer berørt i løbet af konferencen. WTO skal bidrage positivt til klimaudfordringerne. Flere OECD-lande støttede initiativet om en hurtig liberalisering af klimavenlige varer og tjenesteydelser. Samtidig advaredes der mod "grøn protektionisme". Problemer med fødevarer- og forsyningsikkerhed blev nævnt. Derudover blev det foreslået, at WTO også fremover beskæftiger sig mere med offentlige indkøb, investeringer og konkurrence, men der var visse reservationer i forhold til omfang.
- Et styrket og udvidet samarbejde med øvrige internationale organisationer blev berørt. Der er behov for at sikre en tæt sammenhæng i organisationernes arbejde, således at fremtidige udfordringer kan imødekommes.
- Der blev vedtaget to moratorier om forlængelse af aftaler inden for hhv. TRIPS og e-handel. F.s.v. angår TRIPS var man enige om fortsat ikke at bringe sager, der ikke direkte krænker intellektuelle ejendomsrettigheder, op i WTO (selv om de i princippet set fra et WTO-juridisk synspunkt kan bringes op). F.s.v. angår e-handel enedes man om fortsat ikke at indføre told på elektronisk transmission.

- Næste ministerkonference afholdes i 2011 som foreskrevet i Marrakesh-aftalen og i forretningsordenen. WTO's Generelle Råd vil drøfte afholdelsessted samt udpegelse af en formand og tre viceformænd.

DDA-FORHANDLINGERNE

Mandatet for indledning af forhandlingerne om Doha Runden blev givet under den 4. ministerkonference i Doha i november 2001. Efter mislykkede forsøg på at afslutte Runden i 2005 i Hongkong og senest igen i 2008 i Genève, fortsatte forhandlingerne gennem hele 2009 med begrænset aktivitetsniveau, om end der ifølge generaldirektør Lamy sporede beskedne fremskridt i alle forhandlingsspor. I nogle tilfælde var der tale om en bedre forståelse for de forskellige medlemmers positioner, i andre var der tale om konkrete tekniske fremskridt i forhandlingerne. Konteksten for forhandlingerne i 2009 var i særdeleshed præget af den finansielle og økonomiske krise, som aktualiserede behovet for at sikre en hurtig afslutning af forhandlingerne for på den måde at hindre, at handelsbegrænsende foranstaltninger vandt frem og dermed pustede yderligere til den økonomiske krise.

Efter to mislykkede forsøg i juli og december 2008 på at skabe enighed om rammen for aftaler, de såkaldte "modaliteter", var det generaldirektør Lamys plan for begyndelsen af 2009, at arbejdet skulle genoptages på teknisk niveau inden for landbrug og NAMA samt fortsættes inden for andre forhandlingsområder. Den idé blev også luftet, at man skulle gå bort fra princippet om en "single undertaking", dvs. en afslutning af samtlige forhandlingsspor samtidig. En opstykning af aftalen i enkelte delelementer kunne være med til at skabe hurtige resultater inden for de områder, hvor forhandlingerne var særligt modne til en afslutning som fx handelslettelse. Denne tilgang blev dog ikke valgt, idet forhandlingernes indbyrdes afhængighed stadig blev anset for at være grundforudsætningen for mange medlemmers forhandlingstilgang, ligesom man derudover fortsat anså det for muligt at afslutte hele Runden samlet.

I 2009 tog forhandlingerne primært form af bilaterale konsultationer mellem USA og store lande som Brasilien, Indien og Kina, som det også havde været tilfældet siden sammenbruddet i juli 2008. WTO's generaldirektør Lamy afholdt også en række bilaterale møder for på den måde at udrede formlen for et kompromis.

I foråret 2009 blev der kun ført enkelte tekniske forhandlinger. Det virkede, som om forhandlingerne for alvor var inde i en langvarig pause. Amerikanerne var i gang med at konstituere en ny administration og var ikke parate til at engagere sig i afsluttende forhandlinger. Dertil kom, at de heller ikke bakkede op om de fremlagte rammetekster fra juli og december 2008, som ellers havde støtte fra de øvrige WTO-medlemmer, herunder EU.

Det første store pejlemærke for, om forhandlingerne politisk set kunne bringes tilbage på sporet, blev G20-mødet i London i april 2009. Under dette møde bekræftede G20-medlemmerne deres tilsagn fra Washington-mødet i november 2008 om at ville afslutte Runden hurtigt med et ambitiøst, omfattende og balanceret resultat. Behovet for en hurtig afslutning blev yderligere forstærket af, at 17 af medlemmerne af G20-gruppen i den mellemliggende periode havde indført handelsbegrænsende foranstaltninger til trods for erklæringen fra Washington-mødet om det modsatte. Denne hensigtserklæring blev bekræftet af G8-finansministrene i L'Aquila i juli, som for første gang talte om en afslutning af Runden i 2010.

Til trods for de positive politiske udmeldinger skete der ikke større fremskridt i forbindelse med de tekniske forhandlinger i Genève på de afgørende indsatsområder som landbrug og NAMA. De to forhandlingsformationer fik desuden i løbet af foråret nye

formænd. Valget faldt på den new zealandske ambassadør David Walker for landbrug, og på den schweiziske ambassadør Luiz Wasescha som formand for NAMA-forhandlingerne. Begge formænd tog fornyet initiativ til at skabe fremdrift i de tekniske forhandlinger.

Det Generelle Råd vedtog i slutningen af maj 2009, at der skulle afholdes en ordinær ministerkonference ved udgangen af året. Konferencen skulle ikke være et forhandlingsmøde, men et ordinært ministermøde, hvor man bl.a. ville drøfte WTO's bidrag til økonomisk genopretning og vækst. Doha-forhandlingerne var således formelt ikke på dagsordenen, men forventedes at blive berørt i forbindelse med den generelle drøftelse af WTO's aktiviteter. Man ønskede bevidst at afkoble Doha-forhandlingerne fra konferencen og dermed at afvige fra tidligere traditioner med at holde forhandlingskonferencer. Denne tradition havde medført, at der ikke havde været afholdt en ministerkonference siden 2005, selvom den formelt skulle afholdes hver andet år.

Indien afholdt et uformelt møde på handelsministerniveau i New Delhi den 3.-4. september, hvor bl.a. fra EU handelskommissær Ashton og landbrugskommissær Fischer Boel, den amerikanske handelsrepræsentant (USTR) Ron Kirk samt i øvrigt repræsentanter for i alt 35 lande deltog. På mødet formåede det indiske værtskab at samle de mange interessenter om en fælles retning. Der blev opnået enighed om at genoptage intensive drøftelser mellem chefforhandlere i Genève fra den 14. september 2009 og om nødvendigheden af at virkeliggøre et samlet resultat af Doha-forhandlingerne i løbet af 2010. Udgangspunktet for forhandlingerne skulle være de foreliggende tekster fra december 2008. Forårets parlamentsvalg i Indien havde medført et skift i den indiske administration, som med den nye regering syntes at være mere indstillet på igen at indgå aktivt i de multilaterale forhandlinger. Indien havde sammen med USA været den direkte årsag til sammenbruddet i juli 2008 i Genève som følge af manglende enighed om den særlige beskyttelsesmekanisme inden for landbrug.

De tekniske forhandlinger på chefforhandlerniveau blev genoptaget i september. Dernæst fulgte G20-mødet i Pittsburgh ultimo september. Mødet mandede ikke ud i substantielle resultater. Ministrene enedes dog om, at Runden skulle afsluttes i 2010, og at der desuden skulle foranstalles et statusmøde, "stock-taking exercise", i første kvartal 2010.

I årets sidste måneder blev der løbende gennemført tekniske forhandlinger, herunder også med ugelange forhandlinger på chefforhandlerniveau. Året afsluttedes med den 7. ordinære WTO-ministerkonference den 30. november til den 2. december, som redegjort for i det foregående afsnit. Konferencen gav chefforhandlerne i opdrag at forberede en køreplan med henblik på afholdelse af et statusmøde ultimo marts 2010. Flere delegationer støttede op om et statusmøde på ministerniveau, men dette forslag nød ikke opbakning fra bl.a. den amerikanske delegation som følge af de store udeståender, der stadig syntes at være i forhold til amerikanske ønsker om øget markedsadgang. De første måneder af 2010 forud for mødet i marts, som Lamy fastholder skal afholdes, skal derfor bruges til at klarlægge det nærmere format for mødet, herunder niveauet for deltagelse. Forud for mødet vil der blive afholdt møder blandt chefforhandlerne, herunder i forbindelse med World Economic Forum i Davos.

LANDBRUG

Målet for WTO-forhandlingerne på landbrugs- og fødevarerområdet er at reducere såvel handelsforvridende støtte som toldbeskyttelse og dermed liberalisere den internationale handel med landbrugs- og fødevarer. Det skal på sigt gavne forbrugere og effektive producenter. Samtidig lægges afgørende vægt på at sikre begunstigende vilkår for udviklingslande og især de mindst udviklede lande. I forhandlingerne er EU blandt de mest aktive til at støtte op om disse målsætninger.

I 2009 har man i Genève arbejdet videre med det udkast til modaliteter, som den daværende formand for landbrugsforhandlingsarbejdsgruppen, Crawford Falconer, fremlagde den 6. december 2008.

Forhåbningen var dengang, at papiret ville kunne medvirke til at indsnævre og præcisere forhandlingsrammen yderligere og således bidrage til grundlaget for et ministermøde med sigte på at nå til et samlet forhandlingsresultat. Men 2009 har været præget af utilstrækkeligt politisk momentum i forhandlingerne. I de forhandlinger, der dog fandt sted i løbet af året, har der været bred enighed om, at december 2008-udkastet til modaliteter skulle danne grundlag for de videre drøftelser. Dog har USA taget forbehold og ønsket, at man "ryster posen".

I april 2009 udnævntes David Walker (New Zealand) til ny formand for landbrugsforhandlingsgruppen. Han indledte i september tekniske drøftelser af de skabeloner, der skal anvendes, når reduktionen i todsatser mv. skal præciseres. Formålet er at forberede levering og opstilling af de data, der skal udmønte modaliteterne, når disse vedtages. Dette arbejde omfatter data for alle de 3 søjler i modaliteterne: Eksportkonkurrence, intern støtte og markedsadgang. Det har været en langsommelig proces. Bl.a. har EU skullet indsamle data fra de nyeste medlemsstater.

I WTO's typologi vedrørende intern støtte på landbrugsområdet opdeles denne i 3 forskellige kategorier afhængig af den handelsforvridende virkning.

Gul, blå og grøn boks (fra Uruguay Aftalen, 1994)

Gul boks (Amber box):	Produktions- og prisstøtte med handelsforvridende virkning (pålagte restriktioner og lofter)
Blå boks (Blue box)	Produktionsafhængig intern støtte, men til begrænsede mængder dyrket areal eller dyreenheder (tilladt uden budgetmæssig begrænsning)
Grøn boks (Green box)	Støtte med minimal/ingen handelsforvridende effekt (tilladt uden budgetmæssig begrænsning)

For den mest handelsforvridende støtte (Gul boks) og den mindre handelsforvridende støtte (Blå boks) opererer modalitetsudkastet med såvel samlede som produktspecifikke lofter. Dette skal sikre, at der sættes et loft for den støtte, der må gives til enkeltprodukter.

Andre centrale elementer i modalitetsudkastet fra december 2008 omfatter en præcisering af toldnedsættelser samt kvoteudvidelser og håndtering af undtagelser

(bl.a. i form af følsomme produkter og "special products") samt konkretisering af forslag vedrørende udfasning af eksportstøtte inden 2013. På alle områder indarbejdes særligt gunstige vilkår for u-lande. Det gælder også den hidtil så kontroversielle bomuldssektor.

Ud over møderne i landbrugsforhandlingsgruppen har Walker sideløbende afholdt konsultationer med udvalgte WTO-medlemmer på nøgleområder: Blå boks-loft, bomuld, følsomme produkter, toldkvote-udvidelse, forenkling, Special Products, den særlige beskyttelsesmekaniske (SSM), tropiske produkter og præferenceerosion. Drøftelserne har været præget af USA's manglende parathed efter præsidentvalget og amerikanske krav om øget markedsadgang hos vækstøkonomier som Brasilien, Indien og Kina. Drøftelserne har endnu ikke materialiseret sig i et nyt udkast til modaliteter på landbrugsområdet. Drøftelserne fortsætter i 2010.

EU indtager fortsat en aktiv, engageret og konstruktiv rolle i forhandlingerne om intern støtte, eksportkonkurrence og markedsadgang for på den måde at bidrage positivt til bestræbelserne på at drive forhandlingerne fremad.

I årets løb bevægede EU's intensive forhandlinger vedrørende bananer sig ind i den afgørende fase. Den 15. december 2009 satte parterne deres initialer på en "bananpakke", der skal løse en 16 år lang tvist om EU's toldsætter ved import af bananer. Pakken består af 3 aftaler i relation til tvisten. De 3 aftaler er:

- 1) Bananaftale indgået mellem EU og en række latinamerikanske lande (Brasilien, Mexico, Nicaragua, Ecuador, Colombia, Costa Rica, Panama, Honduras, Peru, Venezuela og Guatemala), der gradvist frem til 2017 nedsætter EU's toldsætter fra i dag 176 €/ton til 114 €/ton på import til EU af bananer fra disse lande.
- 2) Aftale om tropiske produkter indgået mellem EU, AVS-landene (Afrika-Vestindien-Stillehavet) og "Tropiske produkter-gruppen" (Venezuela, Bolivia, Colombia, Ecuador, El Salvador, Honduras, Nicaragua, Panama, Peru) om nedskæring af toldsætter for tropiske produkter og præferenceerosion både med hensyn til procentvis nedskæring og frist for implementering af nedskæring.
- 3) Aftale om kompensation til AVS-landene på 190 mio. € + 10 mio. € (afhængig af EU's budget)= 200 mio. €, idet AVS-landene med bananaftalen får øget konkurrence fra de latinamerikanske lande på EU-markedet.

Den 17. december 2009 tog WTO's Generelle Råd aftalerne til efterretning. Aftaleparterne har samtidig bedt WTO's forhandlingsleder for landbrug, David Walker, om at indarbejde parternes forslag til ny modalitetstekst om bananers særbehandling samt ændring af modalitetsteksten vedrørende tropiske produkter og præferenceerosion. Aftalerne skal dernæst gennem EU's juridiske vedtagelsesproces, herunder godkendes af Parlamentet, for at kunne træde i kraft. Aftalerne er således p.t. politisk bindende for aftaleparterne, og tvisterne i WTO's tvistbilæggelsesorgan er sat på hold. Aftalerne vil først med indgåelse af en Doha-aftale blive bindende for øvrige WTO-medlemmer. Såfremt der ikke bliver indgået en WTO-aftale, forbliver bananpakken grundlaget for toldsætterne mellem aftaleparterne. De europæiske bananproducenter er blevet kompenseret for den øgede konkurrence med 450 mio. €

I relation til det løbende arbejde i WTO's komitéer kan herudover indens for landbrugsområdet peges på arbejdet i Komitéen for sanitære og phytosanitære forhold (SPS-komitéen).

Mens de traditionelle hindringer for handel, som GATT beskæftigede sig med, var af overvejende kvantitativ karakter, er de nye handelshindringer, som i stigende grad volder vanskeligheder for international handel, ofte baseret på regler og principper, der vedrører kvalitative forhold. Det kan fx være krav til en vares kvalitet, etik, mærkning eller særlig høj hygiejnestandard af hensyn til forbrugerbeskyttelse. De nye handelshindringer kan både være knyttet til den lovgivningsmæssige ramme i de enkelte lande for handel med en given vare og være en privat standard fastsat på virksomhedsniveau. Handelspolitikken har dermed bevæget sig fra grænsefladen mellem staterne til "behind-the-borders"-forhold, som den enkelte virksomhed møder, når en vare eksporteres.

SPS-komitéen arbejder løbende på at begrænse mængden af krav til fødevarer og planteprodukter, der ikke er begrundet i hensyn til beskyttelse af forbrugere samt dyre- og planteliv. Komitéen har i 2009 haft fokus på betydningen af SPS-relaterede private standarder og har drøftet, hvorvidt komitéen skal gå ind i denne problemstilling. Drøftelserne har afsløret en kløft mellem de udviklede lande på den ene side og udviklingslandene på den anden side. Udviklingslandene ønsker fastsættelse af begrænsninger for private standarder, idet de henviser til at deres virksomheder kan have svært ved at efterkomme de yderligere krav. Problemstillingen vil også fremover være genstand for drøftelser.

INDUSTRIVARER (NAMA)

NAMA-forhandlingerne sigter på at nedsætte eller om muligt afskaffe told, herunder nedsætte eller afskaffe høje toldsats og toldeskalerting, samt at fjerne ikke-toldmæssige barrierer, særligt på industrivarer af interesse for udviklingslandene.

Forhandlingerne indeholder en række vigtige elementer:

- Toldnedsættelse i henhold til en generel formel baseret på en koefficient (den såkaldte "swiss formula"). Overordnet set vil 40 lande, som står for ca. 90 % af verdenshandelen, anvende formlen. De øvrige WTO-medlemmer vil kun skulle bidrage i begrænset omfang eller på lempeligere vilkår.
- Særlig hensyntagen til udviklingslandenes specielle behov og interesser, herunder bl.a. gennem mindre end fuld reciprocitet i reduktionsforpligtelser og gennem særlig fleksibilitet, som betyder, at udviklingslande kan beskytte en del af deres særligt følsomme produkter fra den fulde effekt af toldnedsættelsen.
- Særlig og differentieret behandling af mindst udviklede lande (LDCs), små og sårbare økonomier (SVEs), senest optagede lande (RAMs), medlemmer med en lav bindingsdækning mv.
- Særlige og mere vidtgående toldreduktioner inden for visse sektorer.

I løbet af 2008 blev der arbejdet intenst på at færdiggøre et forhandlingsgrundlag, der kunne indgå i den samlede rammeaftale. I juli måned begyndte der at tegne sig et sådant grundlag. Dette blev konsolideret i en ny tekst af 6. december 2008, der siden udgjorde grundlaget for de videre forhandlinger gennem 2009. Der har imidlertid ikke i løbet af 2009 været noget yderligere gennembrud i forhandlingerne om told for industrivarer. Teksten fra 2008 og de udkast til forpligtelser for industritold, der blev fremlagt i den forbindelse, udgør således stadig forhandlingsgrundlaget.

I teksten fra den 6. december 2008 opereres der med toldnedsættelse efter en formel med en koefficient på 8 for industrialiserede lande og 20, 22 eller 25 for udviklingslande, der omfattes af formelreduktionen. For udviklingslandene er muligheden for differentiering mellem 20, 22 og 25 knyttet sammen med fleksibilitet, der betyder, at jo højere koefficient, desto lavere fleksibilitet og omvendt.

Muligheder for udviklingslandene

- 1) Koefficient på 25 %
Udviklingslandene har ikke mulighed for nogen fleksibilitet, dvs. mulighed for at beskytte særlige toldlinjer. Til gengæld bliver den maksimale told 25 % på alle bundne toldlinjer.
- 2) Koefficient på 22 %
Udviklingslande har mulighed for at beskytte en del af deres bundne toldlinjer. På bundne toldlinjer, der ikke er omfattet af fleksibilitet, kan tolden maksimalt andrage 22 %. Øvrige toldlinjer kan opnå én af to fleksibiliteter:
  - a. Højst 10 % af NAMA-toldlinjer kan blive beskåret med mindre end formelreduktion forudsat, at reduktionerne ikke er mindre end halvdelen af formlen, og at disse toldlinjer ikke omfatter mere end 10 % af den totale værdi af medlemmets NAMA-import.
  - b. Som en undtagelse kan toldlinjer holdes ubundne, og disse toldlinjer sammen med NAMA-toldlinjer, der fritages fra formelreduktion, kan udgøre 5 %, forudsat at disse toldlinjer ikke overstiger 5 % af den totale værdi af medlemmets NAMA-import.
- 3) Koefficient på 20 %
Udviklingslande har mulighed for at beskytte en del af deres toldlinjer. Den maksimale toldsats på bundne toldlinjer kan maksimalt andrage 20 %. For toldlinjer, der beskyttes, kan der opnås én af to fleksibiliteter:
  - a. Højst 14 % af NAMA-toldlinjer kan blive beskåret med mindre end formelreduktion forudsat, at reduktionerne ikke er mindre end halvdelen af formlen, og at disse toldlinjer ikke overstiger 16 % af den totale værdi af medlemmets NAMA-import.
  - b. Som en undtagelse kan toldlinjer holdes ubundne, og disse toldlinjer sammen med NAMA-toldlinjer, der fritages fra en formelreduktion, kan udgøre 6,5 %, forudsat at disse toldlinjer ikke overstiger 7,5 % af den totale værdi af medlemmets NAMA-import.

De foreslåede koefficienter vil medføre:

- For industrilande: At den maksimale toldsats vil være mindre end 8 %. Det vil betyde, at industrilande vil få bundne toldsats, som i gennemsnit ligger under 3 %, og maksimale toldsats, der er mindre end 8 % selv for de mest følsomme produkter.
- For udviklingslande: At den maksimale toldsats for lande, som anvender formlen, generelt vil være mindre end 25 %, afhængigt af den anvendte koefficient og fleksibilitet. Udviklingslande vil samtidig få mulighed for at beskytte en del af deres mest følsomme industritoldlinjer fra den fulde effekt af formlen under visse betingelser, som vedrører omfanget af handelen med disse produkter, og forudsat at hele sektorer ikke udelukkes. Det enkelte udviklingsland kan på baggrund af sin toldstruktur og omfanget af særligt følsomme produkter vælge, hvilken koefficient og hvilken fleksibilitet, man ønsker at anvende (jf. boksen).

Udviklingslande med en forholdsvis flad toldstruktur forventes at vælge en koefficient på 25 %.

Implementeringen vil skulle foretages gradvist over fem år for industrialiserede lande og ti år for udviklingslande regnet fra januar måned i det år, som følger efter indgåelsen af en aftale.

En særlig anti-koncentrationsklausul er også indeholdt i teksten for at sikre, at hele sektorer ikke udelukkes. Det betyder, at minimum 20 % af toldlinjerne eller 9 % af den totale importværdi i hvert toldkapitel vil skulle omfattes af den fulde formelreduktion.

De 32 fattigste lande, LDCs, skal ikke gennemføre nogen form for toldnedsættelse. Der er særlige regler for 31 SVEs og 12 udviklingslande med lave bindingsniveauer (dvs. at man for et stort antal toldlinjer ikke har bundet sig til en maksimal toldsats). Disse lande vil alene skulle bidrage til markedsadgang ved, at de gradvist skal øge antallet af produkter, hvis maksimale toldsats er bundet i WTO, og samtidig nedsætte spændet i forhold til den faktisk anvendte toldsats. Det vil medføre, at landene vil kunne fastholde højere gennemsnitlig told og vil opleve at få større fleksibilitet, hvad angår deres toldstruktur.

Udspillet omfatter også forhold vedrørende de senest optagede medlemslande, RAMs. Disse lande vil som udgangspunkt ikke blive forpligtet til toldnedsættelser ud over det, som aftales ved deres indtræden. Andre nyere medlemslande, såsom Kina, Taiwan og Kroatien, vil få en udvidet gennemførelsesperiode på yderligere tre år til at indfase deres Doha-forpligtelser udover, hvad der følger af deres optagelsesaftaler. Der er stadigvæk ikke opnået enighed omkring indfasningslængden.

Herudover gør der sig særlige forhold gældende for en række lande, bl.a. som følge af samarbejde i regionale aftaler:

- Sydafrika, Botswana, Lesotho, Namibia og Swaziland: Disse lande ville få øget fleksibilitet, men der udestår endnu en løsning for Sydafrika, der ønsker yderligere fleksibilitet. (Baggrunden herfor er, at Sydafrika i forhandlingerne under Uruguay Runden blev behandlet som industriland.)
- Venezuela, som har argumenteret for særbehandling som følge af en særlig koncentreret importstruktur og dets særlige udviklingsbehov.
- Uafklarede forhold mellem Argentina, Brasilien, Paraguay og Uruguay (Mercosur) vedrørende beregning af værdien af handelsbegrænsninger, som bliver berørt af fleksibiliteten.

I 2009 har hovedfokus i forhandlingerne været på ikke-toldmæssige barrierer. Det drejer sig om barrierer såsom standarder og certificeringer, toldprocedurer, fødevarerikkerhed og sundhedskrav. Mange af disse angår således forhold, som medlemmerne legitimt kan regulere. Hensigten er derfor at sikre, at de midler, som anvendes, kun er handelsbegrænsende i så minimalt omfang som muligt og ikke anvendes som skjult protektionisme.

EU og USA har begge fremlagt forslag om ikke-toldmæssige handelshindringer inden for elektronik- og automobilektorerne.

Danmark støtter bestræbelserne på basis af formandens udspil, der sikrer udviklingslandene et godt resultat, men samtidig også tilgodeser den handelsliberale linje, som Danmark ønsker at fremme. Størstedelen af WTO's medlemmer har accepteret udspillet. Det er dog afgørende, at der bliver enighed om en større pakke, og NAMA-pakken er derfor ikke færdigforhandlet, førend der er opnået enighed om en samlet aftale, herunder navnlig, at der bliver fundet en løsning for de udestående spørgsmål på landbrugsområdet.

Der pågår samtidig forhandlinger om total afskaffelse af told i udvalgte sektorer. Specielt USA har insisteret på sektorforhandlinger om yderligere markedsåbning. 14 sektorer er i øjeblikket til forhandling: Cykler og relaterede dele, kemikalier, elektronik/elektronisk udstyr, fisk og fiskeprodukter, skovbrugsprodukter, ædelstene og smykker, råvarer, sportsudstyr, sundhed, farmaceutisk og medicinsk udstyr, samt håndværktøj, legetøj, tekstiler, tøj og fodtøj, samt industrimaskiner. For at et sektorinitiativ kan iværksættes, fordres deltagelse af en kritisk masse af producent- og importlande. Afgørende er at opnå deltagelse af Kina og andre bedre stillede udviklingslande. Et væsentligt problem i overvejelserne er de store forskelle sektorerne imellem kombineret med det forhold, at deltagerlandene vil variere fra sektor til sektor for at opnå deltagelse af de væsentlige producent- og forbrugerlande. Samtidig er frivillighed i deltagelse i sektoraftaler af mange set som en afgørende forudsætning for drøftelserne deraf.

Med hensyn til miljøvenlige varer og tjenesteydelser foregår der særlige forhandlinger inden for rammerne af arbejdet i komitéen for handel og miljø.

TJENESTEYDELSER

Doha Rundens forhandlinger om tjenesteydelser er en del af den indbyggede dagsorden fra Uruguay Rundens (1986-1994) afsluttende ministerkonference i Marrakesh i 1994. Her blev det besluttet, at der i januar 2000 skulle indledes forhandlinger om en liberalisering af handelen med tjenesteydelser. Dette konkretiseredes med Doha-erklæringen fra 2001, hvorved forhandlingerne blev indledt som en del af Doha Runden. Det blev for det første bekræftet, at tjenesteydelsesforhandlingerne indgik i den nye runde, og for det andet blev der fastsat frister for, hvornår WTO-medlemmerne skulle fremlægge krav til hinanden om markedsadgang på tjenesteydelsesområdet samt tilbud om, hvad man kunne tilbyde hinanden.

Det understreges generelt i WTO's tjenesteydelsesforhandlinger, at disse skal føres med henblik på at fremme alle parter økonomiske udvikling samt på videreudvikling af udviklingslandene, herunder LDC'erne.

Ved Genève-mødet i juli 2004 bekræftede man Doha-mandatet for tjenesteydelser, og emnet indgik som et af de fire forhandlingsområder i rammeaftalen. Ministermødet i Hongkong i 2005 fastlagde forhandlingstemaerne, instrumenterne og forløbet. I forbindelse med ministermødet i juli 2008 afholdtes en særskilt "Signalling Conference", hvor de væsentligste parter i relation til handel med tjenesteydelser gensidigt kunne give hinanden indikationer af, hvad et resultat på tjenesteydelsesområdet kunne indeholde.

Der er ikke sket yderligere fremskridt på de signaler, der blev givet på "Signalling Conference" i 2008. Senest har EU-Kommissionen i november 2009 holdt bilaterale

møder med de væsentligste parter med henblik på at få bekræftet signalerne, der blev givet i 2008. Størstedelen af landene har bekræftet signalerne uden dog at vise stor fleksibilitet omkring fremtidige forhandlinger.

Det forventes først, at der kan ske en reel fremdrift på serviceområdet, når der sker et gennembrud på landbrugs- og industritoldforhandlingerne. Dog arbejdes der fra EU's side på at være klar til forhandlinger på tjenesteydelser, når dette gennembrud sker.

Det er EU's klare holdning, at handel med tjenesteydelser er – og bør forblive – et forhandlingstema placeret parallelt med landbrug og industritold i Doha-forhandlingerne. Det er vigtigt for EU, at Doha Runden ender med et balanceret resultat mellem de forskellige forhandlingsemner. Dette kræver et ambitiøst resultat af forhandlingerne på tjenesteydelsesområdet. Derfor presser man også fra dansk og EU's side på for at opnå størst mulig markedsadgang i tjenesteydelsesforhandlingerne.

Tjenesteydelsesforhandlingerne er foregået gennem bilaterale forhandlinger og gennem de såkaldte plurilaterale forhandlinger, hvor landene på frivillig basis kan deltage i sektorspecifikke forhandlinger om yderligere liberalisering. Målet med de plurilaterale forhandlinger er at øge kvaliteten af forpligtelserne om markedsåbning inden for udvalgte sektorer, der har særlig interesse for en gruppe af lande.

I de plurilaterale forhandlinger er det vigtigt for EU, at der inden for hver af de sektorer, hvor der måtte være interesse i at forhandle yderligere liberalisering, opnås en kritisk masse af lande, der enten allerede har betydelige andele af den givne sektor, eller hvor der er et potentielt marked for afsætning af tjenesteydelser. Inden for søfartsområdet har det for Danmark været vigtigt, at en så bred gruppe af lande som muligt har deltaget i de plurilaterale forhandlinger, om end Danmarks prioritet på dette område er en egentlig multilateral aftale. En smallere plurilateral aftale kan frygtes hovedsageligt at inkludere OECD-lande, der i forvejen har et åbent marked på søfartsområdet, og dermed fjerne presset fra de lande, der står udenfor en sådan aftale. En multilateral aftale omfatter derimod alle WTO-landene, herunder de vækstøkonomier, der i fremtiden kun bliver mere betydningsfulde markeder for søfartsydelser.

Tjenesteydelsesforhandlingerne er af stor betydning for Danmark. Sektoren tegner sig for 2/3 af den danske økonomi og står for knap 40 % af den danske eksport. WTO-tjenesteydelsesforhandlingerne er vigtige for Danmark, da danske virksomheder har behov for adgang til et varieret udbud af tjenesteydelser af høj kvalitet, ligesom danske tjenesteydelsesproducenter ved en omfattende WTO liberalisering vil opnå forbedret adgang til en lang række markeder.

WTO'S REGLER

Forhandlingerne om WTO's regelsæt – "Rules" – omfatter tre emner, som Doha-ministerrådet inkluderede i forhandlingsdagsordenen, nemlig aftalen om antidumping, aftalen om subsidier, og herunder specielt fiskerisubsidier, samt reglerne for regionale handelsaftaler. Målet for forhandlingerne er at præcisere og forbedre de eksisterende regler. Det er dog helt nyt, at der søges etableret regler specifikt for subsidier inden for fiskerisektoren. Det understreges, at de grundlæggende begreber og principper i aftalerne skal bevares, og at arbejdet skal tage særligt hensyn til udviklingslandene.

Både EU og Danmark arbejder for et forbedret WTO-regelsæt for anvendelsen af antidumping og subsidier.

Formanden for forhandlingsgruppen, Valles Galmés (Uruguay), offentliggjorde i december 2008 et nyt udkast til en tekst om antidumping og subsidier. Forslaget rummede ligeledes et "road-map" for forhandlingerne omkring fiskerisubsidier. Medlemmerne vedbliver at være meget uenige om alle disse emner, ikke mindst "zeroing", der giver en udvidet mulighed for at anvende antidumpingtold. Afsnittet om dette emne er dog fjernet fra det sidste tekstudkast, hvilket kan ses som en foreløbig indrømmelse til de medlemmer, der er imod "zeroing", herunder Danmark. Overordnet set anerkender teksten de fundamentale uenigheder, der eksisterer mellem medlemmerne på flere af temaerne ved kun at komme med udkast til juridisk tekst på de områder, hvor der eksisterer en vis grad af konsensus.

WTO-aftalen om subsidier

Aftalen om subsidier og udligningsforanstaltninger behandler et spørgsmål, der altid har været omstridt i international handel. Generelt dækker subsidier over statsstøtte, som ydes til producenter af varer og tjenesteydelser. Subsidier kan skabe en kunstig ændring af omkostninger og priser, som kan give virksomheder en fordel i konkurrencen. Subsidier kan imidlertid også ses som udtryk for et politisk ønske om at tilgodese særlige hensyn, som ikke vil blive fremmet under almindelige markedsforhold, fx egnsudvikling, miljøbeskyttelse eller energibesparelse. Subsidier, som i ét land betragtes som en naturlig politisk foranstaltning, kan af andre lande blive opfattet som unfair konkurrence. Dermed er subsidier blevet et oplagt emne for international regulering.

På subsidieområdet arbejder EU generelt for at skabe klarere regler, som under hensyntagen til de særegne forhold i de forskellige sektorer kan føre til en væsentligt reduceret anvendelse af subsidier. For så vidt angår subsidier i fiskerisektoren har EU blandt andet været fortalende for at forbyde kapacitetsfremmende offentlig støtte, som kan have en skadelig virkning på fiskebestandenes bæredygtighed. Det er en linje, som Danmark har fulgt internt i EU i forbindelse med reformen af den fælles fiskeripolitik i 2003 og ved udformningen af reglerne for støtte i den nye europæiske fiskerifond i 2006. I WTO-drøftelserne har dannet sig to indgangsvinkler til subsidieproblematikken: En "top-down" tilgang, hvor subsidier som udgangspunkt forbydes, men med undtagelser for visse tilladelige subsidier, og en "bottom-up" tilgang, hvor subsidier som udgangspunkt er tilladte, men med undtagelser, der beskriver forbudte subsidier. Kommissionen og EU's medlemslande drøfter løbende de spørgsmål, som Kommissionen bringer op i WTO-forhandlingerne, og som kan medvirke til præcisering og forbedring af de gældende regler. I det seneste tekstudkast er det tidligere udkast til juridisk tekst erstattet af et "road-map", der identificerer de vigtigste udestående spørgsmål omkring reglernes struktur og grundprincipper.

For så vidt angår regionale handelsaftaler blev der i juli 2006 opnået enighed om en særlig transparensmekanisme og om løbende orientering om nye aftaler. Mekanismen er siden december 2006 blevet anvendt på foreløbig basis (jf. side 32-33).

HANDELSLETTEELSE

Handelslettelse blev første gang taget op i WTO ved ministerkonferencen i Singapore i 1996. Ministerkonferencen besluttede at sætte et udredningsarbejde i gang med henblik på at lette toldbehandlingen af varer og at forenkle GATT-reglerne på området. Efter flere års forberedelser blev emnet inkluderet i DDA-forhandlingerne i 2004.

Med handelslettelse forstås lettere adgang for varer til at bevæge sig over grænser, fx ved simplificering af de regler og administrative procedurer mv., der gælder i forbindelse med import og toldbehandling. Behandlingen af handelslettelse tager udgangspunkt i de relevante GATT-artikler.

Handelslettelse er en del af WTO-arbejdet, der ofte er overset i den offentlige debat. Dette på trods af, at der er meget store gevinster at hente ved handelslettelser. Der er således lavet beregninger, som peger på, at global implementering af handelslettelse kunne give gevinster svarende til op til 15 % af værdien af verdenshandelen. Hertil kommer, at handelslettelse indebærer gevinster for alle, og at der ikke er nogen tabere, som gevinsten tages fra.

I forhandlingerne om handelslettelse er der således også gjort en række fremskridt på teknisk plan. Medlemmerne har gennem forhandlingsprocessen fremlagt en række konkrete forslag.

Handelslettelse er på den baggrund et af de områder, hvor en aftale forventes at være mulig. Der har i løbet af 2009 været afholdt møder i forhandlingsgruppen, men en afslutning afventer stadig et samlet resultat for Doha Runden som følge af den såkaldte "single undertakning" tilgang. Der har været flere tilnærmelser blandt de forskellige parter i løbet af 2009, som er nået til større enighed om en række af aftalens forhold. Visse lande har udvist stor bekymring for en øget transitmængde, det gælder fx lande i Central- og Østeuropa.

Dertil kommer, at såvel forhandling som gennemførelse af aftalen vil være meget ressourcekrævende, hvilket bl.a. vanskeliggør udviklingslandenes involvering, fx ved elektronisk toldbehandling. Man har derfor i WTO-regi særlige træningsprogrammer, ligesom multi- og bilaterale donorer har betydelige programmer indeholdende teknisk assistance. Et væsentligt element i forhandlingerne er, at der tages særligt hensyn til udviklingslandenes individuelle muligheder for at gennemføre reglerne. Man prøver således at tilgodese udviklingslandenes og specielt de mindst udviklede landes behov, herunder de behov, der måtte følge af en eventuel aftale om handelslettelse. Det er på den baggrund et afgørende element i forhandlingerne, at der sikres den nødvendige tekniske bistand til de lande, som ikke har kapacitet til at gennemføre de foreslåede ændringer.

Relevante GATT-bestemmelser

Artikel V: Transitfrihed

Varer, skibe og andre befordringsmidler, der passerer et tredje medlems territorium på vej mellem to andre medlemmer, skal have ret til transit uden diskrimination og på basis af MFN-princippet. De bedst egnede ruter skal anvendes, og der kan stilles krav om passage ved rette toldsted, men trafikken må ikke udsættes for unødige

Relevante GATT-bestemmelser

forsinkelser eller restriktioner og skal være fritaget for told og afgifter, bortset fra afgifter, der står i rimeligt forhold til administrationsomkostninger og andre ydelser i forbindelse med transittrafikken.

Artikel VII: Værdiansættelse til toldberegning

Anvendelse af ensartede principper ved ansættelse af en vares værdi med henblik på toldberegning. Reduktion og begrænsning af antallet af afgifter samt forenkling af import- og eksportregler. Afgifter skal begrænses til at dække den service, som faktisk bliver ydet.

Artikel X: Offentliggørelse og administration af bestemmelser vedrørende handel

Medlemmerne skal offentliggøre deres handelslovgivning og administrative regler, således at handlende og regeringer har let adgang til informationer om gældende regler. Hvis en regel ikke er offentliggjort, er der forbud mod, at den håndhæves.

Medlemmer skal håndhæve deres love, regler, kendelser og afgørelser på en ensartet, upartisk og rimelig måde.

Hertil kommer, at en indsats i forhold til handelslettelse samtidig også indirekte vil være en indsats mod korruption. Blandt de forslag, der har været behandlet i Doha Runden, har fx været forslag i tilknytning til offentliggørelse af alle regler på import- og eksportområdet. En sådan forøget transparens vil selvsagt kunne bidrage til at mindske mulighederne for korruptionen.

Fra dansk side støttes bestræbelserne vedrørende handelslettelse.

Handelslettelsesområdet er i stadig bevægelse; medlemslande introducerer nye tiltag, og der skabes derved til stadighed ny praksis på området.

TRIPS

TRIPS-aftalen er – sammen med GATT- og GATS-aftalerne – en af hovedsøjlerne i WTO-samarbejdet. Aftalen blev forhandlet og indgået som del af Uruguay Runden. TRIPS dækker over handelsrelaterede aspekter af intellektuel ejendomsret (Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights). TRIPS-aftalen bygger på de normale GATT-principper vedrørende national behandling og MFN-status. Aftalen er baseret på andre, eksisterende aftaler om intellektuel ejendomsret, i første række Paris- og Bernkonventionen, men supplerer og udbygger disse. TRIPS skal dermed ses som et supplement til det arbejde, der gøres i FN's organisation vedrørende intellektuel ejendomsret – WIPO.

Aftalen omhandler bl.a. copyright, varemærker, industrielt design, patenter samt beskyttelse af design af integrerede kredse. Yderligere er håndhævelse af bestemmelserne et vigtigt element i aftalen.

Endvidere er teknologioverførsel indarbejdet som et generelt aspekt i TRIPS-aftalen. Bl.a. skal der udarbejdes en årlig oversigt over initiativer. Dette er samtidig et forsøg på at slå bro mellem på den ene side de udviklingslande, der argumenterer, at de bliver tabere i et system for håndhævelse af IPR, da de fleste rettigheder tilhører de udviklede lande, og på den anden side virksomheder og producenter i udviklede lande, som fremhæver, at det uden beskyttelse af IPR ikke kan betale sig at udvikle nye produkter og teknologier.

I Doha Runden indgår tre aspekter af TRIPS:

Et særligt problem har været udviklingslandes adgang til nødvendig medicin, hvor patenter mv. kunne forhindre udviklingslande i at forsyne deres befolkninger med livsnødvendig medicin i tilfælde af epidemier o.l. Spørgsmålet blev taget op i en særskilt erklæring i forbindelse med igangsættelsen af Doha-forhandlingsrunden ved WTO-ministerkonferencen i 2001. Efterfølgende er der blevet forhandlet og indgået en aftale, som giver adgang til at udstede tvangslicenser til produktion af patentbeskyttet medicin i særlige tilfælde, og som sikrer muligheden også for udviklingslande uden egen produktionskapacitet.

Et andet område er forholdet mellem TRIPS og FN-konventionen om biodiversitet og i forbindelse hermed også beskyttelsen af traditionel viden og folkløse. Et hovedspørgsmål er udnyttelsen af for eksempel plantedele som aktive stoffer i ny medicin eller i ingrediensindustrier, og i hvilket omfang der kan ske patentering deraf. Udviklingslande, der ofte er hjemsted for de planter, der udnyttes, er selvsagt interesserede i at opnå fordele og økonomisk udbytte af udnyttelsen af deres naturressourcer, viden osv., mens de, der udvikler produkter på basis deraf, selvsagt er interesserede i fri tilgængelighed.

Endelig er geografiske indikationer genstand for diskussion. TRIPS-aftalen har som udgangspunkt beskyttet anvendelsen af geografiske indikationer, primært med henblik på at beskytte forbrugere mod vildledning ved at foregive en falsk oprindelse af et produkt. Derudover er betegnelser for vin og spiritus (fx champagne og tequila) yderligere beskyttet også udover, hvad forbrugerhensyn tilsiger. De igangværende TRIPS-forhandlinger omfatter primært udarbejdelse af et register over specielt beskyttede geografiske betegnelser for vin og spiritus. Derudover ønsker en række medlemmer, herunder EU, at den stærkere beskyttelse, som kendes fra vin og spiritus-området, udstrækkes til også at finde anvendelse for andre produkter, specielt fødevarer. Efter langvarige forhandlinger er det fortsat ikke lykkedes indenfor TRIPS at afslutte forhandlingerne om et multilateralt register over geografiske indikationer for vin og spiritus. Den 27. november 2009 har forhandlingslederen for denne del af TRIPS-forhandlingerne, ambassadør Trevor Clarke (Barbados), foreslået principper for, hvordan forhandlingerne kan føres videre.

Set ud fra et dansk synspunkt ønsker man, at hele TRIPS-området i videst muligt omfang er inkluderet under internationale regelsæt med mulighed for konfliktløsning. Det er ligeledes en dansk holdning, at der skal tages videst muligt hensyn til de mindst udviklede lande. Med hensyn til geografiske indikationer er man interesseret i bedre håndhævelse af rettigheder, men samtidig af den opfattelse, at mange geografiske navne knyttet til fx fødevarer er generiske (dvs. fungerer som typebetegnelse).

Hele området for intellektuelle ejendomsrettigheder er af stor vigtighed for EU og indgår derfor også, når der forhandles bilaterale eller regionale frihandelsaftaler, hvor sigtet er, at der opnås aftaler, der går videre, end hvad WTO-reglerne indebærer.

På området for intellektuelle ejendomsrettigheder har ACTA-forhandlingerne i øvrigt betydning. Disse forhandlinger opstod ved, at en mindre gruppe af interesserede lande i 2006 og 2007 påbegyndte indledende drøftelser om en international handelsaftale til imødegåelse af forfalskninger (Anti-Counterfeiting Trade Agreement).

Gruppen bestod da af Canada, EU, Japan, Schweiz og USA. I juni 2008 indledtes egentlige forhandlinger med en større gruppe af lande (Australien, Canada, EU og dens 27 medlemsstater, Japan, Mexico, Marokko, New Zealand, Korea, Singapore, Schweiz og USA).

ACTA-forhandlingerne har til formål at etablere internationale standarder for håndhævelse af intellektuelle ejendomsrettigheder med henblik på at imødegå det voksende problem med forfalskninger. Den femte forhandlingsrunde fandt sted i Rabat i juli 2009, den sjette runde i Seoul i november 2009, og i januar 2010 afholdtes den syvende forhandlingsrunde i Mexico. Det er målet at afslutte forhandlingerne i løbet af 2010. Kommissionen forhandler her på vegne af EU-landene.

HANDEL OG MILJØ

I Doha lykkedes det EU at få sat handel og miljø på dagsordenen for den nye forhandlingsrunde.

Som led i Doha Rundens overordnede målsætning indeholder ministererklæringen fra Doha-konferencen en bestemmelse om, at handel, miljø og bæredygtig udvikling skal understøtte hinanden. Mere specifikt fastslås det, at WTO-medlemmerne skal igangsætte forhandlinger om:

- Forholdet mellem eksisterende WTO-regler og handelsbestemmelserne i multilaterale miljøkonventioner (MEA'er).
- Procedurer for informationsudveksling og observatørstatus mellem de multilaterale miljøkonventioners sekretariater og de relevante WTO-komitéer.
- Liberalisering af handelen med miljøvarer og -tjenesteydelser gennem reduktion af told- og ikke-toldmæssige barrierer.

EU har – oftest støttet af en gruppe af såkaldte 'miljøvenner' – meget ihærdigt forsøgt at drive forhandlingerne fremad på forskellig vis. Man har i flere omgange fremsat forslag om en liste over miljøvenlige varer, der af forskellige miljøhensyn burde være genstand for liberalisering i forbindelse med Runde-forhandlingerne. Sideløbende med forberedelserne af COP15 har EU og USA iværksat sonderinger blandt udvalgte lande om muligheden for, at de vil kunne enes om væsentligt at øge deres markedsadgang for en snes 'klimavenlige' varer uden krav om gensidighed for de (u-lands)medlemmer af WTO, som ikke ser sig i stand til at indgå i en sådan aftale. Sonderingerne har endnu ikke ført til et konkret resultat.

Til trods for disse og andre initiativer er der kun sket meget små reelle fremskridt i arbejdet for liberalisering af handelen med miljøvarer. Man er endnu ikke blevet endeligt enige om tilgangen til forhandlingerne, herunder om de skal basere sig på en listetilgang, som den af EU mfl. foretrakne, og/eller på alternative tilgange som foreslået af bl.a. Indien, Brasilien og Argentina.

Forhandlingerne om de øvrige to førnævnte elementer i mandatet går fortsat også meget trægt, trods en aktiv indsats fra EU. Løsninger, der ventes at indebære en mere eksplicit ligestilling mellem eksisterende WTO-regler og handelsbestemmelserne i multilaterale miljøaftaler samt en mere permanent observatørstatus for MEA'erne i WTO's handels- og miljøkomité (CTE), vil formentlig først blive konkretiseret i forbindelse med afslutningen af DDA-forhandlingsforløbet.

Der er – af indlysende grunde – stigende opmærksomhed i WTO på den bredere forbindelse mellem handel og klima og på medlemmernes mulighed for at benytte handelspolitiske instrumenter som led i deres bestræbelser på reduktion af og tilpasning til klimaforandringer.

Generelt har EU – med stærk dansk støtte – understreget, at miljø- og klimahensyn ikke må misbruges til skjult protektionisme, men derimod skal fremme handel, udvikling og miljø. Danmark har gennem lang tid arbejdet aktivt for, at EU fremmer miljøhensyn i WTO-forhandlingerne. Det danske udgangspunkt er, at handel, miljøbeskyttelse og bæredygtig udvikling indbyrdes skal understøtte hinanden uden at belaste udviklingslandene med unødige handelshindringer. Ikke mindst på denne baggrund har man fra dansk side været forbeholden over for spredte forslag om ensidig indførelse af 'grænsetilpasninger', der vil kunne virke som toldbarrierer mod lande og/eller varer, der ikke opfyldte mere eller mindre velunderbyggede kriterier for klimavenlighed (jf. i øvrigt side 53-54).

HANDEL OG UDVIKLING

Den igangværende forhandlingsrunde i WTO, der blev indledt i 2001, tager for første gang udgangspunkt i en "udviklingsdagsorden", jf. navnet 'the Doha Development Agenda' (DDA). Ministererklæringen fra 2001 indeholder adskillige henvisninger til nødvendigheden af at placere udviklingslandenes interesser og behov i hjertet af forhandlingerne, at der tilbydes udviklingslandene yderligere markedsadgang, at der udarbejdes balancerede regler, og at der ydes bistand med henblik på at sikre udviklingslandene en andel af verdenshandelen i overensstemmelse med deres behov for økonomisk udvikling.

På WTO's ministerkonference i Hongkong i december 2005 opnåedes der enighed om en 'udviklingspakke' som led i DDA-forhandlingerne, hvilket bl.a. giver sig udslag i, at udviklingslandene skal have særlig og differentieret behandling (S&DT) på en række konkrete områder. Centralt står bestemmelsen om, at de mindst udviklede lande ikke skal påtage sig nye WTO-forpligtelser, hvis det strider mod deres udviklings-, finansielle eller handelsmæssige behov, eller hvis landene ikke har tilstrækkelig administrativ og institutionel kapacitet.

Et andet S&DT-område af stor betydning er erklæringer om, at de industrialiserede lande samt udviklingslande, der måtte være i stand til det, bør give told- og kvotefri markedsadgang for mindst 97 % af produkterne fra alle mindst udviklede lande. Tilsagnet træder senest i kraft samtidig med en Doha-aftales ikrafttræden, men monitorering af implementeringen pågår allerede i WTO. En række industrialiserede lande (Australien, Canada, EU, Japan, New Zealand og Norge) tilbyder allerede næsten fuldstændig toldfri markedsadgang for al eksport fra LDC'er. Enkelte udviklingslande (fx Indien, Malaysia, Singapore og Sydafrika) giver tillige i vidt omfang toldfri markedsadgang. De 49 mindst udviklede landes andel af verdenshandelen udgør dog fortsat kun omkring 1 %.

På ministerkonferencen i 2009 var der ikke egentlige DDA-forhandlinger og derfor heller ingen foreløbige resultater angående handel og udvikling. Der var imidlertid meget bred enighed om betydningen af handel for genopretning af økonomien og nedbringelse af fattigdom i udviklingslandene. Derfor skulle udviklingsaspektet fastholdes i DDA-forhandlingerne, og der skulle fortsat være særlig opmærksomhed på

udviklingslandenes interesser. Der var samtidig en generel anerkendelse af, at øget markedsadgang for udviklingslandene, herunder de mindst udviklede lande, ikke er tilstrækkeligt i sig selv. Der er fortsat behov for at sikre midler til handelsrelateret bistand ('Aid for Trade'), herunder igennem Den styrkede integrerede Ramme (EIF).

'Aid for Trade (Aft)', der iflg. OECD udgør ca. 25 % af verdens officielle udviklingsbistand, har siden ministerkonferencen i 2005 været genstand for betydelig opmærksomhed i WTO. En ved ministerkonferencen i Hongkong nedsat taskforce fremkom i 2006 med et sæt anbefalinger til effektivisering af Aft, der – med afsæt i Paris-erklæringen om bistandseffektivitet – sigter på at sikre bedre overensstemmelse imellem 'udbud' og 'efterspørgsel' af handelsrelateret bistand, således at modtagerlandenes egne prioriteter og strategier udgør grundlaget for indsatsen. Anbefalingerne har ført til afholdelsen af to WTO-ministerkonferencer om Aft i hhv. 2007 og 2009, samt til en lang række bi- og multilaterale initiativer, der skal styrke udviklingslandenes evne og muligheder for at udnytte handel som instrument til vækst og udvikling.

Den styrkede integrerede Ramme (EIF) har gennem implementeringen af en række anbefalinger fra en anden Hongkong-taskforce undergået gennemgribende reformer, der har taget sigte på – i overensstemmelse med Paris-erklæringen – at forøge og effektivisere samarbejdet mellem de mindst udviklede lande, en snes bilaterale donorer og 8 internationale organisationer, herunder WTO, Verdensbanken og UNCTAD. Formålet med samarbejdet er at sikre en mere kohærent og koordineret bistand på det handelsrelaterede område til de mindst udviklede lande, bl.a. igennem integrering af handel i landenes generelle strategier og for udvikling og fattigdomsbekæmpelse. Danmark har i 2008 givet tilsagn om et bidrag på 60 mio. kr. i perioden 2009-2010 og har i perioder fungeret som et af tre donormedlemmer i bestyrelsen for EIF.

Til trods for, at DDA-forhandlingerne generelt går trægt, og at det ikke har været muligt at indgå separate aftaler om udviklingsrelaterede DDA-emner, har dette ikke haft en væsentlig negativ indvirkning på Aft og styrkelsen af EIF, idet disse områder ikke er del af Rundens egentlige forhandlingsdagsorden. Snarere er arbejdet hermed intensiveret, hvilket bl.a. har givet sig udslag i et langt større engagement og forståelse for sammenhængen mellem handel og bistand fra udviklingslandenes side, og herunder medført en udvidelse af kredsene af donorer til såvel EIF som andre Aft-relaterede initiativer og konkrete tilsagn om nye midler fra flere donorlande på Aft ministerkonferencen i 2009.

WTO'S TVISTBILÆGGELSE

Ved WTO-ministerkonferencen i Marrakesh i 1994 blev det aftalt, at man inden for fire år skulle revidere den aftale, der ligger til grund for WTO's nuværende tvistbilæggelsessystem, den såkaldte "Forståelse for tvistbilæggelse" (forståelsen omfatter regler og procedurer for bilæggelse af tvister – på engelsk "Dispute Settlement Understanding" eller DSU). Arbejdet blev påbegyndt i slutningen af 1997, men adskillige tidsfrister er sidenhen blevet overskredet, og det er nu besluttet ikke længere at arbejde efter en tidsbestemt frist. I erklæringen fra Doha ministerkonferencen i 2001 gentog medlemmerne intentionen om en revision af aftalen.

Doha Development Agenda om tvistbilæggelse

"We agree to negotiations on improvements and clarifications of the Dispute Settlement Understanding. The negotiations should be based on the work done thus far as well as any additional proposals by members, and aim to agree on improvements and clarifications not later than May 2003, at which time we will take steps to ensure that the results enter into force as soon as possible thereafter."

(Doha Development Agenda, work programme para 30)

Forhandlingerne vedrørende tvistbilæggelsessystemet er således ikke en formel del af den samlede Doha Runde, men forhandlingerne foregår parallelt.

EU har en ambitiøs dagsorden og har foreslået en række grundlæggende ændringer, samt fremlagt forslag om øget gennemsigtighed i tvistbilæggelsessystemet i WTO. Forslaget indebærer indførelse af en permanent panelinstans og et udvidet appelorgan til behandlingen af tvister. USA har ligeledes insisteret på øget gennemsigtighed i WTO's tvistbilæggelsessystem, herunder bl.a. fri adgang under sagsfremlæggelserne. EU har fremlagt forslag om, at såfremt der var enighed blandt de involverede parter om at holde åbne panelhøringer, skulle man tillade dette. Andre WTO-medlemmer – som Japan og Mercosur-landene – mener, at revisionen bør holde sig til nogle få tekniske justeringer af aftalen.

Danmark har interesse i et velfungerende internationalt system til håndtering af handelspolitiske tvister og støtter derfor op om EU's linje. Desuden lægges der fra dansk side vægt på at forbedre udviklingslandenes muligheder for at gøre brug af tvistbilæggelsessystemet, herunder bl.a. igennem bistand til udviklingslande i forbindelse med bilæggelse af handelstvister i WTO.

Der er ikke fastlagt nogen specifik deadline for afslutningen af revisionen af tvistbilæggelsessystemet, men håbet er, at en samlet revideret aftale kan foreligge samtidig med en afslutning af Doha Runden. De seneste forhandlinger har koncentreret sig om tredjepartsrettigheder, offentlig adgang til sagsfremlæggelsen ved panelhøringer, adgang til amicus curiae indlæg (betyder "ven af retten": Hvis en part eller en organisation er interesseret i et emne i en sag, hvor den ikke selv er sagsøger, kan den indgive et indlæg eller argumentere i sagen) samt præcisering af omfanget af notifikationsforpligtelsen i forbindelse med opnåelse af enighed mellem parterne i en tvist.

Om end der således udestår en række forhandlinger om forbedringer af tvistbilæggelsessystemet, er det væsentligt at bemærke, at det eksisterende tvistbilæggelsessystem i dag nyder bred anvendelse og således spiller en vigtig rolle i forhold til at sikre medlemmernes overholdelse af deres WTO-forpligtelser. Det illustreres bl.a. af, at WTO's tvistbilæggelsesmekanisme i 2009 rundede sag nummer 400 anlagt for overtrædelse af WTO-forpligtelser.

LØBENDE SAGER I WTO

Parallelt med forhandlingerne om nye aftaler foregår der et dagligt, løbende arbejde i WTO med at sikre, at de forpligtelser, der allerede eksisterer som følge af de tidligere indgåede aftaler, efterleves af medlemmerne. Dette omfatter bl.a. drøftelse i WTO's komitéer af udviklingen inden for de forskellige aftaleområder og af medlemmernes nationale foranstaltninger og regler.

For en række områder skal medlemmerne anmelde lovgivning og nye foranstaltninger til WTO (notifikation) med henblik på at muliggøre en diskussion og vurdering deraf. For sager, der ikke kan afklares ad den vej, er der mulighed for at anvende WTO's særlige system for bilæggelse af tvister. Desuden eksisterer en særlig procedure, hvor medlemmernes handelspolitik periodisk bliver gennemgået horisontalt. Disse dele af WTO's løbende arbejde beskrives nærmere i det følgende. Endvidere redegøres for forhandlingerne om nye medlemmers optagelse i WTO.

Herudover kan nævnes, at WTO's generaldirektør, Pascal Lamy, i 2009 uden modkandidater blev genvalgt for en ny fireårs periode, dvs. indtil udgangen af august 2014. Pascal Lamy er WTO's femte generaldirektør og den første, der sidder i mere end én funktionsperiode.

TVISTER

EU er for øjeblikket aktivt involveret i 37 WTO-tvister; 16 af disse sager er anlagt af EU og 23 af sagerne er anlagt mod EU. Tvisterne inddrager 15 af EU's handelsparter: Argentina, Brasilien, Canada, Colombia, Ecuador, Filippinerne, Honduras, Indien, Japan, Kina, Kinesisk Taipei, Nicaragua, Panama, Thailand og USA.

Hovedparten af EU's tvister i WTO involverer USA. I de fleste af disse tvister (7 sager) er EU sagsøger, hvorimod EU er sagsøgt i 6 af tvisterne. Der er tale om GMO-, hormon-, banan-, fjerkræ- og flystøttesagerne samt sagen om Information Technology Agreement. Flertallet af sagerne, hvori EU har anlagt sag mod USA, vedrører tvister om misbrug af defensive handelsinstrumenter. Bilag 4 indeholder en nærmere beskrivelse af tvisterne.

Hvordan virker WTO's tvistbilæggelse?

WTO's tvistbilæggelsesorgan er et domstolslignende system, som afgør uenigheder mellem medlemslandene om deres opfyldelse af WTO-aftalerne. Det kan være brud på WTO-princippet om ens handelsbetingelser, fx ens toldsatser for alle parter, eller brud på princippet om ens vilkår for egne og andre WTO-landes virksomheder. Afgørelserne i tvistbilæggessystemet er bindende for medlemmerne. Der kan ske følgende, fra en sag er rejst, til en dom er afsagt:

- Når ét WTO-medlem har klaget over et andet, indledes processen med 60 dage til konsultationer, hvor man forsøger at nå en forhandlingsløsning.
- Lykkes dette ikke, anmodes der om nedsættelse af et tvistpanel, dvs. en WTO-domstol, hvor parterne fører deres sag.
- Panelet træffer afgørelse senest et år efter, at sagen er rejst.
- Panelets afgørelse kan appelleres til WTO's appelorgan.
- Sagens taber skal senest 30 dage efter afgørelsen tilkendegive, om den agter at

Hvordan virker WTO's tvistbilæggelse?

følge (appel)panelets afgørelse og i givet fald, hvorledes problemet forventes udbedret.

- Hvis sagens taber ikke vil efterleve afgørelsen, forhandler parterne om en økonomisk kompensation til det forurettede land.
- Kan parterne ikke blive enige, beder den forurettede part om lov til at indføre straffold.

Der synes at være en tendens i retning af, at udviklingslande i stigende grad benytter sig af tvistbilæggelsessystemet. Dette er positivt i EU's optik, idet det generelt har været vanskeligt for udviklingslandene at benytte sig aktivt af tvistbilæggelsessystemet. EU støtter således initiativer, der har til formål at forbedre udviklingslandenes adgang til systemet, herunder bl.a. tilbud om teknisk bistand.

Herudover kan registreres en tendens til, at parterne i sager, der behandles i WTO's tvistbilæggelsessystem, i stigende grad benytter sig af mulighederne for at tillade åbne høringer med adgang for udenforstående.

TRADE POLICY REVIEWS (TPR)

Betegnelsen "Trade Policy Reviews" (TPR) dækker over regelmæssige gennemgange i WTO af de enkelte medlemmers handelspolitik. Formålet er at bidrage til en forbedret efterlevelse af WTO-regler og forpligtelser og at smidiggøre det multilaterale systems funktion. TPR-mekanismen sigter mod at opnå en større grad af transparens og en bedre forståelse af medlemmernes handelspolitiske regler og praksis. Mekanismen gør det muligt for den samlede medlemskreds kollektivt at vurdere de enkelte medlemmers handelspolitik inden for alle de områder, der dækkes af WTO-aftalerne, og at bedømme virkningen i forhold til WTO-systemet og dets funktion. Gennemgangene sker på baggrund af det enkelte medlems økonomiske situation og dets eventuelle særlige udviklingsmæssige behov, såvel som dets konkrete handelsmæssige situation. Det er ikke hensigten, at de handelspolitiske gennemgange skal tjene som grundlag for forhandling eller gennemførelse af konkrete forpligtelser, ligesom TPR ikke skal træde i stedet for muligheden af at forfølge sager inden for rammerne af tvistbilæggelsessystemet.

De fire største WTO-medlemmer (EU, USA, Kina og Japan) er genstand for behandling hvert andet år, mens de næste 16 medlemmer efter størrelsen af deres udenrigshandel gennemgås hvert fjerde år, og resten af medlemmerne hvert sjette år, idet der er mulighed for længere intervaller for mindst udviklede lande.

I løbet af de tyve år TPR-mekanismen har eksisteret er der blevet gennemført i alt 305 reviews, der dækker 136 af de 153 medlemmer, og som repræsenterer 97 % af verdenshandelen. Der er gennem de senere år lagt større vægt på gennemgangen af mindst udviklede lande, og ved udgangen af 2009 var 27 af de 32 mindst udviklede medlemmer blevet gennemgået (jf. boksen for en samlet oversigt over handelspolitiske gennemgange i 2008-09). I 2008 blev den tredje og seneste vurdering af TPR-mekanismen gennemført, og her fandt medlemmerne, at mekanismen fungerede effektivt og bidrog til opnåelsen af WTO's mål.

Handelspolitiske gennemgange af WTO-medlemmer (angivet i kronologisk rækkefølge)

2008

Pakistan, Ghana, Mexico, Brunei Darussalam, Madagaskar, Mauritius, Kina, USA, Oman, Singapore, Barbados, Republikken Korea, Norge, Jordan, Den Dominikanske Republik, Schweiz/Liechtenstein.

2009

Guatemala, Japan, Brasilien, Fiji, EU, Mozambique, Salomonøerne, New Zealand, Marokko, Guyana, Zambia, Chile, Maldiverne, Botswana, Lesotho, Namibia, Sydafrika, Swaziland, Senegal, Niger, Georgien.

2010 (planlagt)

Malaysia, El Salvador, Kroatien, Armenien, Albanien, Kina, Malawi, Honduras, Taiwan, Gambia, USA, Benin, Burkina Faso og Mali, Sri Lanka, Belize, Papua New Guinea, Den Demokratiske Republik Congo, Hongkong.

OPTAGELSE AF NYE MEDLEMMER I WTO

WTO har 153 medlemmer. Flere nye medlemmer er på vej, herunder Montenegro, Rusland, Serbien og Bosnien-Hercegovina. Bilag 3 indeholder en samlet oversigt over nuværende medlemmer og ansøgere.

Fra dansk side har man traditionelt fundet, at det er en styrke for WTO, jo flere medlemmer organisationen har. Man arbejder derfor generelt fra dansk side for, at WTO skal omfatte så mange lande som muligt. Der er i dag en meget stor spredning mellem medlemmerne med hensyn til udenrigshandelens omfang, størrelse, økonomisk udviklingsgrad og handelspolitisk grundholdning.

Optagelsesproceduren i WTO omfatter grundlæggende fire faser: i) ansøgning, ii) nedsættelse af arbejdsgruppe og udredning, iii) start af bilaterale og multilaterale forhandlinger, samt iv) afsluttende rapport og optagelsesprocedure. Optagelsesprocessen resulterer i en aftale mellem WTO og ansøgeren om vilkårene for medlemskab, som skal godkendes dels i WTO's Generelle Råd, dels af det pågældende nye medlem. En nærmere beskrivelse af processen gives i følgende boks.

WTO-optagelsesprocessen

1. Ansøgningsfasen
Ansøgeren beskriver alle aspekter af sin handelspolitik og den økonomiske politik, som har betydning i forhold til WTO-aftalerne. Redegørelsen behandles i en særlig arbejdsgruppe, der nedsættes til behandling af en ansøgning om medlemskab. Arbejdsgrupper om optagelse af nye medlemmer i WTO er åbne for deltagelse af alle eksisterende medlemmer.
2. Udredningsfasen
Parallelt med arbejdsgruppens udredning af principper og politikker indledes bilaterale forhandlinger mellem det nye medlem og individuelle medlemmer. Forhandlingerne tager udgangspunkt i medlemmernes konkrete handelsinteresser og dækker områder som todsatser, særlige forpligtelser til markedsadgang, specielle forhold for handel med konkrete varer eller tjenesteydelser. Selv om forhandlingerne gennemføres på bilateral basis, udstrækkes resultaterne til alle

WTO-optagelsesprocessen

WTO-medlemmer gennem MFN-princippet. De seneste år er de største resultater med hensyn til øget markedsadgang opnået gennem optagelsesforhandlinger.

3. Udformning af betingelser for medlemskab

Når arbejdsgruppen har afsluttet sin gennemgang, og de parallelle bilaterale forhandlinger er afsluttet, udformes betingelserne for medlemskab i form af en aftale ("tiltrædelsesprotokol") og lister med de forpligtelser, som det nye medlem har påtaget sig ("schedules").

4. Optagelse

Den endelige pakke – rapport fra arbejdsgruppen, tiltrædelsesprotokol og schedules – forelægges WTO's Generelle Råd (eller en Ministerkonference, hvis det passer tidsmæssigt). Optagelse forudsætter 2/3 flertal blandt WTO's medlemmer, men sker normalt med konsensus. Ansøgeren kan herefter færdiggøre sin ratifikationsproces.

Det er vanskeligt at fastsætte et præcist skøn for varigheden af en typisk optagelsesproces. Langt de fleste tager mere end 5 år.

Siden oprettelsen af WTO har der været et stærkt politisk pres for at give de mindst udviklede lande en hurtigere optagelsesproces, bl.a. ved anvendelse af teknisk bistand fra WTO-sekretariatet. EU har ydret støtte til ønsket om at hjælpe og bistå u-landene med optagelse inden for de eksisterende rammer. Samtidig har EU udtrykt bekymring for, at en ændring af optagelsesproceduren kan føre til, at der bliver slækket på de indholdsmæssige krav til lande, der søger om optagelse.

De senest tilkomne medlemmer er Ukraine og Kap Verde, som blev godkendt på mødet i WTO's Generelle Råd henholdsvis den 16. maj 2008 og den 23. juli 2008. Der pågår forhandlinger med 29 ansøgere. Vatikanet er tildelt observatørstatus i WTO, mens de palæstinensiske selvstyreområder har indgivet anmodning om at få observatørstatus.

Rusland er den største økonomi og det politisk mest betydningsfulde land, der endnu ikke har opnået medlemskab af WTO. EU lægger stor vægt på fremskridt i den russiske optagelsesproces og har ydet teknisk bistand til det russiske lovgivningsmæssige og institutionelle reformarbejde. EU's bilaterale aftale med Rusland om WTO-optagelse faldt på plads i Moskva i maj 2004. De væsentligste emner i de bilaterale EU-Rusland forhandlinger var toldtariffer, landbrugsprodukter, tjenesteydelser og energiområdet, samt tilpasning af russiske importprocedurer til WTO's regelsæt. Tiltrædelsesarbejdet er langt fremme, og flere vigtige områder for optagelse (IPR, TBT og SPS) er tæt på færdiggørelse. Der er dog fortsat en række uafklarede spørgsmål, hovedsagligt vedrørende eksport af landbrugsprodukter til Rusland. Hertil kommer, at toldunionen mellem Rusland, Kasakhstan og Hviderusland (jf. side 47) umiddelbart har skabt usikkerhed med hensyn til den videre behandling af Ruslands ansøgning om WTO-medlemskab.

Serbien har gennem en periode presset på for hurtigt at få gennemført WTO-optagelsesprocessen. Serbien har draget fordel af et nu mere stabilt politisk klima i hjemlandet og har gjort store fremskridt med hensyn til vedtagelse af WTO-relateret lovgivning. Landets nye GMO-lovgivning har imidlertid mødt stærk kritik fra USA. De bilaterale forhandlinger blev intensiveret i december 2008, særligt vedrørende

varehandel. Der er endnu ingen konklusioner med hensyn til tjenesteydelser, og også for så vidt angår markedsadgang skal arbejdet intensiveres.

For Bosnien-Hercegovinas vedkommende blev WTO-optagelsesprocessen indledt i 1999. Forhandlingerne skrider fremad i et fornuftigt tempo. Kommissionen har i juni 2009 mødtes i bilaterale forhandlinger med Bosnien-Hercegovina for at drøfte det aktuelle tilbud for så vidt angår varer og tjenesteydelser. Med hensyn til de multilaterale forhandlinger har der været afholdt adskillige møder i den relevante arbejdsgruppe, og på nuværende tidspunkt er de vigtigste udeståender handelsrettigheder og registreringskrav, TBT, TRIPS, statshandelselskaber og toldlovgivning. EU er – som for Serbiens vedkommende – en stor tilhænger af Bosnien-Hercegovinas WTO-optagelse.

Montenegros tiltrædelsesproces blev indledt i december 2004. Få måneder inden Det Generelle Råd i februar 2009 skulle have godkendt Montenegros tiltrædelse, fremlagde Ukraine i december 2008 en vidtrækkende anmodning om forhandlinger om markedsadgang, hvilket har forsinket Montenegros optagelse. Den ukrainske anmodning blev fremsat på baggrund af en allerede samlet tiltrædelsesaftale, som var blevet accepteret af alle andre WTO-medlemmer. Montenegro og Ukraine har endnu ikke opnået enighed på dette punkt, hvilket fortsætter med at blokere Montenegros optagelse. Forhandlingerne står på nuværende tidspunkt stille. EU støtter en hurtig løsning af forhandlingerne ved at yde bistand til parterne på alle niveauer.

4. REGIONALE OG BILATERALE AFTALER

REGIONALE OG BILATERALE AFTALER

De manglende fremskridt i WTO-forhandlingerne, kombineret med behovet for fortsat at sikre den internationale handel de bedst mulige vilkår og for at søge løsninger på de aktuelle økonomiske problemer, har for mange medlemslande gjort, at bilaterale eller regionale aftaler er blevet et supplement eller alternativ til WTO-aftaler. Siden midten af 1990'erne er antallet af bilaterale og regionale aftaler øget markant. Det kan dog være vanskeligt at opnå et præcist billede. Det skyldes bl.a., at en del aftaler ikke notificeres eller offentliggøres, at nye aftaler afløser gamle, og at nogle aftaler er midlertidige eller af begrænset rækkevidde.

Uanset de opgørelsesmæssige problemer er der tale om en klar vækst. Under GATT blev der indtil 1994 notificeret 124 aftaler, hvilket i gennemsnit svarer til tre nye aftaler om året. Under WTO er der fra 1995 og frem til udgangen af 2008 notificeret 421 aftaler eller på årsbasis ca. 30 nye aftaler. I december 2008 var der anslået 230 aftaler i kraft. Væksten skyldes ikke kun flere aftaler, men også det øgede medlemstal i WTO samt skærpede krav til notifikation. Når kun en del aftaler er i kraft, skyldes det dels, at nye aftaler afløser gamle, dels at mange aftaler (fx EU's optagelse af nye medlemslande) betyder en konsolidering af en række tidligere enkeltstående aftaler i én samlet ny aftale. Man regner med, at ca. 400 aftaler vil være i kraft i 2010. Størstedelen af aftalerne ligger inden for GATT-aftalens område. Det anslås, at ca. 90 % af aftalerne er frihandelsaftaler eller aftaler af begrænset rækkevidde, mens aftaler om egentlige toldunioner kun udgør ca. 10 %.

Foruden den kvantitative vækst er der også sket en kvalitativ udvikling. Tidligere anvendtes bl.a. partnerskabs- eller associeringsaftaler, hvor toldreduktion indgik som et blandt flere elementer. Disse aftaler var kendetegnet ved en bredere politisk målsætning om regional integration, primært med omkringliggende nabolande. De forstærkede samhandelsbånd skulle bidrage til regional fred og stabilitet. EU anvendte eksempelvis sådanne aftaler i forbindelse med naboskabspolitikken i forhold til landene i Øst- og Centraleuropa samt på Balkan. Nyere aftaler er langt mere entydigt af handelspolitisk karakter, hvor forhandlingspartnere er nøje udvalgt med henblik på at opnå bedre markedsadgang på konkrete markeder.

De nye aftaler er generelt også mere omfattende end de traditionelle. Således inkluderes ofte bl.a. tjenesteydelser og emner, der går videre end det eksisterende WTO-samarbejde, fx konkurrence, offentlige indkøb og investeringer. I sammenhæng med, at aftaler er blevet et strategisk handelspolitisk instrument, har medlemskredsen også ændret sig og er blevet bredere. Hvor aftaler tidligere oftest var regionalt begrænsede Nord/Nord aftaler, ses nu i stigende grad Nord/Syd aftaler eller Syd/Syd aftaler og dermed flere aftaler på tværs af regioner. Endelig ses en stigende konsolidering i form af regionale handelsarrangementer og aftaler mellem regioner eller sammenslutninger af lande. En del af disse aftaler mellem regioner betyder også en ny situation for EU. Dels må der forhandles med grupperinger, som ikke er politisk institutionaliserede i samme grad som EU, dels er der en større udfordring i form af hensyntagen til kulturelle forhold, handelspolitiske traditioner og forskellige kommercielle styrker og svagheder end ved forhandling af aftaler med lande, som EU historisk har haft betydelig samhandel og kulturel samhørighed med.

Erfaringerne med regionale aftaler er blandede. På den ene side kan de være nemmere at forhandle, fordi der er færre, som skal være enige. Omvendt har det ofte i praksis vist sig at tage lige så lang tid at forhandle en bilateral frihandelsaftale med et begrænset antal deltagere og en snævrere dagsorden. Hertil kommer, at der er en risiko for, at svage parter, fx udviklingslande, som følge af ulige magtforhold bliver handelspolitisk svækket af at indgå en aftale.

I forhold til WTO og DDA-forhandlingerne har de mange nye bilaterale og regionale aftaler en betydelig indflydelse. For det første kan de fordele i form af præferentiell markedsadgang, som parterne i en bilateral eller regional aftale gensidigt giver hinanden, betyde, at incitamentet og støtten til bredere MFN liberalisering mindskes. For det andet er der stort spillerum med hensyn til, hvad aftaler skal og ikke skal inkludere, hvilket kan resultere i, at de følsomme spørgsmål og sektorer ikke bliver adresseret, fx landbrugsstøtte. Og for det tredje kan en række enkeltstående aftaler skabe et uoverskueligt net af handelsrelationer og medføre et utal af forskellige regelsæt, som risikerer at underminere transparens og forudsigelighed i international handel.

Nogle har således peget på risikoen for uoverskuelighed og manglende transparens ved det komplekse system af aftaler og regler, som bliver resultatet – "spaghetti bowl" – og på risikoen for at underminere det multilaterale system gennem præferenceaftaler. Heroverfor har andre set bilaterale og regionale aftaler som skridt – "stepping stones" – på vejen mod multilateral handelsliberalisering ved at bilateral og regional liberalisering kan danne basis for efterfølgende WTO-forhandlinger, ligesom nye forhandlingsområder og -emner uden for de eksisterende WTO-aftaler (WTO⁺-emner) kan forhandles først mellem mindre kredse af lande og derefter på et tidspunkt udstrækkes til WTO-samarbejdet.

I WTO er udgangspunktet, at bilaterale og regionale aftaler kan bidrage til at lette international handel. Med dette sigte er der i GATT-aftalens artikel XXIV og i GATS-aftalens artikel V opstillet krav, som bilaterale og regionale aftaler skal opfylde i relation til henholdsvis varehandel og handel med tjenesteydelser. Et hovedkrav både for toldunioner og frihandelsaftaler er, at handelen med tredjelande ikke må gøres sværere. Det indebærer, at told – ud fra en overordnet betragtning – ikke må være højere, og handelsbegrænsninger ikke må blive mere restriktive. Et andet krav er, at handelen mellem deltagerne skal være lettere. Dette konkretiseres til, at told og handelsrestriktioner skal afskaffes for praktisk taget hele handelen ("substantially all trade"). Det har dog været et omstridt kriterium – både kvantitativt, hvorvidt der er tale om 80 % eller 90 % af handelen, og kvalitativt, hvorvidt enkelte sektorer, fx landbrug, kan undtages.

Toldunioner og frihandelsområder

GATT-aftalen sonderer mellem toldunioner og frihandelsområder:

Toldunion

- told og andre hindringer fjernes for handel internt mellem deltagerne;
- fælles told- og handelsregime eksternt i forhold til tredjelande.

Frihandelsområde

- told og andre hindringer fjernes for handel internt mellem deltagerne;
- ikke (nødvendigvis) fælles told og handelsregime eksternt i forhold til tredjelande.

Medlemmerne har imidlertid aldrig kunnet blive enige om en fælles forståelse om godkendelse af bilaterale og regionale aftaler – hverken i GATT eller i WTO. Det stigende antal aftaler i 1990'erne resulterede i en flaskehals af aftaler, som skulle godkendes i WTO. På den baggrund blev en særlig komité for regionale handelsaftaler ("Committee on Regional Trade Agreements", CRTA) oprettet i 1996. Der er dog fortsat ikke opnået konsensus om at godkende eller forkaste aftaler. Hertil kommer, at en del aftaler aldrig er blevet forelagt, fordi parterne har valgt at sætte dem i kraft midlertidigt i afventning af færdiggørelsen af udestående forhandlinger, fx om landbrug.

I Doha-erklæringen blev det anerkendt, at frihandelsaftaler kan spille en vigtig rolle til fremme af handelsliberalisering og økonomisk udvikling, idet behovet for et harmonisk forhold mellem det multilaterale og regionale/bilaterale spor blev understreget. Der var ligeledes enighed om behovet for at tydeliggøre og forstærke procedurerne i forbindelse med notifikationen af aftaler. Det lykkedes i juli 2006 at opnå enighed om en transparensmekanisme og om procedurer for tidlig orientering om nye aftaler. Det betyder samtidig, at et medlem, som måtte føle sine rettigheder krænkede af en aftale, vil kunne gøre brug af WTO's sædvanlige tvistprocedure uden at skulle tage hensyn til en uafsluttet godkendelsesprocedure i CRTA. Siden december 2006 er beslutningen blevet anvendt midlertidigt.

Anvendelse af transparensmekanismen muliggør ensartet og faktuel information om aftaler og derved bedre mulighed for transparens. Den fortsatte udfordring for WTO er at sikre en effektiv overvågningsmekanisme. I den forbindelse har det også været foreslået at anvende begrebet præferentielt aftale til at dække såvel bilaterale som regionale aftaler og tage højde for det forhold, at et stigende antal aftaler faktisk er interregionale.

Med stilstanden i DDA-forhandlingerne satser EU på at udnytte den goodwill, man har opnået som en konstruktiv og kompromissøgende spiller, til at forhandle bilaterale aftaler, som forventes at få øget vægt. Der satses på omfattende og ambitiøse aftaler med henblik på at konkretisere en række potentielle fordele, i første række

- at europæiske virksomheders konkurrenceevne ikke forringes i forhold til konkurrenter på strategiske markeder;
- at supplere de multilaterale frihandelsaftaler og derved være drivkraft til øget handelsliberalisering (hvilket forudsætter, at den præferentielle markedsadgang på et tidspunkt udbredes på MFN-basis);
- at medvirke til øget og hurtigere åbenhed og dybere integration;
- at inkludere WTO⁺-emner, eksempelvis investering, offentlige indkøb og udbud, konkurrence og regulatoriske spørgsmål, samt håndhævelse af intellektuel ejendomsret;
- at bidrage til regional integration;
- at skabe handelslettelse, eksempelvis i forhold til toldadministration;
- at give virksomheder direkte adgang til større eksportmarkeder og regioner med fælles rammebetingelser;
- at medvirke til at fremme handel med miljø- og klimavenlige produkter.

EU'S IGANGVÆRENDE FORHANDLINGER – DET GLOBALE EUROPA OG DE NYE FRIHANDELSAFTALER

Kommissionen vedtog den 4. oktober 2006 en ny strategi "Det Globale Europa – i konkurrencen på verdensmarkedet", der redegør for, hvordan Europas konkurrenceevne styrkes i en globaliseret verden. Med strategiens fokus på EU's eksterne konkurrenceevne er den komplementær i forhold til EU's interne strategi for vækst- og jobskabelse i EU, som fremlagt i Lissabon-dagsordenen.

Om den eksterne dimension fremhæver "Det Globale Europa", at det multilaterale spor i WTO fortsat skal være EU's førsteprioritet, men det understreges samtidig, at WTO-kompatible frihandelsaftaler (FTA) udgør et nyttigt supplement hertil, idet man her kan behandle områder, der endnu ikke er modne til behandling i WTO, og på den måde kan virke som bølgebryder for liberalisering i det multilaterale spor.

Udvælgelse af de lande, hvormed EU ønsker at indgå frihandelsaftaler, skal ske ud fra økonomiske kriterier, dvs. markedspotentiale (økonomisk omfang og vækst) og omfanget af de eksisterende beskyttelsesforanstaltninger, som EU-virksomheder støder på. Der lægges endvidere vægt på, at udhuling af europæiske virksomheders konkurrenceevne modvirkes på markeder, hvor EU's konkurrenter har eller er i gang med at forhandle frihandelsaftaler. I det følgende gennemgås en række af forhandlingerne.

Frihandelsaftalerne har til formål at forbedre markedsadgangen for varer, investeringer og tjenesteydelser. Man ønsker med de nye aftaler at få så brede, ambitiøse og dækkende aftaler som muligt. Det indebærer, at man som udgangspunkt fra EU's side ønsker aftaler, der skal skabe regulatorisk gennemsigtighed inden for handels- og investeringsområder af betydning for begge parter, herunder omfatte bl.a. told for varehandel, oprindelsesregler, antidumping, forbud mod restriktioner og ikke-toldmæssige handelsbarrierer, standarder og overensstemmelsesvurderinger, sanitære og phytosanitære regler, handel med tjenesteydelser, etablering, intellektuelle ejendomsrettigheder, herunder håndhævelse, fri bevægelighed for kapital og betaling, handelslettelse, offentligt udbud samt handel og konkurrence, herunder statsstøtte. Frihandelsaftalerne skal endvidere danne grundlag for samarbejde om handel og bæredygtig udvikling, herunder om miljø, arbejdstagerrettigheder og den sociale dimension.

I aftalerne er det hensigten at knytte FTA'er juridisk til eksisterende partnerskabsaftaler. Formålet er at skabe en sammenhængende linje i EU's politik, idet der eksempelvis bliver mulighed for at suspendere FTA'en i tilfælde af grove krænkelse af menneskerettigheder – i lighed med, hvad der gælder for partnerskabsaftaler.

Fra EU's side lægges op til, at aftalerne skal indeholde bestemmelser, der forpligter parterne til at give forbedrede toldpræferencer til de mindst udviklede lande, så præferenceudhuling undgås.

På denne baggrund valgte Kommissionen at indlede forhandlinger med Korea, ASEAN-landene og Indien. Forhandlingsmandat blev givet af Rådet til Kommissionen ultimo april 2007. (Forhandlingsmandaterne blev forelagt til orientering i FEU i april 2007 umiddelbart forud for det rådsmøde (GAERC), hvor forhandlingsmandatet blev givet.)

Forhandlingerne med de tre lande blev indledt umiddelbart herefter. I 2009 blev der opnået enighed med Korea om en aftale.

Den konkrete udmøntning af "Det Globale Europa" i form af frihandelsaftaler passer godt sammen med "Den Offensive Handelspolitiske Strategi", som har været retningsgivende for dansk handelspolitik siden 2007. Spørgsmålet om frihandelsaftaler er blevet endnu mere aktuelt efter problemerne med Doha Runden. Det er håbet, at flere frihandelsaftaler kan give bedre muligheder for danske og europæiske virksomheder på vigtige markeder og samtidig gennem nedbrydning af handelsbarrierer være med til at lette vejen for fornyede fremskridt i multilateralt regi.

I forbindelse med EU's forhandling af bilaterale og regionale aftaler lægges fra dansk side vægt på:

- at der opnås det bedst mulige resultat for dansk erhvervsliv;
- at EU i forbindelse med forhandlingerne om markedsadgang lægger særlig vægt på liberalisering af handelen med miljøvenlige varer og tjenesteydelser;
- at muligheden holdes åben for justering af mandatet i lyset af resultaterne af den sideløbende vurdering af en aftales sociale og miljømæssige konsekvenser;
- at hensynet til arbejdstagerrettigheder indarbejdes i den endelige aftale, herunder at aftalen bidrager til at fremme grundlæggende arbejdsnormer som defineret i ILO erklæringen herom af 1998;
- at der foretages en vurdering af en aftales mulige negative virkninger på de mindst udviklede lande som følge af præferenceerosion;
- at Kommissionen tilskyndes til snarest muligt i EU at fremlægge et forslag om forbedrede udviklingsvenlige oprindelsesregler til fordel for alle de involverede udviklingslande;
- at der skabes en juridisk og institutionel forbindelse mellem indgåelse af en frihandelsaftale og en partnerskabsaftale, så der sikres samhørighed med EU's generelle politiske samarbejde med det pågældende land også på menneskerettighedsområdet, der indgår som et grundlæggende element i partnerskabsaftaler;
- at markedsadgangen for og beskyttelsen af investeringer kommer til at omfatte alle typer af investeringer, inklusive porteføljeinvesteringer, samt kommer til at omfatte flest mulige sektorer;
- at EU i forbindelse med frihandelsforhandlinger med tredjelande eller regioner også opfordrer disse til at åbne deres markeder for de mindst udviklede lande;
- at det af Kommissionens mandat fremgår, at en kommende aftale skal respektere medlemsstaternes mulighed for at opretholde nationale regler om indrejse og ophold;
- at bestemmelser om beskyttelse af følsomme produkter og den særlige beskyttelsesklausul for landbrug ikke bliver for restriktive;
- at Kommissionen forpligtes til at holde Rådet løbende orienteret om udviklingen i forhandlingerne, og at medlemsstaterne har mulighed for at sidde med ved forhandlingerne, når emner, som hører under medlemsstatskompetence eller delt kompetence, bliver drøftet.

Frihandelsaftalerne vurderes under forhandlingsløbet af uafhængige konsulenter i en bæredygtighedsrapport ("Sustainability Impact Assessment"). Denne har som formål at sikre, at der ikke er utilsigtede virkninger af en aftale for EU eller for den pågældende aftalepartner, herunder også, at der ikke påføres sektorer urimelig konkurrence.

FRIHANDELSAFTALE MED KOREA

I 2009 blev forhandlingerne mellem EU og Korea afsluttet. Udkastet til en frihandelsaftale er blevet underskrevet af Kommissionen og afventer i øjeblikket en beslutning i Rådet om ratifikation af aftalen. Beslutningen skal tages med tilslutning fra Europaparlamentet.

Afslutningen af forhandlingerne har uden tvivl været den største succes på det handelspolitiske område for EU i 2009. Ikke mindst er det bemærkelsesværdigt, at det lykkedes at afslutte forhandlingerne med et positivt resultat på trods af den finansielle krise. Repræsentanter for EU's medlemslande principgodkendte aftalen i juli. Frihandelsaftalen vil indebære en næsten fuldstændig liberalisering for importafgifter ved eksport til Korea, streng disciplin for ikke-toldmæssige handelsbarrierer, forpligtelser for handel med tjenesteydelser samt for handelspolitisk regulering.

Enkelte EU-medlemslande var af den vurdering, at EU havde ydet for meget med hensyn til markedsadgang for bilimporten fra Korea, specielt i betragtning af, at Korea fik lov til at opretholde sit særlige system for refusion af told og afgifter – det såkaldte "Duty Drawback"-system (DDB). Systemet indebærer, at tolden for import af råvarer og komponenter refunderes, hvis og i givet fald når en færdigvare eksporteres. DDB-systemet ville således tillade bildele fra tredjelande fri adgang til det europæiske marked som del af en bil, der er blevet samlet i Korea. Der er nu foreslået en overvågning af importen af produkter omfattet af DDB i Korea og om nødvendigt indførelse af beskyttelsesforanstaltninger, hvis der sker en væsentlig forøgelse af importniveauet.

Fra dansk side er der blevet lagt vægt på, at EU opnår i hvert fald de samme betingelser, som USA har opnået i sin FTA med Korea (KORUS), hvad angår landbrugsvarer og specielt forholdene for svinekød. (KORUS er dog endnu ikke blevet ratificeret af hverken Korea eller USA; dette forventes tidligst at ske i løbet af 2010.)

Aftalen med Korea kan blive den første EU-frihandelsaftale med et asiatisk land. Den har derfor stor betydning, da den kan komme til at danne fortilfælde for andre forhandlinger. Korea er desuden en vigtig handelspartner for EU og Danmark. For Danmarks vedkommende er Korea således det vigtigste marked i Asien efter Japan og Kina/Hongkong. Specielt det forhold, at USA har forhandlet en frihandelsaftale med Korea, har gjort det vigtigt for EU at få en aftale så hurtigt som muligt, da europæiske eksportører ellers kan risikere at miste markedsandele.

En stor del af de forventede gevinster, som EU vil opnå med aftalen med Korea, vil komme fra liberaliseringer på tjenesteydelsesområdet. Det har for EU i forhandlingerne været vigtigt at opnå en mere favorabel aftale end den, Korea har med USA. Dette er lykkedes inden for følgende sektorer: Telekommunikation, finansiel service, miljøservice, transport, juridisk service, postvæsen og bygge- og anlægssektoren. På søfartsområdet havde man gode bestemmelser for maritime tjenesteydelser i den eksisterende partnerskabsaftale fra 1996, som blev udbygget med en fælles deklARATION fra 2001 om etablering af lokale repræsentationer. Det har derfor været vigtigt for Danmark, at disse bestemmelser blev stadfæstet i frihandelsaftalen med Korea, hvilket Kommissionen har bekræftet. Også på søfartsområdet har Korea påtaget sig yderligere forpligtelser end i aftalen mellem Korea og USA – herunder mulighed for kommerciel tilstedeværelse for udenlandske shippingfirmaer.

Kommissionens forhandlingsmandat blev forelagt FEU til orientering i april 2007 og til forhandlingsoplæg i maj 2008, da forhandlingerne på daværende tidspunkt var så fremskredne, at konturerne til en aftale begyndte at tegne sig.

FRIHANDELSAFTALE MED INDIEN

Størrelsen af det indiske marked og den økonomiske vækst, der har været en følge af økonomiske reformer, har gjort Indien til et naturligt mål for EU's frihandelsaftaler i Asien. Der er stor interesse blandt europæiske og danske virksomheder for Indien. Indiens placering som et af BRIK-landene (Brasilien, Rusland, Indien, Kina) har kun gjort interessen for en frihandelsaftale større.

Der er imidlertid en række problemer i forbindelse med forhandlingerne med Indien. Landets størrelse og kompleksitet, ikke mindst udviklingsmæssigt, giver særlige problemer og betyder, at der skal tages særlige hensyn. Indiens udviklingsmæssige stade afspejler sig endvidere i en begrænset institutionel kapacitet, når det drejer sig om at varetage handelspolitiske emner.

For Indiens vedkommende giver det endvidere problemer, at en handelsaftale med EU på nogle områder vil kræve lovændringer i Indien. Det gælder bl.a. for dele af reguleringen på området for beskyttelse af intellektuel ejendomsret. Spørgsmålet om beskyttelse af geografiske indikationer er også blevet taget positivt op af Indien med den tilføjelse, at der er specielle indiske produkter uden for fødevarerområdet, som man ønsker at beskytte.

Toldbarriererne er ikke det største problem for eksportører i Indien. I de fleste tilfælde ligger de faktisk anvendte satser under de toldsats, der er bundet i WTO. Det ubetinget største problem i Indien er de ikke-toldmæssige barrierer. Det drejer sig primært om regler, der afviger markant fra internationale normer, samt et bureaukrati, der er meget besværligt. Problemerne forværrer af den indiske delstatsstruktur, hvor der er eksempler på meget forskelligartet tolkning af indiske regler.

Også for danske virksomheder er de ikke-toldmæssige barrierer et stort problem. Af speciel dansk interesse er problemer vedrørende veterinære forhold (SPS). Her er det særligt indiske bestemmelser for svinekød, der giver problemer. I modsætning til en række andre lande giver toldsats og særlige beskyttelsesforanstaltninger ikke problemer for den danske kødeksport til Indien.

EU's forhandlinger med Indien om en frihandelsaftale skrider kun langsomt frem. Hastigheden er noget langsommere, end det oprindeligt var forventet, men ganske forståeligt, taget mange af de førnævnte forhold i betragtning.

Med hensyn til toldsats er der i forhandlingerne sket udveksling af tilbud mellem parterne, men man er fortsat langt fra det endelige resultat. Der var håb om, at der ville have kunnet opnås fornyet momentum i forhandlingerne efter valget i Indien i maj 2009. Fra indisk side blev imidlertid to krav opretholdt, som det er meget vanskeligt for EU at imødekomme, dels en aftale om asymmetri (dvs. mindre liberalisering fra indisk side end fra EU) som allerede fra starten ville betyde en betragtelig ikke-liberalisering i toldsats på landbrugsområdet, og dels en afvisning af at inkludere offentlige indkøb. Det udestår nu at få afklaret, hvorvidt der kan opnås tilstrækkelig fleksibilitet i positionerne til, at forhandlingerne igen kan komme i gang. Fra dansk side lægges der betydelig vægt på, at en aftale med Indien omfatter markedsåbning inden for landbrugsområdet.

Med hensyn til den danske proces blev Kommissionens forhandlingsmandat forelagt til orientering i FEU i april 2007. Forhandlingerne er endnu ikke så fremskredne, at der er basis for forelæggelse med henblik på forhandlingsoplæg.

FRIHANDELSAFTALE MED ASEAN

ASEAN-landene er et oplagt mål for en frihandelsaftale, da der er tale om en gruppe lande, som dækker over nogle meget dynamiske økonomier, herunder Singapore, Thailand, Malaysia og Vietnam. ASEAN's medlemskreds omfatter imidlertid også nogle lande, der af politiske eller økonomiske årsager endnu ikke er rede til at forhandle en frihandelsaftale med EU. Det drejer sig om Laos, Cambodja og Burma. Disse lande er således ikke omfattet af Kommissionens mandat til forhandling af en ASEAN-frihandelsaftale.

ASEAN-aftalen er en regional aftale. Den adskiller sig derfor konceptuelt fra de egentlige bilaterale aftaler (eller aftaler mellem EU og et tredjeland). ASEAN har imidlertid ikke på samme måde som EU en samlet kompetence på handelsområdet, hvilket i forhandlingssituationen skaber særlige koordinationsproblemer, hvor man bl.a. har set, at der i forhandlingsrunderne har været repræsentanter fra næsten alle ASEAN-lande til stede. Selv om bestræbelserne på at gøre ASEAN til et toldområde nu ser ud til at lykkes, så er der stadig så stor forskel på medlemslandenes udviklingsgrad, at det er vanskeligt at udforme en aftale, der indeholder samme betingelser for alle ASEAN's medlemmer for alle varer.

Dette betyder imidlertid ikke, at en aftale med ASEAN som region ikke vil have betydning. Dels er der tale om en region, der internt – om end forsigtigt – arbejder mod stadig tættere koordinering og samarbejde. Dels er der mange elementer i en handelsaftale, som giver mening på regionalt niveau. Dette gælder fx oprindelsesregler, hvor ensartede regler vil betyde store fordele for begge forhandlingsparter. Også inden for området ikke-toldmæssige barrierer forventes der at være mange gevinster at hente ved en regional aftale.

Efter at der i 2008 ikke var gjort væsentlige fremskridt i ASEAN-EU forhandlingerne, gik disse på et egentligt "standby" i begyndelsen af 2009. Kommissionen foreslog på den baggrund, at der i stedet blev indledt forhandlinger med de enkelte ASEAN-medlemmer. Tanken var, at de bilaterale frihandelsaftaler, som måtte blive indgået med landene individuelt, efterfølgende kunne udgøre byggesten til udformningen af en egentlig EU-ASEAN frihandelsaftale. Kommissionen foreslog, at forhandlinger med i første omgang Singapore og dernæst med Vietnam og Thailand blev indledt på grundlag af mandatet for ASEAN-forhandlingerne. På den baggrund tiltrådte Rådet i december 2009, at der blev indledt forhandlinger med Singapore om en frihandelsaftale.

De danske interesser i området varierer fra land til land, men omfatter på grund af ASEAN's udstrækning næsten alle varer og tjenesteydelser. Landemæssigt er der størst interesser forbundet med Singapore, Thailand, Malaysia, Vietnam og Indonesien.

Kommissionens mandat til forhandlingerne med ASEAN blev forelagt FEU til orientering i april 2007.

FRIHANDELSAFTALE MED GULF COOPERATION COUNCIL (GCC)

Gulf Cooperation Council er en regional organisation, bestående af seks Golf-lande: Bahrain, Kuwait, Oman, Qatar, Saudi Arabien og De Forende Arabiske Emirater. GCC blev oprettet i maj 1981 med det formål at forbedre koordinering, integration og sammenkobling mellem dets medlemsstater på forskellige områder. Den 1. januar 2003 trådte GCC Toldunion i kraft. Alle GCC-lande er i dag medlemmer af WTO.

Alle GCC-lande forhandler med EU om en regional frihandelsaftale. Forhandlingerne startede tilbage i 1990. Landene nyder godt af GSP-aftalen med EU, som de alle er omfattet af.

Forhandlingerne har snart pågået i 20 år, og man er nået til et punkt, hvor der er tekster på alle områder. Der udestår nogle knuder i form af mindre detaljer på det handelsmæssige område og et lidt større problem i form af en suspensionsklausul, der betyder, at problemer på fx menneskerettighedsområdet kan føre til, at aftalen suspenderes. Det springende punkt er en politisk udmelding fra GCC. En tilpasning af aftaleteksten vil kun kunne foregå på basis af en præcisering af behovet fra GCC's side.

De danske interesser i området varierer fra land til land, men omfatter såvel varer som tjenesteydelser. Landemæssigt er der størst interesse forbundet med Saudi Arabien og De Forende Arabiske Emirater.

FRIHANDELSAFTALE MED MERCOSUR

Mercosur blev i 1991 etableret som et regionalt handelssamarbejde mellem de fire latinamerikanske lande Argentina, Brasilien, Paraguay og Uruguay. I 2006 blev Venezuela accepteret som fuldt medlem, hvilket kun afventer at blive ratificeret af det paraguayanske parlament, idet Brasilien, Argentina og Uruguay har godkendt Venezuelas optagelse.

Forhandlingerne om en interregional associeringsaftale, herunder en frihandelsaftale mellem EU og Mercosur, begyndte i april 2000. Målet er en omfattende og balanceret aftale, der skal række ud over de forpligtelser, der på det tidspunkt var aftalt i WTO. Ingen sektor skulle udelukkes, men samtidig skulle der tages hensyn til produktfølsomhed.

Forhandlingerne har siden 2004 ligget i dvale på grund af forhandlingerne i Doha Runden. Såfremt der ikke snart kommer et gennembrud i Genève, kan man imidlertid forestille sig, at kontakterne vil blive intensiveret for at genoplive forhandlingerne. Der er et voksende økonomisk behov med hensyn til at genåbne forhandlingerne. Såfremt forhandlingerne genoptages, vil det være nødvendigt at indhente opdateret information om, hvor landene i Mercosur står. Erfaringen har vist, at det afhænger af det politiske og økonomiske klima i landene. Brasilien synes mere orienteret mod åbenhed, mens Argentina er mere usikker. Venezuela og til dels Paraguay er det vanskeligere at forudsige.

De danske interesser i området varierer fra land til land, men dækker såvel varer som tjenesteydelser. Landemæssigt er der størst interesse forbundet med Brasilien efterfulgt af Argentina. Der er tale om stærkt stigende interesse, om end fra et lavt niveau.

FRIHANDELSAFTALE MED ANDINPAGTLANDENE (CAN)

Andin-gruppen blev etableret i 1969 og består i øjeblikket af 4 lande: Bolivia, Colombia, Ecuador, Peru. EU's politiske dialog med Andinpagtlændene begyndte i 1996 med Romerklæringen. På EU-CAN topmødet i 2003 i Madrid blev det besluttet at indlede forhandlinger om en ny politisk dialog og samarbejdsaftale med Andin-gruppen, der også omfatter målet om at indgå en frihandelsaftale.

Formålet med aftalen er at intensivere den regionale integration. Den økonomiske regionale integration ses som forudsætning for en fælles fordelagtig frihandelsaftale. Det er EU-kommissionens erfaring, at frihandelsaftaler, der indgås mellem et stort marked som EU og mindre økonomier, ikke er lette at bevare og ofte leder til et tab for den svagere part. En øget regional integration vil samtidig føre til, at gruppen kan få en kritisk masse og dermed blive interessant som destination for udenlandske investeringer. Samtidig vil det også betyde, at den lokale industri først udsættes for intern konkurrence og på den måde er bedre rustet til at klare konkurrencen fra EU, når markedet åbnes for EU-produkter.

Forhandlingerne har i en periode været blokerede. Andin-gruppen har haft svært ved at enes om en fælles position i forhold til forhandlingerne med EU. Bolivia har ikke villet være med, hvad angår bæredygtig udvikling og immaterialretligheder (IPR). Ecuador har forladt forhandlingerne pga. banansagen og et ønske om et aftalememorandum om samarbejde. Banansagen er nu løst, og EU-Kommissionen har indgået aftalememorandum med Colombia og Peru, og lignende ville kunne præsenteres til Ecuador. Det er således mulighed for, at Ecuador vil vende tilbage til forhandlingsbordet.

De igangværende forhandlinger med Peru og Colombia er tæt på en afslutning, og EU-Kommissionen forventer at forhandlingerne kan afsluttes under det spanske formandskab.

De danske interesser i landene er begrænsede, dog med størst geografisk fokus på Colombia.

FRIHANDELSAFTALE MED CENTRALAMERIKA (CA)

Geografisk består Centralamerika af seks lande: Costa Rica, El Salvador, Guatemala, Honduras, Panama og Nicaragua. Siden 1993 har EU ført forhandlinger med udgangspunkt i en rammesamarbejdsaftale. På EU-CA topmødet i 2003 i Madrid blev det besluttet at indlede forhandlinger om en ny politisk dialog og samarbejdsaftale med Centralamerika, der også omfatter målet om at indgå en frihandelsaftale.

Som for forhandlingerne med Andinpagtlandene er formålet med aftalen at intensivere den regionale integration. Den økonomiske regionale integration ses som forudsætning for en fælles fordelagtig frihandelsaftale. EU-Kommissionen henviser – som også i forbindelse med forhandlingerne med Andinpagtlandene – til erfaringen, at frihandelsaftaler, der indgås mellem et stort marked som EU og mindre økonomier, ikke er lette at bevare og ofte leder til et tab for den svagere part. En øget regional integration vil samtidig føre til, at gruppen kan få en kritisk masse og dermed blive interessant som destination for udenlandske investeringer. Samtidig vil det også betyde, at den lokale industri først udsættes for intern konkurrence og på den måde er bedre rustet til at klare konkurrencen fra EU, når markedet åbnes for EU-produkter.

I oktober 2007 påbegyndte man forhandlinger om en associeringsaftale med de centralamerikanske lande, dog Panama undtaget, hvor der er blevet gennemført syv forhandlingsrunder. EU-Kommissionen så positivt på forhandlingerne, der kørte på sporet indtil statskuppet i Honduras i juni 2009. Efter aftale med de europæiske medlemslande har EU-Kommissionen valgt at udskyde den ottende forhandlingsrunde, indtil der foreligger en afklaring af situationen i Honduras. Siden da har der udelukkende været uformelle bilaterale kontakter, særligt med Costa Rica, som presser på for en snarlig afslutning på forhandlingerne.

Dansk erhvervsliv har kun mindre interesser i denne landegruppe.

FRIHANDELSAFTALE MED EUROMED

Foruden EU deltager følgende i frihandelssamarbejdet inden for Euromed: Algeriet, Egypten, Israel, Jordan, Libanon, Marokko, Det palæstinensiske Selvstyreområde, Syrien og Tunesien. Euromed-samarbejdet foregår inden for den dialog- og samarbejdsramme, der er blevet etableret med igangsættelsen af Barcelona-processen i 1995 og senest udvidet med erklæringen fra juli 2008 omkring Barcelona Processen: Union for Middelhavet. Samarbejdet inden for det økonomiske område udgør ét af de tre vigtige områder i Euromed-partnerskabet, og etableringen af et frihandelsområde mellem EU og partnerlandene inden 2010 udgør én af de vigtigste målsætninger i denne sammenhæng. På vejen mod etableringen af frihandelsområdet er der blevet indgået bilaterale associeringsaftaler mellem EU og samtlige partnerlande. Alle lande på nær Syrien har indgået associeringsaftaler med EU.

EU er den vigtigste handelspartner for regionen. EU's eksport til middelhavslandene havde i 2008 en værdi af omkring 132 mia. €. Det svarer til 10 % af EU's samlede eksport eller 40 % af middelhavslandenes import. Eksporten fra middelhavslandene til EU udgjorde i 2008 omkring 7,5 % af EU's samlede import svarende til en værdi af 116 mia. €, der udgjorde 44 % af middelhavslandenes eksport.

Ved det seneste Euromed ministermøde i Bruxelles den 9. december 2009 blev ministrene præsenteret for en køreplan for Euromed post-2010. Køreplanen identificerer konkrete initiativer, der kan forøge den økonomiske integration og dermed øge volumen af handel og investeringer mellem EU og Middelhavslandene i 2010 og fremefter. Endvidere indeholder den også en detaljeret beskrivelse af, hvordan associeringsaftalerne kan laves til en omfattende frihandelsaftale. Køreplanen kan opsummeres i fire punkter:

1. For det første, at afslutningen af igangværende forhandlinger bør gives højest prioritet, og at associeringsaftalerne, der allerede er indgået mellem EU og Middelhavslandene, bør realiseres.
2. For det andet, at implementeringen af de konkrete initiativer, der præsenteres i køreplanen, bør påbegyndes så hurtigt som muligt.
3. For det tredje, at samarbejdet bør udbygges til at inkludere "behind the border"-foranstaltninger, herunder NBT og TBT, handelslettelse, offentlige indkøb, konkurrenceret mv.
4. For det fjerde, at den regionale integration, dvs. hvor Middelhavslandene uden for EU indbyrdes indgår frihandelsaftaler, er et centralt element i det videre arbejde for en frihandelsaftale mellem Europa og Middelhavslandene.

DET ØSTLIGE PARTNERSKAB, HERUNDER UKRAINE

Det Østlige Partnerskab blev lanceret i maj 2009 under det tjekkiske EU-formandskab. De deltagende lande er Armenien, Azerbajdjan, Georgien, Hviderusland, Moldova og Ukraine. Partnerskabet bygger på en multilateral og en bilateral del. Den bilaterale del skal blandt andet bestå af nye bilaterale aftaler med EU, som afløser de eksisterende Partnerskabs- og Samarbejdsaftaler. Hviderusland tager kun del i den multilaterale.

I juni 2009 blev forhandlingsmandatet om en ny aftale med Moldova vedtaget, og forhandlingerne blev indledt i januar 2010. EU er desuden ved at forberede bilaterale aftaler med de tre sydkaukasiske lande Georgien, Armenien og Azerbajdjan. Det er planen at etablere frihandelsområder med både Moldova, Armenien og Georgien. For Azerbajdjans vedkommende er der dog indtil videre ikke en frihandelsaftale i sigte. For Ukraines vedkommende er forhandlingerne allerede i gang.

EU's relationer med Ukraine er baseret på den eksisterende partnerskabs- og samarbejdsaftale, der trådte i kraft i 1998, dvs. allerede inden lanceringen af Det Østlige Partnerskab. I marts 2007 iværksatte EU og Ukraine bilaterale forhandlinger om en ny og forstærket aftale, der skulle omfatte en frihandelsaftale. Aftalen indeholder kapitler om etablering, grænseoverskridende serviceydelser, betalingsformer og kapitalbevægelse, midlertidigt ophold for personer i forretningsøjemed samt regulering omkring computer services, post, telekommunikation, finansielle services, transport og e-handel. Danmark tillægger EU's forhold til Ukraine stor betydning og har overordnet set støttet forhandlingerne.

Den niende forhandlingsrunde mellem EU og Ukraine fandt sted den 7. -11. december 2009. I 2009 har forhandlingerne været konstruktive og primært bestået af forbedringer af den eksisterende tekst og ikke i så høj grad færdiggørelsen af kapitler. Forløbet har været influeret af blandt andet den økonomiske og finansielle krise og de politiske forhold, herunder præsidentvalget i Ukraine i januar og februar 2010. De næste forhandlingsrunder forventes at finde sted primo marts og medio maj 2010.

RUSLAND

Rusland er en af EU's væsentligste samhandelspartnere. Den eksisterende Partnerskabs- og Samarbejdsaftale trådte i kraft i 1997 og har således i mere end et tiår udgjort rammen for det økonomiske og handelsmæssige samarbejde mellem EU og Rusland. I maj 2008 blev forhandlingsdirektiver vedtaget med henblik på forhandling af en ny aftale, en såkaldt "New Agreement". Denne aftale vil styrke de bilaterale handelsrelationer, blandt andet ved at indbygge visse grundlæggende handelsprincipper og mål. Inden for denne ramme vil forhandlinger om en mere detaljeret aftale om handel og økonomi blive indledt, så snart Rusland har opnået medlemskab af WTO. Den syvende forhandlingsrunde om den bilaterale aftale fandt sted primo december 2009, og der ses fremskridt på flere områder. Tidsrammen for afslutning af forhandlingerne er uvis.

I juni 2009 annonceredes en toldunion mellem Rusland, Kasakhstan og Hviderusland, som trådte i kraft den 1. januar 2010. I den forbindelse har der været blandende udmeldinger angående processen i forhold til WTO-medlemskab, idet der både har været tale om, at Rusland ville fortsætte den bilaterale proces og om en såkaldt koordineret ansøgningsproces. Hvis der bliver tale om en koordineret ansøgningsproces, kan det forsinke russisk optagelse væsentligt, idet hverken Kasakhstan og Hviderusland er så langt som Rusland i deres WTO-optagelse. Rusland har senest meldt ud, at den bilaterale proces fortsættes. Fra EU's side lægges der stor vægt på russisk medlemskab af WTO, hvilket støttes fra dansk side.

KINA

Kina er den største enkeltudfordring for EU's handelspolitik. Kina er p.t. verdens fjerdestørste økonomi og den tredjestørste eksportør, samtidig med at landets økonomi vokser betydeligt. Samhandelen mellem EU og Kina er steget dramatisk i de seneste år, så Kina i dag er EU's næststørste handelspartner efter USA og samtidig den største importkilde. EU er samtidig Kinas største handelspartner.

De handelspolitiske forhandlinger mellem EU og Kina foregår under den såkaldte højniveau-dialogmekanisme, der blev besluttet på EU-Kina topmødet i 2007 og lanceret i Beijing i april 2008. Højniveau-dialogen skal styrke samarbejde om økonomiske og handelsmæssige spørgsmål og fungerer som paraply for drøftelser af konkrete forhandlingsemner inden for i alt 24 sektordialoger med tilsvarende arbejdsgrupper om fx IP-rettigheder, markedsadgang, investering og finansielle tjenesteydelser, såvel som regulatoriske emner, transport, energi og forbrugersikkerhed.

Særlige diskussionsemner i den handelspolitiske dialog har dels været EU's foranstaltninger over for import af fodtøj fra Kina, dels anvendelsen i Kina af eksportafgifter på råvarer til industrien, især for metaller og mineraler.

I den overordnede Kina-strategi indgår forhandlinger om en omfattende Partnerskabs- og Samarbejdsaftale. Forhandlinger herom blev indledt i januar 2007 og forventes yderligere at kunne forbedre rammerne for de bilaterale handels- og investeringsforbindelser mellem EU og Kina.

Fra dansk side er indfaldsvinklen at arbejde for så handelsliberale forhold som muligt i EU's håndtering af Kina, og at Kina modsvarer den samme grad af åbenhed og liberale vilkår, ligesom Danmark er fortalere for vedvarende at påtale de områder, som fx IPR, hvor Kinas implementering af reglerne endnu ikke lever op til standarderne.

DET TRANSATLANTISKE ØKONOMISKE SAMARBEJDE

EU og USA er verdens to største økonomier og hinandens største og vigtigste handelspartnere. Økonomierne tegner sig tilsammen for hele 54 % af verdens BNP.

Den totale samhandel over Atlanten (varer og tjenesteydelser) beløb sig i 2008 til ca. 705 mia. € svarende til en daglig samhandel på ca. 1,9 mia. €. Den aktuelle værdi af investeringerne over Atlanten i 2008 beløb sig til sammenligning til ca. 2.115 mia. €. Dette skønnes at skabe tæt ved 14 mio. jobs. USA er den største modtager af europæiske investeringer, og USA er omvendt den største investor i EU. Der eksisterer således i dag en ikke ubetydelig transatlantisk økonomisk integration.

Den økonomiske integration skal ses i lyset af EU's og USA's åbenlyse værdifællesskab: Frihed, demokrati, retssikkerhed og menneskerettigheder er værdier, som tilsammen udgør fundamentet i begge samfund. Værdier, som i europæisk og amerikansk optik er universelle, og som reflekteres i samhandelen. Globaliseringen udfordrer dog i stigende grad disse værdier. Henset til, at EU såvel som USA endvidere har en grundlæggende interesse i øget handelsliberalisering og nedbrydning af handelsbarrierer, er der således gode grunde til en fortsat udbygning af det handelspolitiske samarbejde over Atlanten. En sådan liberalisering og barrierenedbrydning vil ikke kunne realiseres på hverken kort eller mellemlangt sigt. Der er derimod tale om en langsigtet proces, hvor fokus i første omgang er på at skabe konkrete resultater, som vil kunne katalysere fremdrift mod en egentlig transatlantisk markedsplads.

Det transatlantiske økonomiske samarbejde mellem EU og USA er forankret i det Transatlantiske Økonomiske Råd (TEC), som blev etableret på EU-USA topmødet i april 2007. I løbet af 2009 blev der afholdt et enkelt TEC-møde i Washington den 27. oktober. Mødet fandt sted relativt sent på året til trods for intentioner om en tidlig afholdelse, hvilket primært skyldtes, at den nye amerikanske administration skulle have tid til at konstituere sig. Obama-administrationen bakker op om et styrket TEC samarbejde. Dette blev senest bekræftet under EU-USA topmødet den 3. november 2009. Under TEC-mødet i Washington blev der skabt fornyet momentum i samarbejdet. Der var enighed om hensigtsmæssigheden i udarbejdelsen af et langsigtet arbejdsprogram, ligesom der blev udvist interesse for innovation. Der kunne endvidere spores fremdrift i visse regulatoriske aspekter. Endelig var der enighed om, at TEC ikke skulle bruges til at løse handelstvister. Der arbejdes nu målrettet hen mod afholdelse af et nyt møde i første halvdel af 2010. I den forbindelse er der allerede udarbejdet konkrete handlingsplaner i forhold til opfølgning på en række sager.

En styrkelse af det transatlantiske økonomiske samarbejde er en del af regeringsgrundlaget, og fra dansk side arbejdes således for, at det politiske momentum og de høje ambitioner fortsat opretholdes i processen. Formålet er naturligvis at skabe konkrete resultater til gavn for borgere såvel som virksomheder på begge sider af Atlanten.

Visionen om en styrket transatlantisk integration er samtidig en integreret del af den offensive handelspolitiske strategi, som er under implementering. Det skal i den forbindelse understreges, at visionen ikke ses som et alternativ til den multilaterale proces i de igangværende Doha-forhandlinger, men derimod som et vigtigt supplement hertil.

CANADA

2009 blev året, hvor startskuddet til forhandlinger mellem EU og Canada om en ambitiøs aftale om øget økonomisk integration blev givet. Under EU-Canada topmødet i maj 2009 blev det besluttet at indlede forhandlinger om en frihandelsaftale. Den første forhandlingsrunde startede i oktober 2009 og kom godt fra start med opstart af forhandlinger inden for i alt 17 handels- og handelsrelaterede områder, herunder varehandel, tjenesteydelser, IPR, offentlige indkøb, oprindelsesregler mv. Der var god fremdrift i forhandlingerne inden for visse områder, og man fik udvekslet synspunkter vedrørende andre emner.

Lanceringen af forhandlingsrunden byggede på tidligere bestræbelser i 2005 og 2006 på igangsættelse af en mindre omfattende bilateral handels- og investeringsaftale, der dog bl.a. stødte på modstand fra de canadiske provinser og derfor blev indstillet. I 2008 blev der gennemført et økonomisk studie, der viste det store økonomiske potentiale i en frihandelsaftale. Studiet indikerede, at en liberalisering af handelen med varer og tjenesteydelser ville kunne forøge EU's samlede BNP med ca. 0,1 % i 2014 svarende til ca. 11 mia. € for EU og give en gevinst på op mod 8,2 mia. € for Canada. Med opbakning til det nye forhandlingsspor fra de canadiske provinser var fundamentet skabt for nye forhandlinger.

Der forudses i alt 5 forhandlingsrunder og en afslutning af forhandlingerne inden for en toårig periode. Den anden forhandlingsrunde er berammet til at finde sted i januar 2010, mens tredje og fjerde runde forventes afholdt i april og juli 2010.

Fra dansk side vil det være en prioritet at få en øget grad af liberalisering inden for mejeriprodukter og tjenesteydelser, i særdeleshed søtransport.

EPA'ERNE OG GSP

Som supplement til WTO-aftalerne, forhandler EU Økonomiske Partnerskabsaftaler (EPA'er) med 6 regioner af udviklingslande i Afrika, Vestindien og Stillehavet, de såkaldte AVS-lande. Indtil nu har EU indgået foreløbige EPA'er for varehandel med i alt 36 AVS-lande. (Heraf har 15 lande i den vestindiske region underskrevet komplette EPA-aftaler med EU, der også omfatter investeringer, tjenesteydelseshandel m.m.). Med vareaftalerne har de pågældende AVS-lande opnået told og kvotefri markedsadgang til EU for alle varer undtagen våben og ammunition. De øvrige 42 AVS-lande har indtil videre valgt ikke at indgå sådanne aftaler. 31 af disse er mindst udviklede lande, der som sådanne bevarer den omtalte adgang til EU's marked uden krav om (gradvis) reciprocitet for stort set al handel ("substantially all trade"), som betinget af WTO's regler for regionale handelsaftaler. AVS-lande, der ikke er LDC'er, og som ikke indgår i en EPA, henvises til EU's relativt mindre fordelagtige almindelige GSP-ordning, se i det følgende.

Kommissionen fortsætter forhandlingerne mhp. at sikre, at de foreløbige aftaler bliver endelige, og for at EPA'erne bliver så komplette som overhovedet muligt. I henhold til Folketingets vedtagelser på området i 2007 og 2008 arbejder man fra dansk side aktivt for, at sådanne komplette EPA'er alene indgås i det omfang, de er i overensstemmelse med de pågældende AVS-landes udviklingsinteresser og ønsker. De fortsatte forhandlinger har kun medført begrænsede fremskridt i løbet af 2009. Sammen med en række ligesindede medlemsstater arbejder Danmark fortløbende for, at man fra EU's side udviser større fleksibilitet i det videre forløb.

En ny handelsaftale, der omfatter 22 udviklingslande, herunder bl.a. Argentina, Brasilien, Egypten, Indonesien, Korea, Marokko og Mexico, blev indgået i margenen af WTO-ministerkonferencen i december 2009. Aftalen er en udbygning af det globale system for handelspræferencer mellem udviklingslande. Den betyder, at tolden på 70 % af toldlinjerne inden for landbrugs- og industrivarer, hvor der ikke allerede er bunden 0-told, nedsættes med en femtedel eller mere.

EU's nuværende generelle ordning for toldpræferencer (GSP), der gælder indtil udgangen af 2011, angiver hvilke nærmere bestemte toldpræferencer, de respektive udviklingslande vil kunne opnå ved eksport til EU. Foruden de almindelige præferencer omfatter ordningen særlige tilskyndelser for små og sårbare økonomier, der har ratificeret og effektivt implementerer en række konventioner om menneskerettigheder, arbejdstagerrettigheder, miljø og god regeringsførelse. Hertil kommer særregler, som samlet går under betegnelsen "Alt undtagen Våben", hvorved der ydes told- og kvotefri adgang til EU's marked for alle produkter undtagen våben og ammunition fra de mindst udviklede lande. De ikke-gensidige handelspræferencer under GSP-ordningen til fordel for de pågældende kategorier af udviklingslande er i overensstemmelse med en særlig bestemmelse, der tillader bestemte undtagelser for WTO's overordnede ikke-diskriminationsprincip.

Danmark arbejder fortsat sammen med andre EU-lande for effektivisering af processen for tildeling af de førnævnte særlige tilskyndelser (ofte benævnt GSP+), samt for forbedring af oprindelsesreglerne i en udviklingsvenlig retning for opnåelse af de generelle toldpræferencer.

5. FÆRØERNE OG GRØNLAND

Færøerne og Grønland er i kraft af Kongeriget Danmarks WTO-medlemskab omfattet af WTO's regler. For Grønlands vedkommende blev der med udgangen af 2005 igangsat en såkaldt notifikationsproces, som har til formål at bringe grønlandsk lovgivning og handelsregulering i fuld overensstemmelse med WTO's regler. En tilsvarende notifikationsproces forventes snarest igangsat af Færøerne.

Siden Doha Rundens start i 2001 har det været en prioritet at søge at sikre, at Grønland og Færøerne vil kunne omfattes af eventuelle nye WTO-regler vedrørende såkaldt "små og sårbare økonomier", som måtte blive besluttet i forbindelse med Runden.

I Doha-erklæringen fremhæves, at der skal tages særlige hensyn til de små og sårbare økonomier, hvilket i praksis må formodes at være ensbetydende med længere overgangsperioder, handelsrelateret teknisk bistand og færre forpligtelser til toldnedsættelse. Grønland og Færøerne er på mange måder karakteriseret ved særlige økonomiske betingelser, som giver grundlag for at definere de to økonomier som små og sårbare, herunder relativ geografisk isolation, klimaforhold og stor betydning af få eksportvarer som fisk og rejer.

Fra dansk side har man derfor arbejdet for at gøre hovedaktører i WTO, herunder EU Kommissionen, opmærksom på Grønlands og Færøernes særlige interesser i at blive imødekommet under disse forhandlinger. Forhandlingerne om små og sårbare økonomier har imidlertid vist sig komplicerede – ikke mindst fordi udviklingslandene internt er uenige om, hvilke kriterier der skal ligge til grund for definitionen af en lille og sårbar økonomi. Selv om forhandlingerne har været kendetegnet ved en klar udviklingsvinkel, kan det ikke udelukkes, at netop uenigheden om definitionen vil kunne betyde, at definitionen af små og sårbare økonomier i sidste ende bliver så rummelig, at Grønland og Færøerne vil kunne falde inden for denne kategori på trods af et relativt højt BNP pr. indbygger.

Efter længere tids forhandlinger vedtog EU's ministerråd den 27. juli 2009 en forordning om handel med sælprodukter. Med forordningen harmoniseres reglerne om omsætning af sælprodukter. Omsætning af sælprodukter er efter forordningen kun tilladt, hvis sælproduktet hidrører fra inuitsamfundenes eller andre oprindelige samfunds traditionelle jagt og bidrager til deres underhold. Danmark har i tæt samarbejde med Grønland arbejdet hårdt for, at der ville blive taget højde for grønlandske interesser i sagen. Dette er bl.a. kommet til udtryk i udformningen af inuitundtagelsen. Forordningen trådte i kraft den 20. november 2009. Salgsforbuddet for sælprodukter, der ikke omfattes af inuitundtagelse, træder i kraft den 20. august 2010.

6. KOMMENDE STØRRE HANDELSPOLITISKE UDFORDRINGER

HANDEL OG KLIMA EFTER COP15

Under optakten til den 15. partskonference vedrørende FN's klimakonvention, COP 15, var flere parter indstillet på at indføre 'grænsetilpasninger', der ville kunne virke som toldbarrierer mod lande og/eller varer, der ikke opfyldte mere eller mindre velunderbyggede kriterier for klimavenlighed, typisk baserede på mængden af CO₂-udledninger i forbindelse med varernes produktion.

Da det kom til stykket, blev eventuel brug af handelspolitiske instrumenter til fremme af klimamålsætninger kun i begrænset udstrækning genstand for egentlige forhandlinger under partskonferencen. På et tidspunkt derunder blev et u-landsforslag om forbud mod i-landes anvendelse af grænsetilpasninger ('Border Adjustments', 'BA'er) som middel mod uforholdsmæssigt store CO₂-udledninger emne for særskilt diskussion, der imidlertid ikke førte til et egentligt resultat.

Udviklingslande foreslog endvidere forgæves, at man særligt inden for områderne landbrug og 'bunker'-brændstof til skibe undlod at indføre restriktioner, der ville have en handelsbegrænsende effekt – til trods for en eksisterende generel bestemmelse i FN's klimakonvention mod indførelse af arbitrære og utilbørlige tiltag, som kunne fungere som forklædte handelsrestriktioner.

Hertil kom en række udviklingslandes forsøg på at opnå øget fleksibilitet i forhold til reglerne i TRIPS-aftalen om intellektuelle ejendomsrettigheder for at lette overførsel af klimavenlig teknologi, hvorom der ligeledes ikke kunne opnås enighed.

Fra dansk side bidrog man inden for det handelspolitiske område til konferencen bl.a. ved at foranledige gennemførelsen af en særlig side-event. Herunder redegjorde forskningsinstitutionerne 'International Center for Trade and Sustainable Development, ICTSD', og 'International Institute for Sustainable Development, IISD' for de foreløbige resultater af deres forskning omkring følgerne af at anvende forskellige handelspolitiske instrumenter, inkl. BA'er, for at undgå uønskede følger af 'carbon leakage'. Ved dette forstås udflytning af industrier, der udleder store mængder af CO₂, fra (i-)lande med strenge begrænsninger for sådanne udledninger til (u-)lande med ringe eller slet ingen regulering på området. Arrangementet under COP15, der var baseret på handel og klimaforskning finansieret af de nordiske lande, tiltrak besøg af flere delegerede, som udviste betydelig interesse for redegørelserne.

I WTO forsøger man ikke mindst fra EU's side at fremme liberalisering af handelen med klimavenlige varer (jf. side 22). I tilknytning til arbejdet i WTO's komité for handel og miljø er der derudover igangsat uformelle drøftelser af en WTO/UNEP-rapport om handel og klimaforandring (hvorunder bl.a. spørgsmålet om WTO-medholdeligheden af BA'er belyses), samt af udfordringerne forbundet med at bestemme forskellige varers 'CO₂-fodaftryk' og de dertil knyttede problemer med fastsættelse af standarder og certificering af de pågældende varer. Drøftelsernes uformelle karakter hænger sammen med, at de pågældende emner ligger uden for Doha-forhandlingsdagsordenen.

WTO's generaldirektør, Lamy, har længe givet udtryk for, at man i handelsorganisationen bør vente med at forhandle om eventuel anvendelse af handelsinstrumenter til fremme af klimamålsætninger, indtil Doha Runden er afsluttet, og der er indgået en international klimaaftale. Denne indstilling falder godt i tråd med en dansk grundopfattelse, som går ud på, at Doha-forhandlingerne ikke bør afspores af emner, der ligger uden for Runden, samt at de nærmere klimamålsætninger helst bør stå klare, inden man kan vurdere hensigtsmæssigheden af forskellige mulige handelspolitiske midler.

Fra dansk side er man i øvrigt forbeholden over for de indtil nu kendte forslag om ensidige grænsetilpasninger, ikke mindst fordi WTO-medholdeligheden af sådanne tiltag lader til at være meget tvivlsom. Hertil kommer, at implementering af disse instrumenter, eller blot truslen derom, meget vel kan sætte en ond handelsprotektionistisk spiral i gang. Den administrative gennemførelse af BA'er vil endvidere givetvis i praksis vise sig at være så ressourcekrævende, at den næppe vil stå i rimeligt forhold til målsætningen. Forsøg på fastsættelse af standarder for certificering af forskellige varers forskellige CO₂-fodaftryk har indtil nu vist sig så problematiske, at det vil være meget vanskeligt at enes om en effektiv international anvendelse af dette instrument på kortere sigt.

Med hensyn til at udvise fleksibilitet overfor udviklingslande i forbindelse med anvendelse af de internationale regler for overførsel af klimavenlig teknologi deler Danmark så godt som alle de øvrige EU-parter den opfattelse, at der ikke kan blive tale om at ændre TRIPS aftalen. Under et internationalt seminar om emnet i København medio 2008 blev det påvist, at en lempelse af reglerne for beskyttelse af handelsrelaterede intellektuelle ejendomsrettigheder kun i ringe grad kunne fremme overførsel af klimavenlig teknologi til udviklingslandene. Fra dansk side er man imidlertid åben overfor andre mere effektive måder, hvorpå i-landene vil kunne fremme den pågældende teknologioverførsel.

I forhold til international regulering af anvendelsen af handelspolitiske instrumenter på klimaområdet bemærkes, at der nu er udsigt til, at såvel national som international regulering på handel og klimaområdet vil skulle udvikles nogenlunde samtidigt. Dette vil kunne medføre en positiv vekselvirkning, der fra starten kan fremme en fælles fremgangsmåde i det videre handelssamarbejde på området. Sammenlignet med anden international regulering, fx i WTO, der finder sted på områder, hvor nationale regler allerede er etableret, skulle det – alt andet lige – give bedre muligheder for at opnå et resultat og dermed en positiv synergi.

REFORM AF WTO

Til trods for, at WTO er en relativt ny organisation, har overvejelser om reform af WTO og om forbedring af organisationens funktion og virkemåde jævnligt været på dagsordenen.

I 2004 afleverede en gruppe nedsat af den daværende generaldirektør Supachai en rapport, Sutherland-rapporten, med en række overvejelser og anbefalinger om organisationens funktion. I december 2007 udgav en gruppe af uafhængige eksperter, Warwick-kommissionen, en rapport om det multilaterale handelssystemets fremtid.

Med udgangspunkt i det overordnede tema om WTO's placering og rolle i forhold til det internationale samarbejde om håndteringen af de aktuelle økonomiske udfordringer indgik elementer i relation til reform af WTO og styrkelse af organisationens funktion også i diskussionerne ved ministerkonferencen i december 2009.

Forud for ministerkonferencen havde Indien opnået tilslutning fra en bred kreds af WTO-medlemmer, bl.a. EU, til et forslag om at igangsætte en egentlig proces med henblik på at styrke WTO's funktion, effektivitet og transparens for derigennem at sætte organisationen og det multilaterale handelssystem bedre i stand til at reagere i forhold til den internationale økonomis skiftende udfordringer.

Fra indisk side blev der i den forbindelse fremlagt konkrete forslag inden for fem områder:

- a. Etablering af et web-baseret handelsinformationssystem: I tillæg til eksisterende databaser for told og todsatser skulle også ikke-toldmæssige handelshindringer inkluderes, og offentlig adgang skulle etableres.
- b. Øget udnyttelse af WTO's komitéer og udvalg: Bl.a. en styrket overvågning af de handelsforanstaltninger, som de enkelte medlemmer iværksætter, og diskussion af disses overensstemmelse med de aftalte regler gennem faste procedurer og hyppigere møder i komitéerne.
- c. Arbejdsprogram for regionale handelsaftaler: Med væksten i bilaterale og regionale handelsaftaler er der et øget behov for faste procedurer for overvågning og gennemgang af disse, herunder en særlig årlig vurdering, samt et tilsvarende system i forhold til medlemmers unilaterale præferenceordninger.
- d. Særligt instrument for præferentiel markedsadgang for de mindst udviklede lande: Etablering af en særlig styringsgruppe under WTO's Generelle Råd til at forestå en omfattende gennemgang af alle WTO-relaterede instrumenter, hvorigennem medlemmerne kan yde præferentiel markedsadgang til mindst udviklede lande.
- e. Tekniske handelshindringer: Øget og obligatorisk anvendelse af etablerede internationale standarder og certificeringsprocedurer, og herunder bl.a. øget teknisk bistand og kapacitetsopbygning i forhold til udviklingslande.

Fra EU-Kommissionens side var der specielt overvejelser om en tredje søjle eller, som det også blev betegnet, "det manglende midterfelt" i WTO-samarbejdet. Dette dækkede over den betragtning, at mens WTO rummer et veludviklet forhandlingsapparat og et unikt tvistbilæggelsessystem, så er der et mellemområde mellem på den ene side forhandlinger om nye aftaler og forpligtelser og på den anden side tvistbilæggelse,

hvor de potentielle muligheder for samarbejde ikke er fuldt udnyttet. En øget indsats i relation til implementering af aftaler og daglig overvågning og drøftelse deraf ville efter denne analyse kunne bidrage til, at forpligtelser efterleves og konkrete resultater sikres, uden at det skulle være nødvendigt at ty til relativt omfattende og tidskrævende tvistprocedurer. Med andre ord tanker, der flugtede med de indiske overvejelser i relation til punkt b.

Imidlertid måtte det op til ministerkonferencen konstateres, at ikke alle WTO's medlemmer var indstillet på at medvirke til en formel vedtagelse, som foreslået af Indien mfl.

Formandens opsummering af diskussionerne ved ministerkonferencen rummede dog en række elementer, som vil være af betydning i forhold til de videre overvejelser om reform af WTO, bl.a.

- Forbedret overvågning af regionale og bilaterale frihandelsaftaler.
- Udveksling af erfaringer og udveksling af "best practices" for optagelse af nye medlemmer i WTO.
- Forbedret monitorering og analytisk indsats i forhold til handelsbarrierer og protektionisme.
- Transparens og inklusivitet som hovedhensyn i forbindelse med forbedring af organisationens effektivitet.
- Særlig hensyntagen til fattige og små medlemmer i WTO's tvistbilægningssystem.

Baggrunden for overvejelserne og diskussionerne om forbedring af WTO's funktion er, at WTO som international organisation er oprettet med en ganske bred økonomisk og handelspolitisk dagsorden og med et instrumentarium – bl.a. tvistbilægningssystemet – der rummer betydelige potentielle muligheder. WTO's fleksibilitet og tilpasningsevne, såvel i forhold til en ændret international dagsorden som til en kraftigt udvidet medlemskreds, er ligeledes blevet fremhævet på plussiden. Heroverfor står imidlertid, at WTO's dagsorden er et kludetæppe af forskellige interesser, konflikter og problemer, hvor medlemmer såvel som omgivelser har forskellige krav og forventninger til organisationen, og hvor krav til output og successmål i bedste fald er uklare. Sammenholdes dette med et organisatorisk setup og arbejdsformer, der kun har ændret sig lidt gennem årene, og et sekretariat, der trods vækst i opgaver og medlemstal har været stort set uændret fra organisationens start, tegner der sig et klart behov for reformer, hvis WTO's potentiale som internationalt instrument skal realiseres. Det er dette problemfelt, der giver anledning til de fortsatte analyser og diskussioner.

Et af de overordnede spørgsmål knytter sig til WTO's formål: Er målet global frihandel? Skal WTO være facilitator i handelspolitiske relationer, dommer i tvister eller bidrage til at skabe internationalt samarbejde om løsningen af globale problemer? WTO betragtes traditionelt som et middel til at liberalisere handel og derigennem at skabe øget velstand. Målet har imidlertid aldrig været ubegrænset frihandel, men handel inden for en regelbaseret ramme med udgangspunkt i forudsigelighed, transparens og lige vilkår, og hvor bl.a. generaldirektør Lamy har fremhævet den rolle, WTO kan spille – fx i forhold til den finansielle krise.

Udvidelsen af WTO's medlemskreds har også betydet øgede forskelle i synet på organisationen og dens formål. En del nye medlemmer har tilsluttet sig WTO primært ud

fra en forventning om derigennem at opnå handelsmæssige og økonomiske fordele, mens opbakningen til det multilaterale system som sådant, til handelsliberalisering og til international regulering er mindre. Et stort antal af de nye medlemmer er samtidig relativt svage stater, hvor løsninger skal tilgodese betydeligt flere forskellige interesser. Der er derfor behov for en særlig og målrettet indsats for at fastholde det nødvendige engagement i processen fra disse medlemmers side.

Som en af årsagerne til, at det er så vanskeligt at opnå enighed i WTO, er der blevet peget på beslutningsprocessen. Især kravet om enstemmighed og behovet for at involvere alle i alt skaber en tung beslutningsproces, der kræver tid og en betydelig forhandlingsindsats, hvilket ofte gør WTO nærmest handlingslammet. Mange har derfor fremhævet som afgørende, at WTO's spilleregler bør ændres, så organisationen bliver bedre i stand til at skabe de nødvendige resultater. Specielt tre grundlæggende – og sammenhængende – begrænsninger i det nuværende WTO-system er i fokus:

- "Bottom-up"-tilgangen, dvs. at medlemmerne selv har ledelsen i forhandlingerne, og at det er op til medlemmerne at skabe kompromis'er ved at fremlægge forslag og opnå enighed om forhandlingstemaer spørgsmål for spørgsmål, så det endelige resultat fremstår gradvist, efterhånden som der opnås aftaler om enkeltspørgsmål.
- "Single undertaking", dvs. at et betydeligt antal meget forskellige emner forhandles samtidigt, hvor intet er aftalt, før alt er på plads.
- Konsensusprincippet, dvs. at alle skal være enige om alt.

Et andet forhold i relation til forhandlingsprocessen, som påkalder sig interesse i denne forbindelse, er selve runde-begrebet. Forhandling i runder er en arv fra GATT. Da WTO blev oprettet som en egentlig organisation, var der en forventning om, at forhandlinger kunne foregå løbende i stedet for i runder. Behovet for at skabe "pakker", som kunne kombinere indrømmelser på forskellige områder, så der altid i pakken var noget af interesse for enhver part, førte imidlertid til en fortsættelse af rundeforhandlinger. Risikoen herved er, at det bedste bliver det godes værste fjende, hvor resultater på ét forhandlingsområde bliver taget som gidsel for resultater på andre områder, og at balancekravet udstrækkes til ikke alene at gælde den samlede pakke, men også for hver enkelt af de konkrete emner, der indgår.

Foruden at se på forhandlinger som en løbende proces er der også peget på muligheden for at sikre forhandlingsresultater på en snævrere basis end runde-formatet. Det kunne enten være i form af sektoraftaler om konkrete emneområder eller som plurilaterale aftaler mellem et mindre antal særligt interesserede parter, men som andre medlemmer kunne tilslutte sig, og hvor liberaliseringsfordele på MFN-basis kunne udstrækkes til alle medlemmer. Det er dog klart, at nogle af de store og centrale forhandlingsemner alene vil kunne håndteres i en omfattende multilateral aftale, fx landbrug, fiskerisubsidier og forholdet mellem WTO-regler og internationale miljøaftaler.

Endelig knytter en række overvejelser sig til WTO-sekretariatet og den daglige drift af organisationen. Det er ikke alene et spørgsmål om sekretariatets størrelse, men også om dets rolle i forhold til udviklingen af WTO-samarbejdet. Fx har sekretariatet ikke en selvstændig ret til at fremsætte forslag, som kan bringe arbejdet videre, eller til at overvåge, at aftalte regler efterleves – svarende til den funktion Kommissionen har i EU-samarbejdet. Andre overvejelser knytter sig til den politiske ledelse af arbejdet i WTO, til

tvistssystemets kapacitet og effektive varetagelse af funktionen, og til WTO's rolle i forhold til omverdenen og til andre internationale organisationer, herunder FN-systemet.

ANDRE EMNER

SINGAPORE-EMNERNE

Betegnelsen Singapore-emner dækker over fire emner, som ikke fra starten var med i WTO's dagsorden, men som den første ministerkonference i Singapore i 1996 besluttede at inkludere i arbejdet, nemlig:

- Handel og investering.
- Handel og konkurrence.
- Transparens i offentlige indkøb.
- Handelslettelse.

Singapore-mandatet indebar, at analyse af de fire emner blev indledt i WTO. De fleste udviklingslande var imidlertid skeptiske over for emnerne, som efter deres opfattede primært var af interesse for udviklede lande.

Alle fire emner var med i forhandlingsdagsordenen fra Doha-ministermødet, men på den betingelse, at WTO-ministerkonferencen i Cancún i 2003 med konsensus skulle beslutte endeligt, hvorvidt substansforhandlinger skulle indledes. I Cancún var det imidlertid klart, at der ikke kunne gøres fremskridt for de fire emner. En række udviklingslande fandt, at der var behov for yderligere afklaring af virkningerne af WTO-regler på disse nye områder. Dermed kunne der ikke opnås den nødvendige konsensus til at indlede forhandlinger. Efter yderligere drøftelser besluttede WTO's Generelle Råd ved midtvejsmødet i juli 2004 med konsensus at indlede forhandlinger om handelslettelse (jf. side 19), mens der for de tre øvrige emner blev konstateret enighed om, at de ikke ville være del af DDA-forhandlingerne, og at der derfor ikke ville blive arbejdet videre med dem, så længe forhandlingerne foregik.

Specielt investering og konkurrence er således emner på WTO's "udestående dagsorden", som venter på at blive taget op. Samtidig har der med tiden vist sig en stigende interesse også fra udviklingslandenes side for at drøfte disse spørgsmål, bl.a. i lyset af behovet for at tiltrække udenlandske investeringer. For EU's vedkommende har Lissabon-traktatens ikrafttræden primo december 2009 betydning for investeringsområdet. Mens kompetencen på investeringsområdet i udgangspunktet tidligere har været delt kompetence mellem medlemsstaterne og EU, fastslår Lissabon-traktaten nu, at området for direkte udenlandske investeringer er eksklusiv fællesskabskompetence, jf. TEUF artikel 207 (jf. bilag 1). Målet med denne ændring har bl.a. været, at EU med tiden vil kunne indgå aftaler om investeringsbeskyttelse med strategisk vigtige tredjelande, som medlemsstaterne har vanskeligere ved at forhandle overfor alene. Det forudses, at medlemsstaterne fortsat vil kunne indgå bilaterale investeringsbeskyttelsestraktater med de tredjelande, som Unionen ikke selv indgår aftaler med, men det vil da ske efter bemyndigelse fra Kommissionen.

For så vidt angår offentlige indkøb har mange udviklingslande, og herunder også Kina, i 2009 igangsat betydelige stimulus-pakker for deres respektive økonomier. Disse pakker og de nationale regler, der er knyttet til dem, har for alvor sat WTO's aftale om offentlige indkøb ("Agreement on Government Procurement" – GPA) på prøve. Aftalen er en såkaldt plurilateral aftale, der alene er bindende for dem, der har underskrevet aftalen. For parterne indebærer aftalen en forpligtelse til at yde lige behandling til

nationale og til udenlandske bydere ved offentlige indkøb. Bl.a. USA og EU har tiltrådt aftalen, mens Kina ikke har gjort det.

De to mest omtalte eksempler på, hvad der i 2009 er blevet betegnet som "protektionistiske" stimuluspakker, er fremkommet i henholdsvis USA og Kina. Mens USA som part i aftalen om offentlige indkøb efter en omfattende debat var tvunget til at inkludere en bestemmelse om ikke-diskrimination i sin "Buy American Act", kunne Kina ved ikke at være part i aftalen i princippet udelukke udenlandske virksomheder fra adgang til finansiering af projekter under den kinesiske stimuluspakke. Eksemplet understreger på den ene side den betydning, som WTO's regler har haft for at begrænse de mest protektionistiske elementer i landenes stimuluspakker, men samtidig også en tendens til, at protektionistiske tiltag har koncentreret sig på områder, der er uregulerede, og dermed betydningen af at udvide såvel deltagelsen i aftalen, fx med BRIC-landene, som dennes anvendelsesområde.

ARBEJDSTAGERRETTIGHEDER I WTO/ILO

Handel og arbejdstagerrettigheder er et yderligere emne, som vil trænge sig på i forhold til WTO's fremtidige forhandlingsdagsorden. Doha-erklæringen bekræftede erklæringen fra WTO-ministerkonferencen i Singapore i 1996 om internationale arbejdstagerrettigheder og tog arbejdet i FN's internationale arbejdsorganisation, International Labour Organization (ILO), om globaliseringens sociale dimension til efterretning. Trods en ihærdig indsats lykkedes det ikke Danmark og EU at få gjort handel og arbejdstagerrettigheder til et forhandlingsemne i Doha Runden, ligesom området indtil videre heller ikke har været omfattet af WTO's arbejdsprogram i øvrigt.

Resultatet af arbejdet i ILO forelå i februar 2004 i form af en rapport med titlen "A Fair Globalization; Creating Opportunities for All". Rapporten drager en række omfattende, langsigtede konklusioner om, hvorledes sociale aspekter bedst kan inddrages i globaliseringsprocessen inden for de enkelte lande i samarbejde med det civile samfund, arbejdsmarkedets parter, internationale parlamentariske forsamlinger og organisationer som Bretton Woods-institutionerne og FN-organisationerne, samt WTO.

ILO har fortsat arbejdet i denne retning og taget et bredt baseret initiativ til sikring af "Anstændigt Arbejde ('Decent Work') for Alle". Samarbejdet mellem ILO og WTO kommer lejlighedsvist til udtryk, som da de to organisationers sekretariater i 2007 udgav en første fælles rapport om handel og beskæftigelse, "Trade and Employment: Challenges for policy research".

7. BILAG

BILAG 1: EU'S HANDELSPOLITIK

EU's fælles handelspolitik er baseret på artikel 207 i traktaten om Den Europæiske Unions Funktionsmåde. Bestemmelsen danner også grundlaget for den handelspolitiske komité, hvori EU behandler handelspolitiske spørgsmål.

Artikel 207

1. Den fælles handelspolitik bygger på ensartede principper, navnlig for så vidt angår toldændringer, indgåelse af told- og handelsaftaler vedrørende handel med varer og tjenesteydelser, handelsrelaterede aspekter af intellektuel ejendomsret, direkte udenlandske investeringer, gennemførelse af ensartethed i liberaliseringsforanstaltninger, eksportpolitik og handelspolitiske beskyttelsesforanstaltninger, herunder foranstaltninger mod dumping og subsidieordninger. Den fælles handelspolitik føres inden for rammerne af principperne og målene for Unionens optræden udadtil.
2. Europa-Parlamentet og Rådet vedtager ved forordning efter den almindelige lovgivningsprocedure foranstaltninger til fastlæggelse af rammerne for gennemførelsen af den fælles handelspolitik.
3. Skal der føres forhandlinger om og indgås aftaler med et eller flere tredjelande eller en eller flere internationale organisationer, finder artikel 218 anvendelse, jf. dog de særlige bestemmelser i nærværende artikel.
Kommissionen retter henstillinger til Rådet, som bemyndiger den til at indlede de nødvendige forhandlinger. Rådet og Kommissionen skal sikre, at de forhandlede aftaler er i overensstemmelse med Unionens interne politikker og regler.
Disse forhandlinger føres af Kommissionen i samråd med et særligt udvalg udpeget af Rådet til at bistå den i dette arbejde og inden for rammerne af direktiver, som Rådet kan meddele den. Kommissionen aflægger regelmæssigt beretning til det særlige udvalg og til Europa-Parlamentet om, hvordan forhandlingerne skrider frem.
4. For så vidt angår forhandling og indgåelse af aftaler som nævnt i stk. 3 træffer Rådet afgørelse med kvalificeret flertal.
For så vidt angår forhandling og indgåelse af aftaler på områderne handel med tjenesteydelser og handelsrelaterede aspekter af intellektuel ejendomsret samt direkte udenlandske investeringer træffer Rådet afgørelse med enstemmighed, hvis aftalen omfatter bestemmelser, hvor der kræves enstemmighed for vedtagelse af interne regler.
Rådet træffer ligeledes afgørelse med enstemmighed om forhandling og indgåelse af aftaler
  - a) på området handel med kulturelle og audiovisuelle tjenesteydelser, når disse aftaler indebærer en risiko for, at den kulturelle og sproglige mangfoldighed i Unionen bringes i fare
  - b) på området handel med sociale, uddannelsesmæssige og sundhedsmæssige tjenesteydelser, når disse aftaler indebærer en risiko for, at den nationale tilrettelæggelse af sådanne tjenester forstyrres alvorligt, og at medlemsstaternes ansvar for levering heraf bringes i fare.
5. Forhandling og indgåelse af internationale aftaler på transportområdet er omfattet af tredje del, afsnit VI, samt af artikel 218.

Artikel 207

6. Udøvelsen af de beføjelser, som denne artikel tillægger på området den fælles handelspolitik, berører ikke afgrænsningen af beføjelserne mellem Unionen og medlemsstaterne og vil ikke føre til en harmonisering af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser, i det omfang traktaterne udelukker en sådan harmonisering.

BILAG 2: CODEX ALIMENTARIUS

Facts om Codex Alimentarius

Codex Alimentarius er et samarbejde mellem FN-organisationerne FAO og WHO. Formålet er at udarbejde globale standarder, anbefalinger og retningslinjer for fødevarer og fødevarerproduktion med henblik på at sikre forsyning med sunde og sikre fødevarer og lette den globale samhandel hermed. Standarderne udarbejdes bl.a. i en række permanente Codex komitéer, der beskæftiger sig med forskellige aspekter af fødevarerens sikkerhed, fx tilsætningsstoffer og forureninger, rester af veterinærmedicin, hygiejne og mærkning. Ensartede retningslinjer for fødevarerens sikkerhed har desuden stor betydning for den internationale handel med fødevarer, idet Codex normer i henhold til SPS-aftalen inden for WTO-systemet udgør en reference, som danner udgangspunkt for afgørelser ved eventuelle handelstvister. Codex Alimentarius har verden over skabt stor opmærksomhed omkring fødevarerens kvalitet og fødevarerens sikkerhed. I alt 182 lande og EU-kommissionen er medlem af Codex Alimentarius. Desuden er en lang række organisationer tilknyttet, fx World Trade Organization (WTO), Grain and Feed Trade Association (GAFTA), International Feed Industry Federation (IFIF) og Consumers International (CI). Disse har dog kun observatørstatus ved de møder, der jævnligt afholdes. Codex Alimentarius Kommissionen er den højeste myndighed. På kommissionens hjemmeside www.codexalimentarius.net findes yderligere oplysninger. Danmarks deltagelse i Codex Alimentarius samarbejdet koordineres af Fødevarerstyrelsen.

Der har i perioden været afholdt en række Codex møder af interesse for Danmark. Det drejer sig om: komitéen for tilsætningsstoffer, komitéen for forureninger, komitéen for generelle principper, komitéen for restindhold af pesticider i fødevarer, komitéen for mærkning af fødevarer og komitéen for veterinære lægemiddelrester, Codex Alimentarius Commission, taskforce vedrørende antimikrobiel resistens og komitéen for fødevarerens hygiejne.

KOMITÉEN VEDRØRENDE TILSÆTNINGSSTOFFER, 16. – 20. MARTS 2009

På det afholdte møde i komitéen var et af de væsentligste emner fortsættelsen af det igangværende arbejde med at fastlægge den generelle standard for tilsætningsstoffer (GSFA) og specifikationer for tilsætningsstoffer. Den generelle standard for tilsætningsstoffer (GSFA) er en liste over, hvilke tilsætningsstoffer, der må anvendes i diverse fødevarer. I den generelle standard for tilsætningsstoffer er der for alle tilsætningsstoffer angivet en funktion, maksimum dosis, samt i hvilke fødevarergrupper tilsætningsstoffet må anvendes. Den færdiggjorte liste bliver i princippet Codex medlemslandenes positivliste à la den danske positivliste, men den bliver mere omfattende, da den skal omfatte samtlige fødevarer på det globale marked.

Det konkrete indhold af den generelle standard for tilsætningsstoffer bygger på oplysninger fra de enkelte medlemsstater. En forudsætning for, at de foreslåede tilsætningsstoffer bliver indarbejdet i standarden, er, at de er vurderet og fundet sundhedsmæssigt acceptable af FAO og WHO's Joint Expert Committee on Food Additives and Contaminants (JECFA).

På mødet fortsattes arbejdet med at overføre de tilsætningsstofbestemmelser, der findes i diverse, specifikke produkter, hvor der er udarbejdet varestandarder (for eksempel marmeladestandard) til den generelle standard for tilsætningsstoffer, således at alle bestemmelser om tilsætningsstoffer er samlet ét sted.

Et diskussionspapir for tekniske hjælpestoffer er under udarbejdelse med henblik på at fastlægge vejledende retningslinjer for stoffer anvendt som tekniske hjælpestoffer. Der blev imidlertid ikke tid på mødet til en dybere drøftelse, hvorfor punktet er udsat til næste møde i 2010.

Komitéeen fortsatte arbejdet med at vurdere JECFA's specifikationer for tilsætningsstoffer. Acceptable specifikationer fremsendes til Codex Alimentarius Commission med henblik på godkendelse som Codex specifikationer. JECFA/Codex specifikationerne danner ofte baggrund for EU-direktiver vedrørende renhedskriterier for tilsætningsstoffer.

Komitéeens møde indeholdt ligeledes drøftelse af følgende emner:

- Prioritering af FAO og WHO's løbende evaluering af gamle og nye tilsætningsstoffer.
- Vedtagelse af reviderede maksimumniveauer for tilsætningsstoffer og tekniske hjælpestoffer i udvalgte Codex standarder.
- Revision af det internationale nummersystem (INS) for tilsætningsstoffer.
- Udarbejdelse af liste over hjælpestoffer.

KOMITÉEN VEDRØRENDE FORURENINGER, 23. – 27. MARTS 2009

Arbejdet omfatter generelle standarder for forurenende stoffer i fødevarer, en række standarder vedrørende grænseværdier for de enkelte forureninger, samt retningslinjer for god fremstillingspraksis til reduktion af forskellige procesforureninger i fødevarer.

Den vedtagne generelle standard for forureninger indeholder de overordnede betingelser for fastlæggelse af globale grænseværdier for forurenende stoffer og beskriver proceduren for fastlæggelse af konkrete grænseværdier i levnedsmidler. Den generelle standard for forureninger indeholder kun grænseværdier som en oversigt over arbejdet i specifikke standarder.

Med henblik på at påbegynde arbejdet med at fastlægge konkrete grænseværdier har komitéen drøftet et antal diskussionspapirer. Disse diskussionspapirer gennemgår de relevante forurenende stoffer og foreslår, hvilke tiltag der eventuelt bør iværksættes.

Der blev på mødet drøftet diskussionspapirer for

- fumonisiner;
- benzen i læskedrikke;
- cyanogene glykosider;
- mykotoksiner i sorghum;
- ethylcarbammat i alkoholiske drikke.

Der blev på mødet forhandlet grænseværdier for

- aflatoksiner i paranødder.

En "code of practice" er under udarbejdelse, indeholdende oplysninger om god fremstillingsmæssig praksis som basis for reduktion af indholdet af visse forureninger. Disse omhandler

- ochratoksin A i kaffe;
- acrylamid;
- polycykliske aromatiske hydrocarboner (PAH) i røgede og tørrede produkter.

Det blev besluttet at begynde arbejdet på en code of practice for aflatoksiner i trænødder samt at fastsætte grænseværdier for melamin i fødevarer og foder.

KOMITÉEN VEDRØRENDE GENERELLE PRINCIPPER, 30. MARTS – 3. APRIL 2009

Komitéen har på adskillige møder forsøgt at nå til enighed om et udkast til revision af etiske retningslinjer for international handel. Komitéen besluttede på dette møde at enes om et forenklet udkast til revision af de etiske retningslinjer for international handel. Det reviderede forslag blev forelagt Codex Commission, som sendte forslaget tilbage til videre drøftelser i komitéen.

Komitéens arbejde for så vidt angår proceduremæssige spørgsmål omfattede blandt andet nye retningslinjer for brug af facilitatorer, når debatten er kørt fast. Endvidere drøftedes flere muligheder til løsning af konsensus-problematikken, konkret hvornår der er tale om konsensus i beslutningsprocessen. Komitéen er dog delt på spørgsmålet om, hvorvidt der skal udarbejdes en definition af konsensus.

Komitéen drøftede Codex sekretariatets forslag til forbedring af udviklingslandenes deltagelse i Codex arbejdet. Der er stor enighed i komitéen om, at det er vigtigt med bestræbelser, der øger udviklingslandenes deltagelse. Codex Trust Fund, som blev oprettet for nogle år tilbage med det formål at yde støtte til rejseudgifter i forbindelse med mødedeltagelse fra udviklingslandene, har betydet, at udviklingslandenes deltagelse i Codex møder er steget over en 5-årig periode, men der er stadig dobbelt så mange deltagere i Codex møder fra de udviklede lande sammenlignet med deltagere fra udviklingslandene.

Codex Trust Fund har en vigtig rolle at spille, hvis der skal ske fremskridt i udviklingslandenes deltagelse i Codex arbejdet. En væsentlig bidragsyder til Trust Fund er EU og dets medlemsstater. I perioden 2003 – 2007 har EU og dets medlemsstater, sammen med Norge og Schweiz, bidraget til Trust Fund med i alt 76 % af de samlede bidrag.

KOMITÉEN VEDRØRENDE RESTINDHOLD AF PESTICIDER I FØDEVARER, 20. – 25. APRIL 2009

Komitéens årlige møde var præget af det løbende arbejde med fastsættelse af globalt accepterede maksimal grænseværdier (MRL-værdier) for restindholdet af pesticider i fødevarer, herunder især i frugt og grønt, samt i mindre omfang afgrøder beregnet til foder.

Der er igangsat en revision af CODEX Klassifikationssystem, som blandt andet indeholder afgrødelister for fødevarer og foderstoffer. Disse lister anvendes i forbindelse med fastsættelse af globalt accepterede maksimal grænseværdier (MRL-værdier). Der er til denne opgave nedsat en elektronisk arbejdsgruppe, som på dette møde præsenterede sine resultater for otte varegrupper. Disse blev accepteret i komitéen med forslag om endelig vedtagelse på det kommende møde i Codex Commission. Den elektroniske arbejdsgruppe fortsætter sit arbejde med flere varegrupper. Desuden blev det besluttet, at USA skal udarbejde et nyt forslag vedrørende principper for udvælgelse af repræsentative afgrøder med henblik på ekstrapolation af globalt accepterede maksimal grænseværdier (MRL-værdier) til varegrupper.

Komitéen drøftede et forslag fra sidste år om ny procedure for fastsættelse af CODEX' globalt accepterede maksimal grænseværdier (MRL-værdier) inden medlemslandene fastsætter egne MRL-værdier. Der kunne ikke opnås enighed om at igangsætte et pilotprojekt til afprøvning af den nye procedure, da mange lande var bekymrede for implikationerne af dette forslag.

I 2008 blev der nedsat en elektronisk arbejdsgruppe, som skal revidere principperne for risikoanalyse. Gruppens arbejdsrapport mødte mange indvendinger. Et vigtigt diskussionspunkt var de procedurer, der fører til, at eksisterende, globalt accepterede maksimal grænseværdier (MRL-værdier) ophæves.

Det blev besluttet at bibeholde den periodiske reevaluerings-procedure for pesticider, mens der var åbenhed for eventuelt at ændre datakrav og procedurer for ophævelse af globalt accepterede maksimal grænseværdier (MRL-værdier). Det blev besluttet, at arbejdsgruppen skal arbejde videre efter disse retningslinjer.

KOMITÉEN VEDRØRENDE MÆRKNING AF FØDEVARER, 4. - 8. MAJ 2009

i) Generelle mærkningsregler

Komitéen fortsatte drøftelserne af behovet - og muligheden - for at opnå enighed om Codex retningslinjer for mærkning af fødevarer, som er fremstillet ved anvendelse af genteknologi. På mødet var der delte holdninger til, hvorvidt man skulle fortsætte eller afslutte arbejdet, men i lyset af, at en stor del af delegationerne stadig ønskede at forsøge at opnå enighed, blev det besluttet, at arbejdet skulle fortsætte.

ii) Næringsdeklaration

Der har været afholdt møde i en arbejdsgruppe om gennemførelsen af FAO og WHO's Global Strategy on Diet, Physical Activity and Health. Rapporten fra arbejdsgruppen blev drøftet i komitéen.

Efter drøftelse af retningslinjerne for obligatorisk deklaration af visse næringsstoffer, vedtog komitéen at inkludere mættet fedt og sukker (totalt sukkerindhold) på listen, mens der var uenighed om, hvorvidt tilsat sukker også skal deklareres. Der var enighed om, at salt bør medtages, mens der var uenighed om betegnelsen (salt eller natrium), og at kolesterol ikke medtages. Emnet vil blive drøftet på næste møde.

Komitéen drøftede ligeledes spørgsmålet om, hvorvidt næringsdeklaration skal være obligatorisk. Komitéen besluttede, at Australien reviderer og færdiggør diskussionspapiret med henblik på drøftelse på næste møde.

Komitéen drøftede endvidere et papir om principper og kriterier for læsbarhed af næringsdeklarationer. Komitéen besluttede, at USA leder en elektronisk arbejdsgruppe, der skal videreudvikle diskussionspapiret med henblik på drøftelse på næste møde.

Komitéen drøftede endelig et diskussionspapir om mærkning af fødevaringredienser, der er udpeget i FAO og WHO's globale strategi. Komitéen besluttede, at en elektronisk arbejdsgruppe ledet af Norge og Canada skal færdiggøre papiret med henblik på drøftelse på næste møde.

Komitéen fortsatte drøftelserne om muligheden for at sælge en fødevarer under en kendt handelsbetegnelse – uden at fødevareren har det indhold, der normalt karakteriserer den, for eksempel en appelsinjuice, hvor næringsindholdet er ændret for at sælge den som et "light" produkt. Komitéen besluttede, at der på næste møde vil blive taget stilling til kommissorium for en elektronisk arbejdsgruppe, der skal revidere papiret med henblik på drøftelse på det efterfølgende møde.

iii) Retningslinjer for økologiske fødevarer

Komitéen drøftede muligheden for at anvende ethylen til modning af frugt udover bananer og kiwi. Det blev konkluderet, at der var bred interesse for yderligere anvendelse af ethylen, men at der var brug for videnskabelig begrundelse for anvendelsen. Anvendelse af ethylen til andre frugttypen, herunder blomstringsinduktion – som foreslået af flere lande – vil derfor først kunne ske, når der forelægges endelig dokumentation herfor under hensyn til de fastlagte anvendelsesprincipper.

Delegationerne blev opfordret til at fremlægge dette på næste møde i komitéen.

Det blev diskuteret at tage rotonon (insekticid) af Codex-listen, eller indføre en mere restriktiv anvendelse af stoffet for at forhindre, at der sker udsivning i vandløb, da stoffet er giftigt for fisk. På baggrund af diskussionen blev det besluttet at arbejde hen imod yderligere anvendelsesbetingelser.

KOMITÉEN FOR RESTINDHOLD AF VETERINÆRE LÆGEMIDLER I FØDEVARER, 11. – 15. MAJ 2009

Der blev i komitéen diskuteret en række foreslåede grænseværdier for forskellige veterinære lægemidler. De grænseværdier, der fastsættes af komitéen, ligger generelt på samme niveau eller højere end de værdier, som EU har fastlagt. Forskelle skyldes forskellige videnskabelige vurderinger. Af særlig interesse var de foreslåede grænseværdier for ractopamin (lægemiddel i gruppen af beta-agonister) og melengestrolacetat (syntetisk hormon) til væksthæmmende formål. I EU er anvendelse af beta-agonister og hormoner til væksthæmning forbudt, og EU gjorde sammen med Kina og Norge indsigelser mod fastsættelse af grænseværdier for disse stoffer. Komitéen besluttede dog at sende begge stoffer til videre drøftelse i Codex Commission med henblik på eventuel vedtagelse.

Derudover blev der på baggrund af diverse diskussionsoplæg drøftet principper for og systematisering af risikoanalyse, metoder til analyse af medicinrester i fødevarer, retningslinjer for kompetente myndigheders kontrol med medicinrester i fødevarer, håndtering af rester af veterinære lægemidler, hvor der ikke findes en grænseværdi eller hvor der ikke kan fastsættes et acceptabelt dagligt indtag, samt prioritering af stoffer, der skal evalueres eller reevalueres.

CODEX ALIMENTARIUS COMMISSION, 29. JUNI – 4. JULI 2009

I mødet deltog 463 delegerede fra 125 medlemsstater, EU Kommissionen samt repræsentanter fra 33 internationale observatør-organisationer.

På mødet blev der vedtaget cirka 30 standarder, vejledninger og retningslinjer, herunder en række nye eller reviderede standarder for tilsætningsstoffer samt maksimale grænseværdier for pesticidrester og veterinære lægemiddelrester, de fleste med støtte fra EU.

For en række grænseværdier for pesticidrester tog EU forbehold, men modsatte sig ikke, at grænseværdierne blev vedtaget, og gjorde samtidig opmærksom på, at EU ikke agter at implementere disse i EU-lovgivningen.

Særlig interessant for EU og Danmark var de foreslåede grænseværdier for veterinære lægemiddelrester som ractopamin og melengestrolacetat (hormoner til væksthormonformål) og bovine somatotropin (hormon der stimulerer mælkeprotein hos køer). Kun grænseværdien for melengestrolacetat blev vedtaget. EU tog forbehold ved at markere, at væksthormoner er forbudt i EU og at man agter at opretholde sit forbud på området. For så vidt angår ractopamin besluttede Commission, at der skal foretages nye videnskabelige vurderinger, før en eventuel grænseværdi kan fastsættes på næste møde. Beslutningen om en grænseværdi for bovine somatotropin blev udskudt til næste møde.

Endvidere blev det besluttet at videreudvikle arbejdet med foder-sikkerhed på grund af dets betydning for fødevarerekæden. Der blev nedsat en elektronisk arbejdsgruppe under ledelse af Plantedirektoratet i samarbejde med USA. Arbejdsgruppens rapport med anbefalinger til det videre arbejde vil blive forelagt på næste møde i Commission. Hvis man kommer frem til, at der skal oprettes en taskforce vedrørende animalsk foder, forventes det, at Danmark kan blive værtsland for en sådan taskforce.

TASKFORCE VEDRØRENDE ANTIMIKROBIEL RESISTENS, 12. – 16. OKTOBER 2009

Ved mødet i 2008 drøftede taskforcen de udkast til forslag til risikovurdering og risikohåndtering, som var blevet udarbejdet af Canada, USA, Frankrig og Danmark.

Det blev besluttet, at de separate dokumenter skulle harmoniseres, og at et nyt dokument skulle udarbejdes på baggrund heraf og under hensyntagen til kommentarer fra samtlige deltagende medlemslande og observatører. USA skulle forestå arbejdet med bistand fra Canada, Frankrig og Danmark.

Dette arbejde blev færdiggjort på mødet, hvor det blev besluttet at sende dokumentet til foreløbig godkendelse på næste møde i Commission.

KOMITÉEN FOR FØDEVAREHYGIEJNE, 16. – 20. NOVEMBER 2009

På mødet blev følgende punkter drøftet:

- Retningslinjer for kontrol af campylobacter og salmonella i kyllingeproduktionen.
- Retningslinjer for kontrol af patogene vibrio-arter i fisk og skaldyr, herunder et bilag med særlige kontrolforanstaltninger for specifikke typer af vibrio.
- Bilag til den generelle vejledning om hygiejnisk håndtering af frisk frugt og grønt, omhandlende særlige forhold omkring bladgrønt.
- Retningslinjer for kontrol af virus i fødevarer, her især hepatitis a og norovirus (roskildesyge).

Retningslinjerne for kontrol af campylobacter og salmonella i kyllingeproduktionen gav anledning til størst uenighed på mødet, da det indeholder en del forslag til kemisk dekontaminering. Dokumentet lægger op til en kontrolprocedure baseret på god hygiejnisk praksis (GHP), risikoanalyse af kritiske kontrolpunkter (HACCP) (fokuseret på effekt på mikroorganismer) og risikobaseret kontrol (måling af risiko for salmonella for forbrugeren). For så vidt angår kemisk dekontaminering er der forskellige holdninger til kemisk dekontaminering internationalt. De europæiske lande, inklusive Danmark, har modsat de fleste andre lande en meget restriktiv holdning og drøftelserne medførte, at dokumentet ikke går videre i proces, før den endelige rapport fra WHO og FAO konsultationen om aktivt klor foreligger.

BILAG 3: WTO MEDLEMMER OG ANSØGERLANDE PR. 30. DECEMBER 2009

WTO-medlemmer (153)	
Land	Medlem siden
Albanien	8. september 2000
Angola	23. november 1996
Antigua og Barbuda	1. januar 1995
Argentina	1. januar 1995
Armenien	5. februar 2003
Australien	1. januar 1995
Bahrain	1. januar 1995
Bangladesh	1. januar 1995
Barbados	1. januar 1995
Belgien	1. januar 1995
Belize	1. januar 1995
Benin	22. februar 1996
Bolivia	12. september 1995
Botswana	31. maj 1995
Brasilien	1. januar 1995
Brunei Darussalam	1. januar 1995
Bulgarien	1. december 1996
Burkina Faso	3. juni 1995
Burma	1. januar 1995
Burundi	23. juli 1995
Cambodja	13. oktober 2004
Cameroun	13. december 1995
Canada	1. januar 1995
Central Afrikanske Republik	31. maj 1995
Chad	19. oktober 1996
Chile	1. januar 1995
Colombia	30. april 1995
Congo	27. marts 1997
Costa Rica	1. januar 1995
Cuba	20. april 1995
Cypern	30. juli 1995
Danmark	1. januar 1995
Demokratiske Republik Congo	1. januar 1997
Djibouti	31. maj 1995
Dominica	1. januar 1995
Dominikanske Republik	9. marts 1995
Ecuador	21. januar 1996

WTO-medlemmer (153)

Land	Medlem siden
Egypten	30. juni 1995
El Salvador	7. maj 1995
Elfenbenskysten	1. januar 1995
Estland	13. november 1999
Europæiske Fællesskaber	1. januar 1995
Fiji	14. januar 1996
Filippinerne	1. januar 1995
Finland	1. januar 1995
Forenede Arabiske Emirater	10. april 1996
Frankrig	1. januar 1995
Gabon	1. januar 1995
Gambia	23. oktober 1996
Georgien	14. juni 2000
Ghana	1. januar 1995
Grenada	22. februar 1996
Grækenland	1. januar 1995
Guatemala	21. juli 1995
Guinea	25. oktober 1995
Guinea-Bissau	31. maj 1995
Guyana	1. januar 1995
Haiti	30. januar 1996
Honduras	1. januar 1995
Hongkong, Kina	1. januar 1995
Indien	1. januar 1995
Indonesien	1. januar 1995
Irland	1. januar 1995
Island	1. januar 1995
Israel	21. april 1995
Italien	1. januar 1995
Jamaica	9. marts 1995
Japan	1. januar 1995
Jordan	11. april 2000
Kap Verde	23. juli 2008
Kenya	1. januar 1995
Kina	11. december 2001
Kinesisk Taipei	1. januar 2002
Kirgisistan	20. december 1998
Kroatien	30. november 2000
Kuwait	1. januar 1995

WTO-medlemmer (153)

Land	Medlem siden
Lesotho	31. maj 1995
Letland	10. februar 1999
Liechtenstein	1. september 1995
Litauen	31. maj 2001
Luxembourg	1. januar 1995
Macau, Kina	1. januar 1995
Madagaskar	17. november 1995
Makedonien (FYROM)	4. april 2003
Malawi	31. maj 1995
Malaysia	1. januar 1995
Maldiverne	31. maj 1995
Mali	31. maj 1995
Malta	1. januar 1995
Marokko	1. januar 1995
Mauretanien	31. maj 1995
Mauritius	1. januar 1995
Mexico	1. januar 1995
Moldova	26. juli 2001
Mongoliet	29. januar 1997
Mozambique	26. august 1995
Namibia	1. januar 1995
Nederlandene	1. januar 1995
Nepal	23. april 2004
New Zealand	1. januar 1995
Nicaragua	3. september 1995
Niger	13. december 1996
Nigeria	1. januar 1995
Norge	1. januar 1995
Oman	9. november 2000
Pakistan	1. januar 1995
Panama	6. september 1997
Papua New Guinea	9. juni 1996
Paraguay	1. januar 1995
Peru	1. januar 1995
Polen	1. juli 1995
Portugal	1. januar 1995
Qatar	13. januar 1996
Republikken Korea	1. januar 1995
Rumænien	1. januar 1995

WTO-medlemmer (153)

Land	Medlem siden
Rwanda	22. maj 1996
Saint Kitts & Nevis	21. februar 1996
Saint Lucia	1. januar 1995
Saint Vincent & Grenadinerne	1. januar 1995
Salomonøerne	26. juli 1996
Saudi Arabien	11. december 2005
Schweiz	1. juli 1995
Senegal	1. januar 1995
Sierra Leone	23. juli 1995
Singapore	1. januar 1995
Slovakiet	1. januar 1995
Slovenien	30. juli 1995
Spanien	1. januar 1995
Sri Lanka	1. januar 1995
Storbritannien	1. januar 1995
Surinam	1. januar 1995
Sverige	1. januar 1995
Swaziland	1. januar 1995
Sydafrika	1. januar 1995
Tanzania	1. januar 1995
Thailand	1. januar 1995
Tjekkiske Republik	1. januar 1995
Togo	31. maj 1995
Tonga	27. juli 2007
Trinidad og Tobago	1. marts 1995
Tunesien	29. marts 1995
Tyrkiet	26. marts 1995
Tyskland	1. januar 1995
Uganda	1. januar 1995
Ukraine	16. maj 2008
Ungarn	1. januar 1995
Uruguay	1. januar 1995
USA	1. januar 1995
Venezuela	1. januar 1995
Vietnam	11. januar 2007
Zambia	1. januar 1995
Zimbabwe	5. marts 1995
Østrig	1. januar 1995

Ansøgere, hvis ansøgning er accepteret af WTO's Generelle Råd (29)

Afghanistan	Algeriet
Andorra	Azerbajdjan
Bahamas	Bhutan
Bosnien-Hercegovina	Comoro Øerne
Etiopien	Hviderusland
Irak	Iran
Kasakhstan	Laos
Libanon	Liberia
Libyen	Montenegro
Rusland	Samoa
Sao Tomé & Príncipe	Serbien
Seychellerne	Sudan
Tadsjikistan	Usbekistan
Vanuatu	Yemen
Ækvatorial Guinea	

Lande med observatørstatus (1)

Vatikanet

Lande, hvis ansøgning endnu ikke er accepteret af WTO's Generelle Råd (1)

Syrien

Lande som har anmodet om observatørstatus (1)

Palæstinensiske selvstyreområder

BILAG 4: AKTIVE PANELSAGER VED WTO MED DANMARK/EU SOM PART

Oversigt over verserende panelsager med EU som part

Sager anlagt af EU (16)	DS 160, 176, 217, 294, 304, 317, 320, 321, 332, 350, 353, 370, 372, 380, 395, 396
Sager anlagt imod EU (23)	DS 26, 27 (anlagt af fem parter), 48, 291, 293, 316, 347, 349, 361, 364, 369, 375, 376, 377, 385, 389, 397, 400, 401

SAGER ANLAGT AF EU

Referencenummer og titel	Anlagt imod
DS160 – Section 110(5) of US Copyright Act ("Irish Music")	USA
DS176 – Section 211 Omnibus Appropriations Act of 1998 ("Havana Club")	USA
DS217 – Continued Dumping and Subsidy Offset Act of 2000 ("Byrd amendment")	USA
DS294 – Laws, Regulations and Methodology for Calculating Dumping Margins ("Zeroing")	USA
DS304 – Anti-dumping measures on Imports of Certain Products from the European Communities	Indien
DS317 – Measures Affecting Trade in Large Civil Aircraft	USA
DS320 – Continued Suspension of Obligations in the EC - Hormones Dispute	USA
DS321 – Continued Suspension of Obligations in the EC - EC- Hormones Dispute.	Canada
DS332 – Measures Affecting Imports of Retreaded Tyres	Brasilien
DS350 – Continued Existence and Application of Zeroing Methodology	USA
DS353 – Measures Affecting Trade in Large Civil Aircraft - Second Complaint	USA
DS370 – Customs Valuation of Certain Products from the European Communities	Thailand
DS372 – Measures Affecting Financial Information Services and Foreign Financial Information Services Suppliers	Kina
DS380 – Certain Taxes and Other Measures on Imported Wines and Spirits	Indien
DS395 – Measures Related to the Exportation of Various Raw Materials	Kina
DS396 – Taxes on Distilled Spirits	Filippinerne

SAGER ANLAGT IMOD EU

Referencenummer og titel	Anlagt af
DS26 – Measures Concerning Meat and Meat Products (Hormones)	USA
DS27 – Regime for the Importation, Sale and Distribution of Bananas	Ecuador, Honduras, Nicaragua, Panama og USA
DS48 – Measures Concerning Meat and Meat Products (Hormones)	Canada
DS291 – Measures Affecting the Approval and Marketing of Biotech Products (“GMOs”)	USA
DS293 – Measures Affecting the Approval and Marketing of Biotech Products (“GMOs”)	Argentina
DS316 – Measures Affecting Trade in Large Civil Aircraft	USA
DS347 – Measures Affecting Trade in Large Civil Aircraft - Second Complaint	USA
DS 349 – Measures Affecting the Tariff Quota for Fresh or Chilled Garlic	Argentina
DS361 – Regime for the Importation of Bananas	Colombia
DS364 – Regime for the Importation of Bananas	Panama
DS369 – Certain Measures Prohibiting the Importation and Marketing of Seal Products	Canada
DS375 – Tariff Treatment of Certain Information Technology Products	USA
DS376 – Tariff Treatment of Certain Information Technology Products	Japan
DS377 – Tariff treatment of Certain Information Technology Products	Kinesisk Taipei
DS385 – Expiry Reviews of Anti-dumping and Countervailing Duties Imposed on Imports of PET from India	Indien
DS389 - Certain Measures Affecting Poultry Meat and Poultry Meat Products from the United States	USA
DS397 - Definitive Anti-Dumping Measures on Certain Iron or Steel Fasteners from China	Kina
DS400 - Measures Prohibiting the Importation and Marketing of Seal Products	Canada
DS401 - Measures Prohibiting the Importation and Marketing of Seal Products	Norge

BESKRIVELSE AF STØRRE SAGER ANLAGT AF EU

Hormoner (DS320 og DS321)

EU's importforbud mod hormonbehandlet oksekød fra USA og Canada blev i 1998 kendt i strid med WTO's regler, fordi forbuddet ikke var videnskabeligt dokumenteret. EU har ikke set sig i stand til at ophæve importforbuddet. USA og Canada indførte derfor – i overensstemmelse med WTO's regler – strafold på en række EU produkter. Straftolden svarer til 818 mio. kr. årligt. På basis af videnskabelige studier, som i 2000 godtgjorde visse skadelige effekter fra hormoner, har EU vedtaget en ændring af EU's hormondirektiv, der trådte i kraft i oktober 2003. Med ændringen af hormondirektivet har EU sigtet på at bringe sine regler på linje med WTO's afgørelse i sagen. USA og Canada finder dog fortsat ikke, at EU's regler er i overensstemmelse med WTO-afgørelsen og har derfor bevaret strafolden. WTO-konsultationer i december 2004 mellem parterne var resultatløse. EU anmodede derfor i januar 2005 om nedsættelse af et WTO-panel med henblik på at afgøre, hvorvidt USA og Canadas opretholdelse af strafolden er lovlig. Panelet gennemførte den 12.-15. september 2005 det første møde med parterne. Mødet var åbent for offentligheden som følge af parternes anmodning til panelet herom. Der var tale om den første offentlige panelhøring i WTO's historie. Det andet møde med panelet blev efter udsættelse afholdt den 27.-28. september 2006 og den 2.-3. oktober 2007.

Panelets foreløbige rapport blev efter flere udsættelser fremsendt til parterne den 31. juli 2007. Fordelingen af den endelige rapport skete herefter den 31. marts 2008. I rapporten gav panelet EU medhold i, at opretholdelsen af strafolden var ulovlig. Afgørelsen er efterfølgende blevet appelleret, og en offentlig appelhøring fandt sted den 28.-29. juli 2008. I rapporten fra appelorganet, som blev offentliggjort den 16. oktober 2008, blev panelets afgørelse omgjort, således at strafolden kan forblive i kraft i et godt stykke tid fremover. EU anmodede den 22. december 2008 om konsultationer med USA og Canada med henblik på fjernelse af USA's strafold.

USA meddelte den 15. januar 2009, at landet fremover ville anvende "karrusel" lovgivning og rotere sanktionerne til andre produkter og andre medlemslande med henblik på at øge sanktionernes effekt. Disse foranstaltninger blev imidlertid udskudt flere gange og USA har nu ophævet "karrusel-listen". Listen er blevet erstattet det med en reduceret liste anvendt siden den 23. marts 2009 med virkning fra den 19. september 2009.

Flystøtte (DS317 og DS353)

EU mener, at USA i en årrække systematisk og vedvarende har givet statsstøtte til henholdsvis Boeing og Airbus, blandt andet ved at betale forsknings- og udviklingsomkostninger gennem NASA og andre statslige organer. EU anmodede derfor i oktober 2004 om WTO-konsultationer vedrørende flystøtte. Da forhandlingerne imidlertid ikke førte til enighed, anmodede parterne parallelt om nedsættelse af et WTO-panel den 31. maj 2005. Panelet blev nedsat den 17. oktober 2005.

USA anmodede om yderligere konsultationer den 31. januar 2006. Panelets formand meddelte efterfølgende, at panelet ikke vil være i stand til at fremlægge en rapport inden for de sædvanlige 6 måneder blandt andet på grund af sagens kompleksitet, men forventede at kunne fremlægge denne i løbet af 2007. Panelet meddelte den 22.

oktober 2007, at det ikke ville kunne præsentere sin foreløbige rapport til parterne i 2007 som ventet, men først i løbet af 2008. I 2008 har parterne løbende besvaret spørgsmål fra panelet og fremkommet med bemærkninger vedrørende modpartens besvarelser. Parterne afventer fortsat blandt andet den foreløbige panelrapport.

"Zeroing" (DS294 og DS350)

DS294 - Zeroing methodologies in the establishment of dumping margins

USA har for praksis ved anti-dumpingundersøgelser at se bort fra negative dumpingmarginer ved at sætte dem til nul, når man beregner den totale dumpingmargin for produktet. Dette er en praksis, som allerede i sagen EC Bed Linen blev underkendt. USA fastholder, at retsvirkningerne i EC Bed Linen alene gælder inter-partes. Ved administrative revurderinger af antidumpingtolden for fastsættelse af niveau eller behov for fastholdelse af tolden anvender USA's Department of Commerce også zeroing metodologien. EU anmodede om at få nedsat et panel for at få undersøgt den amerikanske lovgivning, implementeringen heraf af Department of Commerce og 31 konkrete sager (15 oprindelige undersøgelser og 16 administrative revurderinger af tidligere fastsatte antidumpingtoldsatser). Som følge af aftale mellem EU og USA havde USA indtil den 9. april 2007 til at implementere tvistbilæggelsesorganets afgørelse af 9. maj 2006. EU bad om konsultationer med USA den 9. juli 2007, idet man fandt, at USA fortsat ikke havde implementeret afgørelsen med hensyn til 15 oprindelige antidumpingafgørelser, og at USA ikke havde handlet for at ændre de 16 administrative revurderinger. Efter frugtesløse konsultationer anmodede EU om at få nedsat et panel. Et panel blev nedsat den 25. september 2007 og dets endelige rapport udkom den 17. december 2008. Panelets afgørelse gav et blandet resultat; EU appellerede rapportens konklusioner den 13. februar 2009 og USA kryds-appellerede den 25. februar 2009. En offentlig appelhøring fandt herefter sted den 23. og 24. marts 2009. Rapporten fra appelorganet, som blev offentliggjort den 14. maj 2009, omgjorde dele af panelets afgørelse til fordel for EU. Appelorganets rapport afviser blandt andet USA's påstand om, at landets forpligtelse til at afskaffe zeroing alene gælder med hensyn til import, der forekommer efter implementeringsperiodens udløb.

På nuværende tidspunkt monitoreres USA's implementering af tvistbilæggessystemets afgørelser og anbefalinger. Den seneste statusrapport fra juni 2009 viser, at der ingen tiltag eller fremskridt er gjort fra USA's side i denne henseende.

DS350 - Continued existence and application of zeroing methodology

Ovennævnte afgørelse efterlod et antal emner ubehandlede som følge af, at USA har fortsat med at anvende zeroing metodologien efter anlæggelsen af DS294, hvorfor efterfølgende sager ikke har kunnet være omfattet af den oprindelige sag. Derudover var der, på grund af Appelorganets begrænsning til alene at behandle juridiske spørgsmål og fakta, enighed mellem parterne om, at der ikke kunne træffes afgørelse, om hvorvidt den amerikanske praksis for anvendelse af zeroing var WTO-kompatibel. I en senere sag, DS322, afgjort af appelorganet den 23. januar 2007, havde Japan succes med sin påstand om, at den amerikanske praksis i administrative revurderinger var i strid med WTO-aftalen om antidumping på grund af anvendelsen af zeroing-metoden. Den nye sag behandler disse emner ved at påstå WTO-stridighed for antidumping toldsatser opkrævet af amerikanske myndigheder, når der ikke er grundlag for at pålægge en antidumpingtold, samt i de tilfælde, hvor der er en for høj

toldsats, afhængigt af om tolden er opkrævet i henhold til de årlige administrative revurderinger, oprindelige undersøgelser eller undersøgelser ved udløb af anti-dumping tolden. 52 specifikke amerikanske afgørelser er genstand for tvisten, men EU beder alene om en generel vurdering af den amerikanske anvendelse af zeroing-metoden og ikke en specifik afgørelse for hver afgørelse. Afgørelserne finder anvendelse på eksport fra 10 EU medlemslande: Belgien, Frankrig, Finland, Letland, Nederlandene, Spanien, Sverige, Storbritannien og Tyskland.

EU anmodede om konsultationer med USA den 2. oktober 2006. I lyset af afgørelsen i DS322 anmodede EU om en ny runde konsultationer, som fandt sted henholdsvis den 14. november 2006 og den 28. februar 2007, men igen uden nogen løsning. EU anmodede derfor i sommeren 2007 om etablering af et panel, som blev nedsat den 6. juli 2007. Offentlige høringer fandt sted i januar og april 2008, og den endelige rapport blev offentliggjort den 1. oktober 2008.

EU appellerede imidlertid rapportens konklusioner den 6. november 2008, og USA krydsappellerede den 18. november 2008. En offentlig appelhøring fandt sted den 11. og 12. december 2008. Rapporten fra appelorganet blev offentliggjort den 4. februar 2009 og bekræfter EU's vigtigste påstande, afviste alle anbringender fremsat af USA og stadfæster panelets konklusioner om, at USA har overtrådt sine WTO-forpligtelser ved at anvende zeroing i sine vurderinger. Rapporten støtter ikke mindst EU's vigtigste argument om, at den oprindelige antidumpingtold for et produkt fra et bestemt land og efterfølgende årlige trin er en del af samme pligt, som derfor bør behandles som en enkelt foranstaltning og være underlagt samme retstvist.

Den 2. juni 2009 indgik EU og USA aftale om en implementeringsfrist på 10 måneder fra datoen for vedtagelse af tvistbilæggesystemets afgørelser og anbefalinger den 19. februar 2009. Fristen udløb således den 19. december 2009, og herefter vil USA skulle fremlægge statusrapporter vedrørende gennemførelsen.

"Byrd-sagen" (DS217)

Den amerikanske anti-dumpinglov "Byrd" fra oktober 2000 blev i januar 2003 kendt i strid med WTO's regler, fordi loven muliggør, at indtægten fra en anti-dumpingbøde tilfalder den amerikanske virksomhed, der har rejst sagen. WTO godkendte i november 2004, at EU, Canada, Brasilien, Chile, Indien, Korea, Japan og Mexico på denne baggrund kunne pålægge amerikanske varer straf-told, og EU vedtog således den 25. april 2005 at indføre straf-told på visse produkter med oprindelse i USA pr. 1. maj 2005.

Den 8. februar 2008 vedtog USA en ny lov, Deficit Reduction Act of 2005, som ophæver Byrd-lovgivningen for så vidt angår fordeling af antidumping- og udligningstold opkrævet for import foretaget efter den 1. oktober 2005. Den nye lovgivning tillader en vis overgangsperiode, og da USA oftest indsamler toldafgifter flere år efter importen, forventedes den nye lovgivning reelt først at have fået virkning fra sidst i 2009. Som følge heraf bliver EU's gengældelsesforanstaltninger på nuværende tidspunkt opretholdt.

BESKRIVELSE AF STØRRE SAGER ANLAGT IMOD EU

Import og markedsføring af sælprodukter (DS369, DS400 og DS401)

DS369 – Certain Measures Prohibiting the Importation and Marketing of Seal Products

Canada anmodede den 25. september 2007 om konsultationer med EU vedr. den belgiske og nederlandske lovgivning, som forbyder import, distribution, markedsføring og salg af sælprodukter, samt af produkter, der indeholder sælprodukter. Der blev afholdt konsultationer mellem EU og Canada den 14. november 2007. Efterfølgende er de omstridte foranstaltninger blevet afløst af anden EU-regulering, som er omfattet af Canadas nyere sag mod EU, DS400, og der forventes derfor ikke yderligere udvikling i denne sag.

DS400/401 - Measures Prohibiting the Importation and Marketing of Seal Products

EU-forordning 1007/2009, der trådte i kraft den 20. november 2009, forbyder markedsføring af produkter fra sæler i EU, både for så vidt angår sælprodukter produceret i EU og sælprodukter importeret fra udlandet, men ikke for så vidt angår produkter i transit gennem EU. Forbuddet håndhæves ved grænsen og træder i kraft 9 måneder efter forordningens ikrafttræden, hvilket vil sige i august 2010. Canada (DS400) og Norge (DS401) påstår, at forbuddet er i strid med artiklerne 2.1. og 2.2. i TBT-aftalen, artiklerne I:1, III.4 og X.1 i GATT-aftalen af 1994 samt artikel 4.2 i Landbrugsaftalen. Landene anmodede derfor om konsultationer herom med EU i begyndelsen af november 2009. Fælleskonsultationer blev afholdt den 15. december 2009.

Bananer (DS27/80)

Sagskomplekset om bananer udsprang af EU's regler om et fælles marked for bananer, der blev indført i 1993. Fællesskabsreglerne var et forsøg på at tilgodese hensyn til tidligere europæiske kolonier og ønsket om at danne et fællesmarked. Fællesskabsreglerne gav en særlig fordelagtig behandling til bananer fra oversøiske territorier og EU-landenes tidligere kolonier, mens indførslen af bananer fra andre lande, herunder i Latinamerika (hvor mange amerikanske selskaber opererer) og Ecuador var mindre fordelagtige. Den første bølge af sagsanlæg fra Columbia, Costa Rica, Guatemala, Nicaragua og Venezuela mod EU fandt sted i juni 1992. De følgende femten år har fulgt en række sager i WTO-systemet, der alle udsprang af EU's regler om import af bananer.

De sidste par år har udviklingen været den, at Ecuador fik nedsat et panel den 20. marts 2007, fordi Ecuador anser EU's importregime for bananer for at være uoverensstemmende med unionens WTO-forpligtelser. Ecuador mener for det første, at EU's præferencer til AVS-landene er i strid med GATT artikel I, for det andet, at EU's toldtarifkvote for bananer med oprindelse i AVS-landene er i uoverensstemmelse med GATT artikel XIII:1 og XIII:2, og for det tredje, at den autonomt pålagte toldtarif på 176 € pr. ton for øvrige bananer fra WTO-medlemmer er i modstrid med GATT artikel II.

USA, som i modsætning til Ecuador aldrig har bedt EU om konsultationer, anmodede den 29. juni 2007 om nedsættelse af et panel. Et sådant blev nedsat ved et særligt

møde den 12. juli 2007, bestående af de samme paneldeltagere som i Ecuadors sag. USA har alene gjort gældende, at EU's toldtarifkvote er WTO-stridig.

Colombia (DS361) anmodede den 17. marts 2007 om WTO konsultationer med EU under GATT artikel XXIII, på baggrund af de samme substantielle påstande som er blevet gjort gældende af Ecuador. Processuelt påberåbte Colombia sig imidlertid yderligere regler, som giver udviklingslande mulighed for at anvende særlige procedurer, som forudsætter mægling ved WTO's generaldirektør og en kortere deadline for panelrapporter. Panama fulgte i juni 2007 Columbias eksempel (DS364). Konsultationerne blev afholdt den 13. april og den 27. juni 2007.

I november og december 2007 blev der af henholdsvis Colombia og Panama anmodet om mægling ved generaldirektøren, hvorefter adskillige konsultationer mellem samtlige involverede lande fandt sted, herunder også Honduras og Nicaragua. Mæglingen resulterede i et kompromisforslag fra generaldirektøren, som der imidlertid ikke var tilslutning til.

Panelets endelige rapport udkom den 7. april 2008, og denne indeholdt en kendelse, det gik imod EU. Efter det mislykkede forsøg på at opnå enighed ved mægling ved WTO's generaldirektør og i forbindelse med det afholdte mini-ministermøde i juli 2008, notificerede EU den 28. august 2008 sin intention om at appellere panelets afgørelse. En offentlig appelhøring fandt sted den 16.-17. oktober 2008. Den 26. november 2008 stadfæstede appelorganet panelets konklusioner om, at EU med sit importregime for bananer havde handlet i strid med GATT artikel XIII og II. Appellrapporten blev vedtaget af tvistbilæggelsesorganet i december 2008.

Efter intensive forhandlinger i løbet af 2009 mellem EU og de latinamerikanske bananproducenter blev en aftale vedrørende betingelserne for konfliktens endelige løsning underskrevet den 15. december 2009. Sagens definitive afvikling bør således kunne finde sted, når EU's nye toldtariffer, som de er fastsat i aftalen, bliver godkendt. I mellemtiden har parterne indgået "våbenhvile", da de latinamerikanske lande ikke vil træffe foranstaltninger i forbindelse med verserende konflikter forudsat, at EU overholder sine forpligtelser som fastsat i aftalen.

Sagskomplekset omkring bananer har haft vidtrækkende politiske følger. Det er forhåbningen, at en løsning på banansagen nu kan få positiv indflydelse på Doha Rundens fremdrift, da endnu en sten nu synes at være ryddet af vejen.

GMO'er (DS291)

USA, Argentina og Canada anlagde i 2003 sag ved WTO om, hvad man ser som EU's begrænsninger i forhold til brug og indførsel af genetisk modificerede organismer (GMO'er). Sagen vedrører markedsadgang for GMO-fødevarer og -foderstoffer til det europæiske marked og angår EU-reglerne fra 2002, der sikrer mærkning og miljø- og sundhedsovervågning af produkterne samt krav til sporbarhed og muliggør tilbagetrækning af miljø- og sundhedsskadelige produkter fra EU's marked. Disse regler ophævede et moratorium, hvori en række EU-lande var enige om ikke at tillade GMO'er i EU. Siden moratoriets ophævelse er et antal GMO'er blevet godkendt.

Panelrapporten blev vedtaget af tvistbilæggelsesorganet den 21. november 2006. I rapporten blev det fastslået, for det første, at EU havde anvendt et generelt de facto

moratorium ved godkendelse af biotekprodukter i perioden juni 1999 til august 2003, for det andet, at EU havde handlet i strid med SPS-aftalen i forbindelse med godkendelsesprocedurerne for 24 (ud af 27) GMO-produkter, og for det tredje, at 9 nationale beskyttelsesforanstaltninger ikke var baseret på risikovurderinger og derfor var i strid med SPS-aftalens artikel 2.2 og 5.1.

EU valgte ikke at appellere panelrapporten, men havde brug for tid til at komme i overensstemmelse med panelets anbefalinger og afgørelser. Den 21. juni 2007 blev EU enig med de klagende parter om, at rimelig tid ville være 12 måneder, dvs. 21. november 2007. Den 17. januar 2008 indgav USA en anmodning om gengældelsesforanstaltninger med henvisning til udløbet af den rimelige tidsperiode, hvilket EU gjorde indsigelse imod den 6. februar 2008. Ved et særligt møde i tvistbilæggesystemet den 8. februar blev sagen henvist til voldgift, om hvilket EU og USA dog ved aftale af 18. februar 2008 har suspenderet forhandlingerne, indtil visse overholdelsesprocedurer er gennemført. Derefter er en lang række tekniske møder blevet afholdt mellem EU og USA. 7. møderunde fandt sted den 22.-23. oktober 2008, og der er ikke siden blevet anmodet om yderligere tekniske møder.

BILAG 5: BEACH CLUB-SAMARBEJDET

Beach Club kredsens funktioner

Beach Club samarbejdet blev etableret i 1998 og er et samarbejde mellem en række handelspolitiske interessenter i Danmark, blandt andet ministerier, styrelser, erhvervsorganisationer og NGO'er. Beach Club kredsen har til opgave at afdække interesser vedrørende holdninger til emner, som er genstand for drøftelse i WTO. Foruden at øge gennemsigtigheden, ikke mindst overfor civilsamfundet, fungerer Beach Club som et rent rådgivende forum, hvor de repræsenterede organisationer har mulighed for at tilkendegive deres respektive interesser i relation til emner for det internationale handelspolitiske samarbejde.

Beach Club Generel Kreds

Beach Club arbejdsgrupper

- Elektronisk handel
- Handel og arbejdstagerrettigheder
- Handel og investering (inkl. TRIMs)
- Handel og konkurrence
- Handel og miljø (inkl. klima)
- Handel og udvikling
- Landbrug
- Offentlige indkøb
- Organisatoriske spørgsmål
- SPS (Sanitære- og plantesundhedsstandarder)
- Søfart
- TBT (tekniske handelshindringer)
- Tekstiler
- Tjenesteydelser (ekskl. søfart)
- TRIPS
- Varehandel

Medlemmer af Beach Club samarbejdet

3F	92-gruppen
AI rådet	Akademikernes Centralorganisation
Arbejdsmarkedsstyrelsen	Artic Information
Beskæftigelsesministeriet	Bygge-, Anlægs- og Trækartellet
CARE	Danmarks Fiskeindustri- og eksportforening
Danmarks Fiskeriforening	Danmarks Naturfredningsforening
Danmarks Rederiforening	Dansk Arbejdsgiverforening
Dansk Byggeri	Dansk Erhverv

Medlemmer af Beach Club samarbejdet

Dansk Industri	Dansk Institut for Internationale Studier
Dansk Kunstnerråd	Dansk Textil og Beklædning
Dansk Ungdoms Fællesråd	Direktorat for Fødevarer Erhverv
Energistyrelsen	Erhvervs- og Byggestyrelsen
Erhvervs- og Selskabsstyrelsen	Finansministeriet
Finansrådet	Finanstilsynet
Folkekirkens Nødhjælp	Forbrugerstyrelsen
Foreningen af Rådgivende Ingeniører	Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd
Færøernes Hjemmestyre	Fødevarestyrelsen
Fødevarøkonomisk Institut	Greenpeace
Grønlands Hjemmestyre	Grønlands Repræsentation
H/K Privat	Inuit Circumpolar Conference
Justitsministeriet	Klima- og Energiministeriet
Kommunernes Landsforening	Konkurrencestyrelsen
Kulturministeriet	Kvindernes U-landsudvalg
Landbrug og Fødevarer	LO
Lægemiddelindustriforeningen	Maskinmestrenes Forening
Max Havelaar	Mellemfolkeligt Samvirke
Miljøministeriet	Miljøstyrelsen
Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration	Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri
Ministeriet for sundhed og forebyggelse	Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling
Nationalbanken	Novo Nordisk A/S
Novozymes A/S	Nærings- og Nydelsesmiddelarbejder Forbundet
Patent- og Varemærkestyrelsen	Plantedirektoratet
Rektorkollegiets Sekretariat	SKAT
Skatteministeriet	Skov- og Naturstyrelsen
Socialministeriet	Statsministeriet
Søfartens Ledere	Søfartsstyrelsen
Transportministeriet	Udenrigsministeriet
Undervisningsministeriet	WWF Verdensnaturfonden
Økologisk Landsforening	Økonomi- og Erhvervsministeriet
Århus Handelshøjskole	

BILAG 6: ORDLISTE

ABI: Argentina, Brasilien, Indien.

ACP: På dansk: AVS-landene (se side 87).

ACTA: Anti-Counterfeiting Trade Agreement. En mindre gruppe – Canada, EU, Japan, Schweiz og USA – påbegyndte i 2006 og 2007 indledende drøftelser om en international handelsaftale til imødegåelse af forfalskninger. I juni 2008 indledtes egentlige forhandlinger med en større gruppe af lande (Australien, Canada, EU og dens 27 medlemsstater, Japan, Mexico, Marokko, New Zealand, Republikken Korea, Singapore, Schweiz og USA). Forhandlingerne har til formål at etablere internationale standarder for håndhævelse af intellektuelle ejendomsrettigheder med henblik på at imødegå det voksende problem med forfalskninger.

Ad valorem told: Told, der fastsættes som en procentdel af prisen på en vare (modsat told som et fast beløb, fx pr. ton af en vare).

AfT: Aid for Trade; den bredeste kategori af handelsrelateret bistand, der foruden TRA (se side 98) bl.a. omfatter bistand til handelsrelateret infrastruktur.

Aggregate Measure of Support (AMS): Beregning af støtten til landbruget. AMS måler værdien af den gule støtte som forskellen på landbrugsproduktionens værdi ved anvendelse af repræsentative priser på henholdsvis hjemmemarkedet og i den internationale handel. Støtte i den gule kasse (se side 92) er begrænset i overensstemmelse med de forpligtelser, der blev indgået i Uruguay Runden. EU's og USA's landbrugsproduktion er i samme størrelsesorden (190-200 mia. USD). Ikke desto mindre er EU's støtteloft væsentligt højere end USA's (støtten fordeles på flere landmænd). I dag ligger både EU og USA under loftet. EU ønsker en yderligere reduktion af loftet beregnet ud fra de gældende forpligtelser, mens USA ønsker en harmonisering af støtteniveauet.

ANDEAN: Se Andinpagtlandene.

Andinpagtlandene: Samarbejde mellem Bolivia, Colombia, Ecuador, Peru og Venezuela (indtil 2006).

Anti-dumping: Fællesbetegnelse for foranstaltninger, som har til formål at modvirke effekten af dumping (se side 89). Antidumpingafgift kan pålægges varer, der importeres til dumpede priser til skade for producenter af konkurrerende varer i importlandet. Afgiften svarer til forskellen mellem den dumpede pris og varens beregnede normale pris.

Anti-subsidie: Foranstaltninger, typisk i form af øget told eller afgifter, der pålægges af et importland for at imødegå virkningerne af subsidier, som i et eksportland er ydet til eksportører eller producenter af en given vare. Betegnes ofte Countervailing measure eller CVM, på dansk: Udligningsforanstaltning (se side 99).

Anvendt told betegner den told, der faktisk opkræves ved import. Anvendte toldsatser kan være lavere end de "bundne toldsatser" (se side 88).

APEC: Asian Pacific Economic Cooperation. Samarbejde om handel og økonomi mellem 21 lande i Asien og Stillehavsområdet. Medlemmer: Australien, Brunei Darussalam, Canada, Chile, Filippinerne, Hongkong, Indonesien, Japan, Kina, Kinesisk Taipei (Taiwan), Malaysia, Mexico, New Zealand, Papua New Guinea, Peru, Republikken Korea, Rusland, Singapore, Thailand, USA og Vietnam.

Appelorganet: WTO's øverste myndighed i tvistbilæggelse (se side 98). Appelorganet kan ændre panelafgørelser i konkrete tvister, der appelleres. Appelorganet består af syv personer med juridisk sagkundskab inden for WTO-aftalesættet, og som skal handle uafhængigt. Udpeges af WTO's medlemmer for en periode på fire år (mulighed for forlængelse én gang). Minimum tre af appelorganets medlemmer deltager i afgørelsen af en given sag.

Artikel 133-komiteén: Betegnelse for den EU-rådskomiteé, som Kommissionen iht. Traktatens art. 133 skal rapportere til og drøfte handelspolitiske spørgsmål med.

ASEAN: Association of South East Asian Nations. Omfatter Brunei Darussalam, Burma, Cambodja, Filippinerne, Indonesien, Laos, Malaysia, Singapore, Thailand og Vietnam.

ATTAC: Folkelig protestbevægelse mod negative følger af globaliseringen. Arbejder bl.a. for beskatning af transnationale finansielle transaktioner for at skaffe penge til fattigdomsbekæmpelse.

Autonom liberalisering: Betegner, at lande selv sænker toldsatser og fjerner handelshindringer uden at være anmodet om det af andre lande. Autonom liberalisering medfører ikke nødvendigvis, at andre lande gengælder ved en tilsvarende liberalisering af deres importvilkår.

AVS: Afrika-Vestindien-Stillehavet. 78 lande i Afrika, Caribien og Stillehavsregionen (Africa, Caribbean, Pacific). Landene underskrev i 1975 Lomé-konventionen, der var et samarbejdsprogram indgået med EU.

Beskyttelsesforanstaltninger: Handelspolitiske foranstaltninger til beskyttelse af den nationale produktion i tilfælde af væsentligt forøget import af konkurrerende produkter, fx anti-dumping.

Bilateral handelsaftale: Aftale indgået mellem to parter, herunder også aftaler mellem regioner.

Blå kasse (Blue Box): Betegner en særlig form for landbrugsstøtte, som ikke i WTO er omfattet af forpligtelse til reduktion. Støtte i blå kasse er knyttet til produktionsbegrænsning og dermed undtaget fra den reduktionsforpligtelse, der ellers gælder for støtte i den gule kasse (se side 92), selv om støtten ikke er produktionsneutral som støtte i grøn kasse (se side 92). Omfatter støtte til anvendelse af produktionsfaktorer, som ledsages af produktionsbegrænsende foranstaltninger, fx areal- eller dyrepræmier, som ledsages af braklægning af en del af det dyrkede areal eller af mælkekvoter og

begrænsninger i omfanget af husdyrhold. De hidtidige markedsordninger i EU er efter reformen i 1990'erne i vidt omfang i den blå kasse. Se også: Box.

Border Adjustment (BA): Grænsetilpasninger, der vil kunne virke som toldbarriere mod lande og/eller varer, der ikke opfylder – mere eller mindre velunderbyggede – kriterier, fx klimavenlighed, typisk baseret på mængden af CO₂-udledninger i forbindelse med varens produktion.

Bottom-up: Betegnelse for en WTO-forhandlingspraksis, hvor medlemmerne forhandler og opnår enighed emne for emne. Efterhånden som der opnås enighed om enkeltspørgsmål, bliver det endelige forhandlingsresultat gradvist klarere.

Box: På dansk: Kasse. I WTO er subsidier (statsstøtte) almindeligvis opdelt efter et trafiklys-system, dvs. rød støtte ("red box") er forbudt og skal standse; gul støtte ("amber box") skal reduceres, dvs. bremses, mens grøn støtte ("green box") er tilladt og kan fortsætte. På landbrugsområdet eksisterer derudover en særlig blå kasse ("blue box"), der omfatter støtte knyttet til en begrænsning af produktionen. Blå støtte er derved undtaget fra den reduktionsforpligtelse, der ellers gælder for gul støtte, selv om den ikke er produktionsneutral som grøn støtte. Se også: Blå kasse, grøn kasse, gul kasse og rød kasse.

Bretton Woods institutionerne: Betegnelse for Verdensbanken (International Bank for Reconstruction and Development, IBRD) og IMF (International Monetary Fund), der blev oprettet som resultat af en FN-konference i Bretton Woods, New Hampshire i 1944. Oprindeligt skulle også en international handelsorganisation have været oprettet, men det måtte opgives og resulterede i stedet i GATT.

BRIC-landene: Brasilien, Rusland, Indien og Kina.

Bundne toldsatser: Toldsatser, som medlemmerne i WTO har bundet til et maksimalt niveau. Aftaler om toldnedsættelse er knyttet til de bundne satser. De faktisk anvendte toldsatser må ikke overskride de bundne satser. Såfremt et medlem ønsker at opkræve højere told end den bundne sats, skal de WTO-medlemmer, der rammes, kompenseres på andre områder.

Cairns: Gruppe af lande, der eksporterer landbrugsvarer, og som ønsker liberalisering af handelen med landbrugsvarer. Dannet i 1986 forud for Uruguay Runden (se side 99). Omfatter i dag: Argentina, Australien, Bolivia, Brasilien, Canada, Chile, Colombia, Costa Rica, Filippinerne, Guatemala, Indonesien, Malaysia, New Zealand, Paraguay, Sydafrika, Thailand og Uruguay.

CARICOM: La Comunidad del Caribe (Caribbean Community). Samarbejde og fællesmarked omfattende 15 caribiske lande: Antigua and Barbuda, Bahamas, Barbados, Belize, Dominica, Grenada, Guyana, Jamaica, Montserrat, St. Kitts and Nevis, St. Lucia, St. Vincent and the Grenadines, Surinam, Trinidad og Tobago.

Circumvention: Teknisk betegnelse for forsøg fra eksportører på at omgå antidumping, udligningsforanstaltninger, kvoter og andre restriktioner.

COP13, 14 og 15: Henholdsvis 13., 14. og 15. "Conference of the Parties", dvs. konference for parterne i FN's Klimakonvention.

Copyright: Beskyttelse af forfatteres, komponisters, maleres og andre kunstners rettigheder i forhold til deres værker, herunder også computerprogrammer og film, mod ulovlig kopiering og brug.

Cotonou-aftalen: Indgået i 2000 til afløsning af Lomé-aftalen. Danner ramme om det udviklingspolitiske, økonomiske, handelsmæssige og industrielle samarbejde mellem EU og AVS-landene (se AVS).

CTE: Committee for Trade and Environment. WTO's handels- og miljøkomité.

CVM: Countervailing measures. På dansk: Udligningsforanstaltning (se side 99).

DDA: Doha Development Agenda. Anvendes til at betegne ministererklæringen fra WTO's ministerkonference i 2001 i Doha, som udgør dagsordenen (mandatet) for forhandlingerne under Doha Runden (se dette).

De minimis undtagelse: Ved beregning af handels- og produktionsforvridende støtte under gul kasse ser man bort fra støtte, der ikke overstiger 5 % af værdien af en produktion opgjort for hvert landbrugsprodukt. Specielt USA har benyttet denne undtagelse. En nedsættelse af de minimis-grænsen vil derfor særligt berøre USA – og figurerer derfor blandt EU's ønsker.

Digits, digit-level (på dansk: ciffer og ciffer-niveau) anvendes i forbindelse med told til at betegne de "koder", der anvendes til at identificere varer og vare-grupper. Produktkategorier opdeles ved at tilføje flere cifre (fx er 02 kød, mens 0203 er svinekød og 020321 er frosset svinekød). Se også "harmoniserede system".

Doha Runden eller Doha udviklingsrunden: Igangværende WTO-forhandlingsrunde om liberalisering af international handel. Igangsat på basis af ministererklæring fra Doha-ministtermødet og betegnes derfor ofte også DDA (se dette).

Dumping: Påvirkning af handel ved salg af varer til lavere priser. Der findes både en pris- og en omkostningsdefinition på dumping. Prisdefinitionen er baseret på, at eksportpriserne er lavere end markedsprisen på eksportørens hjemmemarked. Omkostningsdefinitionen bygger derimod på, at eksportpriserne er lavere end eksportørens produktionsomkostninger.

Duty drawback (DDB): Refusion af told for import af råvarer og komponenter eller undladelse af opkrævning, hvis en færdigvare eksporteres.

Dyre- og plantesundhedsmæssige foranstaltninger: Krav til varer for at beskytte menneskers, dyrs og planters liv og sundhed.

EBA: "Everything but arms". Den populære betegnelse for EU's beslutning af 26. februar 2001 om at tilbyde de mindst udviklede lande fri markedsadgang for alle deres produkter, bortset fra våben og ammunition.

EIF: "Enhanced Integrated Framework". Den styrkede integrerede Ramme sigter på at forbedre de mindst udviklede landes muligheder for at udnytte deres handelsmæssige muligheder gennem samordning af den handelsrelaterede bistand til disse lande fra en snes bilaterale donorer og 8 internationale organisationer.

Eksportbegrænsning: Begrænsning af eller økonomiske incitamenter til ikke at eksportere (råvarer, halvfabrikata eller færdige produkter) fra et land.

Eksportforbud: Forbud mod at eksportere (råvarer, halvfabrikata eller færdige produkter) fra et land.

Eksportlicens: Krav om licens eller anden tilladelse til eksport af et givet produkt.

Eksportskat: Direkte eller indirekte skat eller afgift ved eksport af et produkt (råvarer, halvfabrikata eller færdige produkter).

Eksportsubsidier: Økonomisk tilskud (statsstøtte), som ydes til en producent på betingelse af, at de producerede varer eksporteres.

EPA: Economic Partnership Agreement. På dansk: Økonomisk partnerskabsaftale (se side 99).

Euromed: EMEA: Euro-Mediterranean Association Agreement. Samarbejde om frihandel inden for Barcelona-processen. Omfatter EU og følgende samarbejdspartnere i det sydlige middelhavsområde: Algeriet, Egypten, Israel, Jordan, Libanon, Marokko, Det palæstinensiske Selvstyreområde, Syrien og Tunesien.

FDI: Foreign Direct Investment. På dansk: Direkte udenlandske investeringer.

FIPs: Five Interested Parties (USA, EU, Indien, Brasilien og Australien), som fokuserer på landbrugsforhandlingerne, især vedrørende markedsadgang.

Forpligtelse: Betegnelse for skridt som WTO-medlemmer lover at tage med henblik på åbning af markeder for udenlandsk handel.

Forsigtighedsprincippet: Er bl.a. nævnt i Rio-erklæringen om Miljø og Udvikling fra 1992 (15. princip). Forsigtighedsprincippet fastslår, at såfremt der er fare for alvorlig eller uoprettelig skade, skal mangel på fuld videnskabelig dokumentation ikke tjene som undskyldning for at tage omkostningseffektive og forebyggende skridt.

Forsigtighedsprincippet er kort sagt udtryk for, at det i visse situationer kan være bedre at forebygge end at genoprette skader på miljøet, menneskers sundhed etc.

Fredsklausulen: WTO's medlemmer aftalte i Uruguay Runden ikke at ville ty til at anvende WTO's tvistbilæggelsessystem på handel med landbrugsvarer, førend fredsklausulen på landbrugsområdet ophørte med udgangen af 2003. Fredsklausulen er i dag fuldstændig ophørt, hvilket bl.a. har medført sager i WTO's tvistbilæggelsessystem mod amerikanske støtteordninger. EU og USA vil begge have en interesse i en forlængelse af fredsklausulen, idet nogle af deres markedsordninger (fx sukker) ellers vil kunne blive underkendt. Udløbet af fredsklausulen er vigtig for dynamikken i DDA-forhandlingerne om landbrug.

Frihandelsaftale/-område: Aftale mellem lande om at fjerne indbyrdes handelshindringer som told mv. NAFTA-aftalen mellem USA, Canada og Mexico er et eksempel herpå. I modsætning til en toldunion (se side 98) har lande i en frihandelsaftale ikke nødvendigvis fælles toldsatser over for tredjelande.

FTA: Free Trade Agreement. Aftale om liberalisering af handel med varer og tjenesteydelser på reciprok basis. Fraviger WTO's MFN-princip (se side 94).

Fælles handelspolitik: I EU er der eksklusiv fællesskabskompetence på det handelspolitiske område. Kommissionen fører handelspolitiske forhandlinger med tredjelande på grundlag af et mandat fra Rådet og konsulterer løbende med medlemslandene i art. 133-komiteén (se side 87).

Følsomme produkter: Produkter, der i forbindelse med tilbud om forbedret markedsadgang undtages fra de generelle toldreduktioner, så tolden reduceres mindre.

G6, G7: Betegner i WTO-forhandlingerne de ledende medlemmer: EU, USA, Brasilien, Indien, Japan, Australien og - i G7 - Kina.

G8: Gruppe af 8 lande: Canada, Frankrig, Tyskland, Italien, Japan, Rusland, Storbritannien og USA. Desuden deltager EU (Kommission & formandskab) i G8-møderne.

G20: Betegnelsen G20 anvendes i flere forskellige sammenhænge og betydninger:

G20 anvendes om den gruppe af lande, der mødes til topmøde om den finansielle krise. Denne kreds omfatter: Argentina, Australien, Brasilien, Canada, Frankrig, Indien, Indonesien, Italien, Japan, Kina, Mexico, Republikken Korea, Rusland, Saudi Arabien, Storbritannien, Sydafrika, Tyrkiet, Tyskland og USA samt EU (repræsenteret ved henholdsvis formanden for Det Europæiske Råd og formanden for Kommissionen); desuden deltager Spanien og Nederlandene (på ekstraordinær basis) samt Verdensbanken, IMF og det Finansielle Stabilitetsforum.

I WTO's landbrugsforhandlinger betegner G20 en gruppe af udviklingslande med særlige interesser i landbrug. Gruppen omfatter: Argentina, Bolivia, Brasilien, Chile, Cuba, Egypten, Filippinerne, Guatemala, Indien, Indonesien, Kina, Mexico, Nigeria, Pakistan, Paraguay, Peru, Sydafrika, Tanzania, Thailand, Uruguay, Venezuela, Zimbabwe.

GATS: General Agreement on Trade in Services – Den Almindelige Overenskomst om Handel med Tjenesteydelser. WTO-aftale om handel med tjenesteydelser.

GATT 1994: Den opdaterede GATT-overenskomst (General Agreement on Tariffs and Trade – Den Almindelige Overenskomst om Told og Udenrigshandel) fra 1994. Den oprindelige GATT-overenskomst fra 1947 lagde grunden til det multilaterale handelssystem og blev den 1. januar 1995 afløst af WTO. GATT 1994-overenskomsten udgør i dag en fundamental del af WTO-aftalekomplekset.

Geografiske indikationer (GI's): Betegnelser på varer, der stammer fra et bestemt land eller en bestemt egn, og for hvilke særlige karakteristika ved produktet kan tilskrives dets geografiske oprindelse (fx champagne og tequila). Brugen af geografiske betegnelser er beskyttet i TRIPS-aftalen (se side 98). EU ønsker øget GI-beskyttelse både for vin og spiritus og for andre produkter.

GCC: Golf Cooperation Council. Samarbejde mellem Bahrain, Kuwait, Oman, Qatar, Saudi Arabien og Forenede Arabiske Emirater.

Globalisering: Beskrives ofte som det forhold, at samme vare eller tjenesteydelse markedsføres og sælges samtidig Verden over. Globalisering hænger bl.a. sammen med liberalisering af markedsadgang og lettere kommunikation og transport og dermed friere global bevægelighed for varer, tjenesteydelser, idéer og personer.

GSP: Generalized System of Preferences. På dansk: Generelle Told-præferencesystem. Ordning, hvorved udviklede lande kan give lavere – præferentiel – told til import fra udviklingslande.

Grøn kasse (Green Box): Betegner i WTO subsidier (statsstøtte), der ikke eller kun i begrænset omfang påvirker handelen. Støtte i grøn kasse er tilladt. Anvendes i landbrugsforhandlingerne om produktionsneutral intern støtte, der er undtaget fra reduktionsforpligtelse. Traditionelt er i grøn kasse medregnet støtte, der formodes at have minimal indflydelse på handel og produktion, fx

- indkomststøtte til producenter (som ikke er knyttet til den løbende landbrugsproduktion, men typisk baseret på fastfrosne, historiske tal);
- støtte til forskning, uddannelse og rådgivning;
- inspektion og sygdomsbekæmpelse;
- støtte til infrastruktur, strukturtilpasning og miljø;
- nationale fødevarerprogrammer for mindre bemedlede.

EU's Mid Term Review omlægger en stor del af den støtte, som hidtil har ligget i blå kasse, til afkoblet indkomststøtte, som opfylder kravene til den grønne kasse. EU ønsker endvidere støtte til fremme af dyrevelfærd indføjet blandt formålene under grøn kasse.

Gul kasse (Amber Box): Betegner i WTO subsidier (statsstøtte), som er knyttet til produktion, og som skal reduceres. Anvendes i landbrugsforhandlingerne om produktionsafhængig intern støtte. Omfatter intern landbrugsstøtte, som opmuntrer til større produktion og dermed indirekte forvridning af handelen.

Handelslettelse: Fjernelse af hindringer for varers bevægelse over grænser, fx gennem forenkling af toldprocedurer. Siden 2004 særligt forhandlingsområde i Doha Runden.

Harmoniserede system: System af kodenumre, der anvendes til at identificere produkter i forbindelse med toldbehandling. Koderne er internationalt standardiserede op til seks cifre. Ved at tilføje flere cifre kan lande nationalt indføje særlige distinktioner med henblik på toldbehandling og andre formål. Se også "Digits, digit-level".

IF: Integrated Framework; integreret ramme for handelsrelateret bistand til de mindst udviklede lande. Afløst af EIF.

Ikke-toldmæssige handelshindringer: Fx kvoter, importlicens, importforbud og importrestriktioner af hensyn til bl.a. sundheds- og forbrugerbeskyttelse.

ILO: International Labour Organization. FN's organisation for arbejdsmarkedsforhold.

IMF: International Monetary Fund. Den internationale Valutafond. Sammen med Verdensbanken oprettet som led i Bretton Woods-systemet i 1944.

Importtold: Told, der pålægges ved import af en vare.

Intern beskatning: Nationale eller lokale skatter og afgifter, fx moms og forbrugsafgifter.

IP, IPR: Intellectual Property Rights, på dansk intellektuel ejendomsret eller immaterialret. Omfatter bl.a. patenter, varemærker og copyright. Reguleres i WIPO og i TRIPS-aftalen i WTO (se hhv. side 99 og 98).

ISO: International Standards Organisation; organisation for internationalt standardiseringsarbejde.

ITC: International Trade Center; Det internationale Handelscenter under UNCTAD og WTO, der bistår udviklingslande med at fremme deres eksport.

Komparative fordele: Nationaløkonomisk begreb, der beskriver, at et land – sammenlignet med et andet land – er forholdsmæssigt bedre til at producere nogle produkter frem for andre. Et land vil altid have en komparativ fordel sammenlignet med et andet land ved produktion af varer. Teorien forklarer bl.a., hvorfor to lande begge kan have fordel ved at handle sammen uanset landenes størrelse, ressourcer mv.

Konkurrencebegrænsning: Lokale konkurrenceregler, fx minimumspriser eller mængdebegrænsninger, begrænser import og salg af produkter.

Konsensus: Beslutningsform i WTO, hvor hvert medlem formelt har én stemme, men beslutninger normalt tages ved konsensus, dvs. at ingen af de medlemmer, der er til stede, når en beslutning bliver truffet, formelt gør indsigelse.

Kvantitative restriktioner: Begrænsninger i mængden af varer eller værdien af varer, der kan importeres (eller eksporteres) inden for en bestemt tidsperiode, fx kvoter, toldkontingenter og frivillige eksportrestriktioner.

Kvotest: Mængdemæssig begrænsning af importen af en vare.

Landbrugsprodukt: Defineres i WTO's landbrugsaftale, der bl.a. udelukker produkter fra fiskeri og skovbrug.

LDCs: Least Developed Countries. På dansk: Mindst udviklede lande.

Lesser-duty princippet: Princip om at anvende den laveste værdi af dumping og skadesmargin, hvis antidumpingforanstaltning indføres.

Lomé-konventionen: Er nu opdateret i Cotonou-aftalen (se side 89).

Markedsadgang: Åbning af markeder for import af varer. Kan bl.a. ske ved nedsættelse af told.

Marrakesh-aftalen: Aftale om oprettelse af Verdenshandelsorganisationen WTO. Indgået i Marrakesh (Marokko) i 1994 som led i afslutningen af Uruguay Runden. Marrakesh-aftalen er den overliggende "paraply" i WTO-samarbejdet, hvor de konkrete aftaler – GATT, GATS og TRIPS – udgør de substansmæssige søjler.

MEA: Multilateral Environment Agreements; multilaterale miljøaftaler.

MERCOSUR: Markedsdannelse omfattende Argentina, Brasilien, Paraguay og Uruguay.

MFN-princippet: Most-Favoured Nation Principle. På dansk: Mestbegunstigelsesprincippet. Centralt princip i WTO, som indebærer, at alle begunstigelser givet af et WTO-medlem til et andet skal udstrækkes til hele WTO-medlemskredsen. Omfatter ikke præferentielle toldsatser i medfør af særlige bilaterale og regionale frihandelsaftaler eller told inden for kvoter.

Modalitet: Betegner i WTO-forhandlinger en fremgangsmåde, der aftales – fx en formel for toldreduktioner, koefficienter, procentsatser for reduktion af subsidier – og som skal lægges til grund for udformningen af medlemmernes endelige forpligtelser.

Modes (tjenesteydelser): I GATS-aftalen er levering af tjenesteydelser opdelt efter fire forskellige leveringsformer eller "modes":

- Mode 1: Grænseoverskridende levering (fx telefonisk rådgivning eller international transport).
- Mode 2: Forbrug i et andet land (fx turisme eller studieophold).
- Mode 3: Handelsmæssig tilstedeværelse (fx etablering af bankvirksomhed i et andet land ved hjælp af nøglepersonale fra moderlandet).
- Mode 4: Midlertidig personbevægelse (fx udstationering af rådgivere på kortere kontrakter).

NAMA: Non-Agricultural Market Access. På dansk: Markedsadgang for ikke-landbrugsvarer. NAMA-forhandlingerne omfatter bl.a. industriprodukter, fisk og fiskeriprodukter, minedrift og skovbrug.

NAMA-11: Gruppe med særligt fokus på NAMA-forhandlingerne, der består af følgende lande: Argentina, Brasilien, Egypten, Indien, Indonesien, Namibia, Filippinerne, Sydafrika, Tunesien og Venezuela.

Nationalbehandlingsprincip: Centralt WTO-princip, der indebærer, at udenlandske varer efter toldbehandling skal gives samme behandling som nationale varer.

NTB: Non-Tariff Barriers. På dansk: Ikke-toldmæssige handelshindringer, dvs. fx kvoter, importlicens, importforbud og importrestriktioner af hensyn til bl.a. sundheds- og forbrugerbeskyttelse.

Offentlige indkøb: Offentlige myndigheders – statslige, regionale eller lokale myndigheders – indkøb, herunder i form af offentligt udbud (licitation).

Oprindelsesbetegnelser: Se geografiske indikationer.

Oprindelsesregler: Bestemmelser vedrørende et produkts oprindelsesland. Oprindelse kan være afgørende for, om en import falder under en given kvote eller kan opnå en særligt fordelagtig toldbehandling.

Overvågning: Kontrol af import og eksport fx ved statistisk overvågning eller gennem import-/eksportlicenser, der udstedes automatisk. Kan anvendes for samlede import/eksport eller for begrænsede områder, fx særligt følsomme produkter.

Panel: Et panel består af tre eller fem personer og er en hjørnesteen i WTO's tvistbilæggelsessystem (se side 98). Paneler behandler klagesager mellem et eller flere WTO-medlemmer og afgiver kendelser i form af rapporter. Panelafgørelser bliver automatisk vedtaget af WTO's tvistbilæggelsesorgan (kan kun ændres med konsensus, hvilket vindende part normalt vil modsætte sig), men kan ændres af appelorganet (se side 87).

Plurilaterale forhandlinger: En metode til at øge forpligtelserne indenfor områder i WTO-forhandlinger, der har særlig interesse for en gruppe af lande. Det vil sige områder, hvor et antal lande selv giver udtryk for, at de ønsker at påtage sig ekstra forpligtelser i forhold til det, man måtte blive enige om i de multilaterale forhandlinger. I plurilaterale forhandlinger deltager kun en del af WTO-medlemskredsen, og kun deltagerne påtager sig forpligtelser. Resultatet af plurilaterale forhandlinger kommer alle WTO-medlemmer til gode gennem MFN-princippet.

Priskontrol: Officielt fastsatte import- eller eksportpriser, fx i forbindelse med fastsættelse af told.

Protektionisme: Fællesbetegnelse for handelspolitiske tiltag eller ideologier, der sigter mod at beskytte hjemlig produktion mod udenlandsk konkurrence gennem handelsforanstaltninger.

Præferenceerosion: Betegner det forhold, at et land, der ved eksport af en vare til et andet land har opnået en særlig fordelagtig (præferentiel), lavere toldsats, fx som resultat af en bilateral eller regional handelsaftale, i tilfælde af en efterfølgende generel toldnedsættelse, fx som resultat af WTO-forhandlingerne, vil få fordel af sin lavere toldsats udhulet (eroderet), når tolden for alle andre og dermed for konkurrerende eksportører også bliver sat ned. I tilfælde, hvor den generelle told nedsættes, så den svarer til eller bliver lavere end den tidligere særlige toldsats, fjernes præferencefordelen helt.

Præferencetold: Lavere told som følge af bilateral eller regional aftale eller knyttet til fx særlige toldpræferencer for udviklingslands (se GSP) eller som følge af lokale markedsforhold. Betingelse for præferencetold kan være knyttet til en vares oprindelse, dens anvendelse e.l. Udnyttelsen af præferencetold kan være knyttet til et toldkontingent (se side 97), dvs. en mængdemæssig begrænsning af importen til den lavere told.

Præferentiel handelsaftale: Aftale, som indebærer bedre handelsvilkår (præferencer), fx lavere told, end hvad der følger af MFN-princippet (se side 94).

Quad: WTO-gruppe af fire store handelsparter. Traditionelt anvendt om Canada, EU, Japan og USA. Anvendes som "new quad" om USA, EU, Indien og Brasilien.

RAM: Recently Acceded Member. Betegner de senest optagne WTO-medlemmer.

Reciprocitet: Handelspolitisk praksis, hvor foranstaltninger taget af ét land gengældes af et andet. Fx at en toldnedsættelse i det ene land modsvares i det andet, eller tilsvarende, at en handelsrestriktion besvares med en reciprok foranstaltning.

Regional trade agreements: Regionale handelsaftaler.

Request-offer negotiations: Forhandlinger baseret på, at parter har udvekslet krav og tilbud, som bliver forhandlet på bilateral basis. Resultater udstrækkes efterfølgende til alle medlemmer gennem MFN-princippet (se side 94). Forhandlingsformen anvendes i tjenesteydelsesforhandlingerne og har traditionelt været anvendt også i GATT.

Rules of origin: På dansk: oprindelsesregler (se side 95).

Runde: Betegner samlede, ofte langvarige forhandlinger inden for WTO om handelsliberalisering på flere områder, fx Uruguay Runden (se side 99) eller Doha Runden (se side 89).

Rød kasse (Red Box): Betegner i WTO subsidier (statsstøtte), som er forbudt, fx eksportsubsidier.

Safeguards: På dansk: sikkerhedsforanstaltning (se dette).

Schedule: Liste over WTO-medlemmers individuelle forpligtelser til markedsåbning for varer og tjenesteydelser eller tilbud om samme, fx toldsatser.

SCM-aftalen: WTO-aftalen om subsidier og udligningstold.

SDT: Special and Differential Treatment (af udviklingslande). På dansk: Særlig og differentieret behandling. SDT er et horisontalt tema i alle forhandlinger (landbrug, NAMA, tjenesteydelser osv.) og beskriver generelt udviklingslandenes undtagelse fra MFN-princippet, således at der fx kan opretholdes højere toldsatser i udviklingslandene, mens de udviklede lande sænker deres. Kan også dække over længere tid til at gennemføre aftalte forpligtelser.

Sikkerhedsforanstaltning: Handelspolitisk foranstaltning til at beskytte en national produktion eller et erhverv i tilfælde af en pludselig og væsentligt forøget import af en vare eller kraftigt prisfald. Oftest i form af en særlig afgift, eventuelt kombineret med et toldkontingent.

Singapore-emner: Fire emner, som ved WTO-ministerkonferencen i Singapore i 1996 blev inkluderet i WTO's dagsorden: Handel og investering, handel og konkurrencepolitik, transparens i offentlige indkøb og handelslettelse.

Single undertaktning: Et grundlæggende princip i multilaterale handelsforhandlinger, hvor et betydeligt antal emner forhandles samtidigt, og hvor intet er aftalt, før alt er aftalt, og hvor alt, hvad der aftales, er bindende for alle parter.

SPS: Sanitary and Phytosanitary. På dansk: Dyre- og plantesundhedsmæssig. WTO's SPS-aftale omhandler krav, der fastsættes for at beskytte menneskers, dyrs og planters liv og sundhed og søger at undgå, at disse er vilkårlige og diskriminerende eller hindrer handel unødigt.

SSM: Special Safeguard Mechanism, særlig beskyttelsesmekanisme på landbrugsområdet, som giver udviklingslande mulighed for at øge tolden i tilfælde af pludselig stor import eller lave importpriser.

Standarder: Krav af teknisk karakter til varer, herunder krav til mærkning og emballering.

Subsidier: Statsstøtte til nationale producenter, fx i form af pristilskud, eksportstøtte eller direkte produktionsstøtte. Påvirker typisk international konkurrence og handel. Almindeligvis sondres mellem eksportsubsidier, der er knyttet til eksport af en vare og sigter på at forøge eksporten, og intern støtte, der ikke er knyttet til eksport, men som søger at stimulere produktion af bestemte varer eller bestemte typer af varer (fx økologiske). Støtte kan ydes direkte, fx tilskud, eller indirekte, fx skattefordele.

SVEs: Small and vulnerable economies. På dansk: Små og sårbare økonomier. Begrebet dækker over lande, hvis gennemsnitlige andel af den internationale varehandel højst udgør 0,1 %.

Swiss formula: Matematisk formel, som bruges under forhandlingerne på NAMA-området (ikke-landbrugsvarer) i forsøget på at blive enige om en generel reduktion af toldsatter. Formlen er konstrueret sådan, at de højeste toldsatter reduceres mest, hvilket bidrager til at udjævne forskellene i told mellem forskellige varer og mellem lande. Formlen hedder en "Swiss formula", da den oprindeligt stammer fra et schweizisk forslag.

Særlig kategori: Eksportsubsidier, der under WTO's almindelige regler er forbudt, er i landbrugsafsnittet anført i en særlig kategori og underkastet begrænsninger i overensstemmelse med de forpligtelser, som blev indgået i Uruguay Runden.

Tariff peak: Høj toldsats, normalt på følsomme produkter. For industrilande anses told over 15 % generelt for at være en "tariff peak".

TBT: Technical Barriers to Trade. På dansk: Tekniske handelshindringer. Vedrører krav til varers udformning, indpakning og mærkning. WTO's TBT-aftale sigter på at undgå, at regler, standarder, tests, og certificeringskrav er unødigt handelshindrende.

Toldkontingent: En måde at sikre større adgang til markeder for nærmere fastsatte mængder af varer, som kan importeres til lav eller ingen told, mens den normale told for varer, der importeres uden for toldkontingentet, er højere. Dermed åbnes markedet, samtidig med, at et højt internt prisniveau sikres. Bl.a. har EU anvendt denne metode til markedsåbning for landbrugsvarer.

Toldlinje: Hvert produkt, som defineret i et lands toldtarif, har sin egen toldlinje med tilhørende kodenummer (se "digits og digit-level") og toldsats ved import af produktet.

Toldunion: En gruppe af lande med fælles told (og ofte handelspolitik) udadtil, men med fri handel for størstedelen af den indbyrdes handel, som fx EU. Samarbejdet i en toldunion går videre end i en frihandelsaftale (se side 91), hvor man ikke har fælles told- eller handelspolitik.

Toldværdiansættelse: De måder, toldmyndigheder anvender til at bestemme værdien af importerede varer med henblik på at fastslå den korrekte importtold.

TPA: Trade Promotion Authority, tidligere benævnt Fast Track Authority. Handelsbemyndigelse fra den amerikanske Kongres til Præsidenten til at forhandle internationale handelsaftaler uden løbende indblanding fra Kongressen, som derfor heller ikke får mulighed for at ændre i et forhandlingsresultat, men alene skal godkende dette som en samlet pakke. For tiden er en sådan bemyndigelse ikke i kraft.

TPR: Trade Policy Review. Betegnelse for regelmæssige gennemgange i WTO af medlemmernes handelspolitik. Gennemgangene foretages i en særlig procedure – Trade Policy Review Mechanism, TPRM – og gennemføres i et særligt organ – Trade Policy Review Body, TPRB.

TRA: Trade-related assistance. Handelsrelateret bistand, som donorlande yder med henblik på at støtte og opbygge udviklingslandes handelskapacitet.

Trade facilitation: På dansk: handelslettelse (se side 92).

Transparens: Grundlæggende WTO-krav om, at alle handelsrelevante love og regler skal være offentliggjort, inden de træder i kraft.

TRIMS: Forkortelse for Trade-Related Investment Measures. På dansk: Handelsrelaterede investeringsforanstaltninger. Aftale under WTO om handelsrelaterede investeringer.

TRIPS: Forkortelse for Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights. På dansk: Handelsrelaterede aspekter af intellektuel ejendomsret. Aftale under WTO om fx patenter og varemærker. TRIPS-aftalen er også relevant i forbindelse med adgang til medicin for udviklingslande uden egen produktionskapacitet og for udnyttelse af udviklingslandes bioressourcer og traditionelle viden.

Tvistbilæggessystem: WTO's særlige system til løsning af konflikter og klagesager mellem to eller flere medlemmer. Systemet blev styrket ved overgangen fra GATT til WTO og omfatter bl.a. Tvistbilæggelsesorganet (Dispute Settlement Body – DSB, hvori hvert WTO-medlem har ret til at lade sig repræsentere), samt paneler og et særligt appelorgan (se side 87).

Ubundne toldsats: Toldsatser, som ikke er bundet i WTO med et maksimalt loft. Lande, der ikke er medlem af WTO, fx Rusland, har ubundne toldsats og kan derfor frit forhøje tolden. Tilsvarende har visse udviklingslande meget høje, ubundne toldsats. Inden ubundne toldsats kan nedsættes, fx som led i en aftale om toldreduktioner, stilles der derfor i stedet krav om, at toldsats skal bindes.

Udligningsforanstaltning: Skridt, som et importland tager, ofte i form af øget told, for at imødegå virkningerne af subsidier, som et eksportland yder til eksportører eller producenter af en given vare.

Udligningstold: Told anvendt som udligningsforanstaltning til at imødegå subsidier.

UNCTAD: United Nations' Conference on Trade and Development. FN's organisation for handel og udvikling.

UNFCCC: United Nations Framework Convention on Climate Change. FN's Klimakonvention.

Uruguay Runden: Den seneste afsluttede forhandlingsrunde i WTO om handelsliberalisering. Indledt i Punta del Este i Uruguay i 1986 og afsluttet i Marrakesh i Marokko i 1994. Førte bl.a. til oprettelsen af WTO (se side 99).

Uruguay Rundens formel: I Uruguay Runden enedes man om proportionale nedsættelser af todsatserne baseret på en gennemsnitlig procentvis reduktion, men med mulighed for større eller mindre nedsættelser for de enkelte varer (linjer i toldtariffen). Dette gav mulighed for relativt små nedsættelser for import af varer, hvor der var særlige beskyttelsesinteresser.

Varemærke: Tegn og symboler eller en kombination deraf, som adskiller produkter fra én virksomhed fra andre virksomheders produkter, og som gør det muligt for forbrugere at vælge mellem forskellige produkter.

WCO: World Customs Organization. På dansk: Verdenstoldorganisationen.

WIPO: World Intellectual Property Organization. Verdensorganisation for immaterialret.

WTO: World Trade Organization. På dansk: Verdenshandelsorganisationen. Afløste i 1995 GATT (se side 91) og omfatter ikke blot handel med varer, men tillige handel med tjenesteydelser og handelsrelaterede aspekter af intellektuelle ejendomsrettigheder. Desuden etableredes et styrket tvistbilæggelsessystem. I modsætning til GATT er WTO en egentlig international organisation.

Zeroing: Betegner en praksis, hvor der i beregning af omfanget af dumping (se side 89) igennem en periode ikke tages højde for de handler, hvor der ikke har været dumpet. Denne praksis medfører, at den dumping, som skal modvirkes, bliver større. Anvendes især af USA, men er blevet underkendt i flere sager; kan dog anvendes under visse forudsætninger.

Økonomisk partnerskabsaftale: Aftaler forhandlet mellem EU og AVS-lande opdelt i seks regioner med henblik på at tilvejebringe handelsaftaler, som i overensstemmelse med WTO-regler gradvist fjerner handelsbarrierer og øger samarbejdet inden for handelsområdet.